

**I ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ**

**ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО
СЕРЕДОВИЩА**

МАТЕРІАЛИ КОНФЕРЕНЦІЇ

24 жовтня 2024 р.

Запоріжжя

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра педагогіки та психології освітньої діяльності
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра педагогіки
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА
Кафедри соціальної роботи та освітніх і педагогічних наук

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції

24 жовтня 2024 року

Запоріжжя

УДК: 37(062)

О-641

Організація освітнього середовища : матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 24 жовт. 2024 р.) / Головні редактори : О. І. Іваницький, О. В. Пономаренко. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2024. 151 с.

Затверджено Вченою радою факультету соціальної педагогіки та психології ЗНУ (протокол № 3 від 31.10.2024 р.)

У збірнику представлені матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції «Організація освітнього середовища», в яких презентовано актуальні питання сучасної освіти, розкриваються особливості організації інноваційного освітнього середовища, розглядається освітнє середовище як фактор розвитку особистості педагогічного працівника і здобувача освіти, досліджуються методологічні основи інноваційної професійної діяльності.

Конференція проводиться за ініціативою Запорізького національного університету з метою обговорення досвіду підготовки професіоналів, організаторів освітнього середовища, здатних розв'язувати складні спеціалізовані задачі організації освітнього процесу та практичні проблеми професійно-педагогічної діяльності закладів освіти, застосовуючи психологічні, педагогічні та організаційні аспекти управлінської діяльності.

© Запорізький національний університет, 2024
© О. І. Іваницький

СЕКЦІЯ 1 **АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ**

Л. В. Безкоровайна

*доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри
туризму, рекреації та готельно-ресторанної справи
Запорізький національний університет*

В. В. Шевченко

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Запорізький національний університет*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ ІЗ ТУРИЗМУ ТА РЕКРЕАЦІЇ

Вступ. Сьогодні туристична професійна освіта в усьому світі перебуває в процесі підвищення якості через інтеграцію, диверсифікацію та централізацію, що зумовлено стрімко зростаючим суспільним попитом на нові туристичні послуги.

Як наслідок, зростає потреба у якісній та збалансованій підготовці конкурентоспроможних фахівців туристичної галузі, які системно володіють професійно важливими знаннями, навичками та особистісними якостями, що відповідають сучасним потребам глобального суспільства. Тому гармонізація підготовки фахівців туристичної галузі є однією з найактуальніших цілей для країн світу.

Соціально-економічні зміни, глобалізаційні та інтеграційні процеси, що відбуваються сьогодні у світі, виявили нові пріоритети у професійній підготовці фахівців сфери туризму та рекреації у вищих навчальних закладах.

З огляду на це, для творчого та професійного розвитку майбутніх фахівців із туризму і рекреації, саморозвитку їх особистості, формування економічних компетентностей відповідно до світових тенденцій, орієнтованих на туризм як потужну економічну систему, що гарантує безперервний соціально-економічний розвиток багатьох країн, процес професійної підготовки фахівців набуває особливого значення. набуває сьогодні особливого значення.

Мета дослідження полягає у висвітленні актуальних питань формування фінансової професійної компетентності фахівців із туризму та рекреації.

Теоретико-методологічне обґрунтування проблеми. Концептуальні положення щодо формування фінансової компетентності фахівців сфери туризму і рекреації ґрунтуються на принципах Конституції України (1996 р., редакція 2016 р.), Законів України «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про освіту» (2017 р.), безперервності освіти (2013), міжнародного співробітництва, інтеграції у сфері освіти (Національна стратегія розвитку освіти України (2013)), набуття молоддю компетентностей, необхідних для її особистісного та професійного розвитку (Закон України «Про основні засади молодіжної політики» (2021)), принципів організації роботи суб'єктів туристичної діяльності та їх окремих підсистем (управлінської, економічної, технологічної технологічна), що ґрунтується на положеннях щодо формування у студентів розуміння принципів, процесів і технологій організації праці.

Актуальність наукових досліджень щодо формування фінансового потенціалу фахівців сфери туризму та рекреації пов'язана зі складним процесом інтеграції українського суспільства в європейський та світовий туристичний простір, однією із стратегічних цілей якого є, відповідно до 17 глобальних Цілей сталого розвитку до 2030 року (Резолюція Генеральної Асамблеї ООН), економічний, екологічний та соціальний сталий розвиток туризму на основі принципу побудови гармонійного балансу між економічними, екологічними, соціальними та культурними аспектами (Глобальний етичний кодекс туризму (2015)).

Слід також зазначити, що актуальність і доцільність обраного дослідження зумовлена необхідністю подолання суперечності між такими аспектами, як:

- зростаючими вимогами сучасного суспільства до якості професійної підготовки фахівців, у тому числі туристсько-рекреаційної сфери, та рівнем їхньої готовності до професійної діяльності в реальному ринковому середовищі;

- реальними потребами суспільства у фахівцях з високим рівнем фінансових знань, умінь і навичок для майбутньої туристично-рекреаційної діяльності та організацією навчального процесу у вищих навчальних закладах на основі традиційної системи освіти;

- потенціалом теоретичних розробок щодо особистісно-орієнтованих підходів до навчання та недостатньою розробленістю механізмів впровадження інтерактивних методів у навчальний процес.

Теоретичною основою нашого наукового дослідження є праці вчених із різних аспектів професійної підготовки фахівців різних галузей (А.М. Андрєєв, Р.В. Клопов, Т.І. Коваль, Т.Є. Кристопчук, Н.І. Мачинська, В.І. Меньяло, В.В. Осадчий, О.А. Пілевич, Т.Б. Поясок, О.С. Пшенична, С.О. Сисоєва та ін.), професійної підготовки фахівців сфери туризму (Л.В. Безкоровайна, А.В. Віндюк, А.П. Конох, Л.В. Сакун, В.К. Федорченко та ін.).

Водночас, незважаючи на низку наукових досліджень щодо оптимізації професійної підготовки фахівців сфери туризму, проблема вивчення ефективних умов та напрямів формування фінансової компетентності фахівців сфери туризму і рекреації ще не знайшла достатнього висвітлення.

Висновок. Отже, з огляду на вищезазначене, питання формування фінансової професійної компетентності фахівців сфери туризму і рекреації є важливим і актуальним на сьогодні і потребує більш ґрунтовного і ретельного вивчення.

Список використаних джерел:

1. Безкоровайна Л., Шевченко В. Професійна підготовка майбутніх фахівців із туризму й рекреації в європейських країнах. *Журн. «Наукові інновації та передові технології»*. 2024. № 8 (36). URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/issue/view/264>.
2. Безкоровайна Л. В. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців з туризмознавства у вищих навчальних закладах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2018. 713 с.
3. Віндюк А. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців з готельно-курортної справи в умовах ступеневої освіти: теорія та методика : монографія / Класич. приват. ун-т. Запоріжжя : Класич. приват. ун-т, 2011. 339 с.
4. Коваль Т. І. Професійна підготовка з інформаційних технологій майбутніх

менеджерів-економістів : монографія. Київ : Ленвіт, 2007. 264 с.

5. Конох А. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців із спортивно-оздоровчого туризму у вищому навчальному закладі : монографія / Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. Запоріжжя : ЗНУ, 2006. 496 с.

6. Кристопчук Т. Є. Педагогічна освіта в країнах Європейського Союзу : монографія / за ред. С. О. Сисоєвої ; Рівнен. держ. гуманіт. ун-т. Рівне : Волинські обереги, 2013. 483 с.

7. Мачинська Н. І. Педагогічна освіта магістрантів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю : монографія / за заг. ред. С. О. Сисоєвої ; Львівський державний ун-т внутрішніх справ. Львів : ЛьвДУВС, 2013. 416 с.

8. Меньяло В. І. Готовність майбутнього доктора філософії до дослідницько-інноваційної діяльності як психолого-педагогічна проблема. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Сер. : Педагогіка*. 2018. № 2 (21). С. 64-72.

М. М. Галушкова
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Бердянський державний педагогічний університет
А. С. Лесик
кандидатка педагогічних наук, доцентка
Бердянський державний педагогічний університет

РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Протягом останніх років в суспільстві активно обговорюється проблема використання інформаційно-комунікативних технологій як в процесі життєдіяльності особистості, так і у сфері освіти зокрема. Однак особлива увага приділяється дослідженню ефективності використання чат-ботів. Донедавна людство навіть не знало про існування штучного інтелекту, а зараз активно використовує його можливості. Така популярність першочергово зумовлена безкоштовним доступом до Chat GPT, який є одним з найпопулярніших та високоефективних інструментів у галузі обробки природної мови. Застосування цієї технології дозволяє автоматизувати різні процеси, такі як створення текстів, відповіді на запитання та генерація контенту [1]. Саме тому проблема використання штучного інтелекту в освітньому процесі є однією з найголовніших та потребує подальших наукових досліджень.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та дослідити значення штучного інтелекту в освітньому процесі Нової української школи.

Окрім того, що Chat GPT є одним з найпопулярніших сервісів для генерації ідей, систематизування та узагальнення інформації, пошуку нових рішень та створення контенту, сучасні вчителі початкової школи запропонували зовсім інший підхід до його використання. Зокрема одним зі шляхів використання у сфері освіти є розробка систем автоматичної оцінки та аналізу текстових робіт здобувачів освіти. За допомогою цієї технології можна проводити аналіз текстів на наявність помилок, визначати рівень знань здобувача та надавати рекомендації з покращення його навичок [1].

Використання чат-ботів в освітньому процесі сприяє формуванню у здобувачів початкової освіти способів дій у конкретних життєвих ситуаціях, розвитку ключових компетентностей та вміння цілеспрямовано й системно здобувати нові знання [4]. Активний розвиток роботизації та автоматизації освітнього процесу надають вчителям та учням/ученицям додатковий ресурс часу та інтелектуального простору для самореалізації й пошуку креативних рішень у галузі освітніх технологій. Важливо, щоб використання штучного інтелекту доповнювало та урізноманітнювало освітній процес, але у жодному випадку не замінювало комунікацію між вчителем та учнями [1, 4].

В умовах сьогодення більшість закладів освіти перейшли на дистанційне навчання з метою організації безпечного освітнього середовища [3]. Саме тому використання штучного інтелекту набуло все більшої популярності, адже він дає можливість швидко обробляти велику кількість візуальних образів та музичних композицій. Тому і виявляє високу ефективність у вивченні музики, літератури, малювання та інших мистецьких дисциплін [2]. Не менш відомими є онлайн-сервіси, що працюють за допомогою штучного інтелекту та генерують різноманітні зображення й відео, які активно використовуються в освітньому процесі [1]. До найпопулярніших сервісів можна віднести: Leonardo AI, Playground AI, Dream Studio AI, Midjourney та ін.

Штучний інтелект відкриває нові можливості поліпшення комунікації та доступу до інформації, забезпечуючи швидке та ефективне отримання відповідей на запитання. Замість складних пошуків в інтернеті, можливо легко ставити питання в природній мові та отримувати наочні пояснення концентруючись на засвоєнні матеріалу. Це особливо важливо в умовах дистанційного навчання для пояснення складних концепцій або понять. Використання штучного інтелекту в навчанні має численні переваги, такі як ефективне використання часу, швидке отримання точних відповідей та розвиток критичного мислення й аналітичних навичок учнів [5].

Отже, освіта в умовах цифровізації стала набагато доступнішою завдяки розширеному вибору методів навчання. Віртуальні платформи, інтерактивні технології та цифрові інструменти надають можливість учням самостійно керувати власним навчанням та отримувати підтримку вчителів у будь-який час. Використання Chat GPT в освітньому процесі Нової української школи є інноваційним та перспективним способом організації навчання, що активізує пізнавальну діяльність здобувачів початкової освіти. Штучний інтелект не лише сприяє вдосконаленню освітнього процесу, але й розширює можливості навчання, допомагає організовувати більш стійку взаємодію між учасниками освітнього процесу та забезпечує доступ до інформаційних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Власюк О. П., Степаненко О. К., Приходькіна Н. О. Вплив штучного інтелекту та інформаційних технологій на мобільну освіту та навчання майбутнього. *Академічні візії*. 2023. Вип. 26. С. 1-13.
2. Клименко Б. В. Можливості мобільного навчання у ЗВО. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика* : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 16-18 березня 2023 р.). Харків,. 2023. С. 216-217.

3. Лесик А. С., Попова О. І., Коваль К. В. Організація безпечного освітнього простору в початковій школі в умовах воєнного стану: тенденції та перспективи розвитку. *Перспективи та інновації науки*. 2024. № 6 (40). С. 245-253.

4. Ніконов О. В., Матвієнко Ю. С. Вплив штучного інтелекту на процес цифрової трансформації освіти. *Актуальні питання розвитку науки та забезпечення якості освіти у XXI столітті*: тези доповідей XLVI Міжнародної наукової студентської конференції за підсумками науково-дослідних робіт студентів за 2022 рік. Полтава. 2023. С. 36-38.

5. Рудніцький Я. Штучний інтелект в освіті: ChatGPT як ключовий інструмент для покращення навчання здобувачів освіти. *Українські студії в європейському контексті*: зб. наук. пр. 2023. № 7. С. 324-327.

С. В. Грищенко

доктор педагогічних наук, професор

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

О. П. Єфремова

кандидат юридичних наук, доцент

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

О. П. Грищенко

кандидат юридичних наук

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

АВТОНОМІЯ УНІВЕРСИТЕТУ ЯК ГОЛОВНИЙ ПРИНЦИП УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ

Актуальність дослідження. В умовах формування інноваційного суспільства зростає роль вищої освіти, що дозволяє більш успішно модернізувати вищу університетську освіту відповідно європейських стандартів. Університетська автономія також збільшує відповідальність університетів перед суспільством. Це обумовлює автономію університету як головний принцип університетської освіти.

Університетська автономія передбачає демократизацію освітнього процесу та відповідальність закладів вищої освіти за якість освіти й за впровадження і дотримання академічних свобод.

Теоретико-методологічне обґрунтування проблеми базується на загальних принципах філософії, базових сучасних положеннях педагогічної науки і відображає сутність і зміст університетської автономії.

Об'єкт дослідження: освітній процес в закладах вищої освіти України.

Наукова новизна. Доведено, що сутність автономії університету є головним принципом університетської освіти.

Стаття доповнила методологію та інструментарій подальших емпіричних досліджень деяких автономії вітчизняних університетів.

Мета дослідження – проаналізувати сутність автономії університету як головного принципу університетської освіти.

Результати теоретичного аналізу проблеми. Автономія закладу вищої освіти – самостійність, незалежність і відповідальність закладу вищої освіти у прийнятті

рішень стосовно розвитку академічних свобод, організації освітнього процесу, наукових досліджень, внутрішнього управління, економічної та іншої діяльності, самостійного добору і розстановки кадрів [5, ст. 23].

Важливою підвалиною демократії в Європі є університетська автономія [4, с. 3].

Ю. Верланов та А. Казареев зауважують, що до принципів університетського самоврядування належать: «1) організаційна автономія, що стосується внутрішньої стратегії та структури, виборність ректора, деканів, керівників кафедр, професорів, викладачів; 2) академічна автономія, яка охоплює спеціалізацію університету, кваліфікаційні рівні освіти, кількість студентів та навчальних дисциплін, критерії набору, квоти та гарантії якості; 3) фінансова автономія, що пов'язана з порядком фінансування, проміжними фінансовими органами, фінансовою звітністю, рівнем незалежності у використанні фінансових ресурсів; 4) кадрова автономія, яка передбачає питання поповнення штату, відношення до статусу державних службовців, просування персоналу» [1, с. 34].

Для ефективної університетської автономії необхідно досягти рівноваги між автономією та підзвітністю. Саме надмірна автономія може не відповідати запитам суспільства, а надлишковий контроль з боку держави нівелює академічні засади та традиції, що існують в університетах [4, с. 3].

Дотримання академічних свобод як самостійності суб'єктів освітнього процесу в максимально допустимих межах, максимально демократична процедура навчання, прояв паритетності у стосунках викладачів і здобувачів освіти, право здобувача вибирати навчальні курси поза певним обсягом обов'язкових є показником, котрий характеризує реформи у вищій освіті.

Вітчизняний дослідник В. Дмитрієв вважає, що сучасні ЗВО виходять на ринок освітніх продуктів. Цей факт має значно покращити процес університетської автономії. Деякі освітні послуги, що мають можливість надавати університети в межах університетської автономії: 1) знання, навички, досвід здобувачів освіти, створені під час споживання освітньої послуги у формі проведення аудиторних занять (лекцій, практичних занять), та певні компетенції; 2) освітні товари – освітні послуги у формі підготовки навчальних та методичних матеріалів (підручників, методичних матеріалів, монографій та ін.), інформаційно-аналітичних продуктів (баз даних, інформаційно-довідкових систем, інформаційно-тематичних модулів); 3) освітні програми – загальноосвітні (спрямовані на формування загальної культури людини, адаптації до життя в суспільстві) і професійні (спрямовані на послідовне підвищення професійного рівня, підготовку фахівців відповідної кваліфікації тощо), які розробляються ЗВО та ін. Як доводить науковець, найбільш вагомим є освітня програма. Це комплекс освітніх послуг, спрямований на зміну освітнього рівня або професійної підготовки споживача і забезпечений відповідними ресурсами освітньої організації [2].

Ю. Кальниш доводить, що у сучасний період вітчизняні університети мають отримати право на: «визначення структури та змісту освіти, форм і методів освітньої та дослідницької діяльності; нероздільні викладання і дослідницьку роботу для того, щоб освітня діяльність у них відповідала актуальним запитам суспільства і досягненням у науковій сфері; визначення планів прийому здобувачів вищої освіти, аспірантів (докторантів) із достатнім державним фінансуванням, що відповідає міжнародним практикам, та відповідно до угод із підприємствами, установами,

організаціями, громадянами; встановлення і присвоєння вчених звань університету; самостійне прийняття рішень щодо внутрішнього управління та фінансування; визначення місії, власної стратегії у сфері науково-дослідної роботи» [3].

Висновки. 1. Автономія університету є головним принципом університетської освіти. 2. Автономія університету передбачає пошук компромісу між державним управлінням і самоврядуванням. 3. Законодавчо повинно бути гарантовано право університету самостійно визначати структуру та зміст освіти, форми та методи освітньої і дослідницької роботи. 4. Члени академічних спільнот повинні мати право без будь-якої дискримінації брати участь у здійсненні академічних і адміністративних справ.

Список використаних джерел

1. Верланов Ю. Ю., Казареєв А. Я. Академічні свободи та автономія університетів: новий формат економічних відносин з державою. *Наукові праці Чорноморського державного університету ім. Петра Могили. Серія «Економіка»*. 2009. Вип. 96. Т. 109. С. 32-37.
2. Дмитрієв В. Ю. Особливості ринку освітніх послуг у системі вищої освіти. URL: <http://www.narodnaosvita.kiev.ua/vupysku/18/statti/dmitriev.htm>.
3. Кальниш Ю. Г. Перспективи розвитку університетської освіти в Україні : Ольвійська Хартія. URL: <http://www.niss.gov.ua/book/Osvita/7.pdf>.
4. Мойсієнко В.М. Університетська автономія: європейські стандарти та національна практика. *Вісник Черкаського університету*. 2018. Вип. № 6. С. 3-7.
5. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

Ю. Є. Зубцова

кандидат педагогічних наук, доцент
Запорізький національний університет

В. В. Щербакова

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Запорізький національний університет

РОЗВИТОК ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ОСВІТІ

Соціальні та економічні перетворення, зміни в політичній, економічній і науково-технічній сферах, а також поетапна інтеграція України в Європейське співтовариство потребує змін і в системі освіти. В умовах глобалізації, що відбувається в усіх галузях насиченості інформаційного простору постає проблема становлення особистості, яка зможе знаходити зв'язки між явищами дійсності. Власне основою створення адекватної картини світу є інтеграція, яка забезпечує узагальнення окремих образів, понять, уявлень людини про навколишній світ та саму себе [1, с. 7].

Інтеграція (від лат. *integratio* – відновлення, спогад, *integer* – цілий) – це об'єднання в ціле будь-яких частин, елементів. Інтеграційні процеси відбуваються в політичній, економічній, військових сферах, а ідея європейської єдності (інтеграції)

дістала особливо широку підтримку громадськості у 1920-х роках.

В глобальному масштабі головна мотивація процесу інтеграції – мир, демократія, безпека країни, гідний спосіб життя, подальше посилення стабільності та ефективності органів, які забезпечують демократію та верховенство права.

Інтеграція в освіті виступає фактором розвитку освітньої системи, процесом і результатом взаємодії структурних елементів змісту освіти, що сприяє системності знань в учнів.

Концептуальні засади інтегрованого навчання розглянуто у роботах таких дослідників: І. Бех, Н. Бібік, С. Гончаренко, М. Іванчук, Н. Коваль, І. Козловська, О. Савченко, Л. Хомич та ін.

Науковці переконують, що поняття «інтеграція» в освіті розвивалося в такому порядку: комплексність навчання; реалізація міжпредметних зв'язків; інтеграція як дидактичний принцип; інтегровано-діяльнісна освіта. До прикладу, Т. Пушкарьова та О. Топузов, виділяють три етапи розвитку цього явища:

- 1) кінець XIX ст. і 20-ті роки XX ст., коли було апробовано проблемно-комплексне навчання на міжпредметній основі;
- 2) 50-70-ті роки XX ст., коли відбувалося становлення міжпредметних зв'язків;
- 3) 80-90-ті роки XX ст.: трансформування у власне інтеграцію [4].

Нині ідеї інтегрованого навчання сприяють успішній реалізації нових освітніх завдань, визначених нормативно-правовими документами: Законом України «Про освіту» (2017 р.), «Про вищу освіту» (2014 р.), Концепцією реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 р. (2016 р.) та ін.

Інтеграція розглядається як необхідний дидактичний засіб освітнього процесу для створення в учнів цілісного сприйняття навколишнього світу (О. Муращенко); це процес зближення і взаємопроникнення, який повинен вивести учня на розуміння єдиної наукової картини світу (М. Іванчук). Картина світу – це не просто сума окремих знань, а результат їхньої взаємоузгодженості та організації в нову цілісність, тобто систему, яка має певні функції: інтегративну, нормативну, психологічну та ін. Наукова картина світу, як обґрунтоване конкретно-історичне уявлення про світ, визначає стиль і спосіб наукового мислення.

Інтеграція змісту освіти, як справедливо зазначає Т. Тесленко, зумовлює природовідповідність навчання, позитивно впливає на психічне здоров'я дітей, на цілісність свідомості, тому що інтегровані знання – цілісні. До того ж постійно зростає об'єм інформації, якою має оволодіти здобувач спочатку протягом навчання у школі, а потім у закладах вищої освіти і поза ними [5].

В. Поберецька наголошує на освітній цінності інтегрованого навчання в тому, що знання однієї навчальної дисципліни органічно переплітаються із знаннями іншої, створюючи нову інформаційну структуру понять [3].

Інтеграція в освіті відповідає формуванню такої ключової компетентності, як «уміння вчитись протягом життя», що включає здатність до пошуку та засвоєння нових знань, набуття нових умінь і навичок, ефективне керування ресурсами й інформаційними потоками, уміння визначати навчальні цілі та способи їх досягнення, вибудовувати свою освітньо-професійну траєкторію, оцінювати власні результати навчання [1, с. 7].

Заслуговує на увагу розуміння поняття «інтеграція» О. Муращенко, яка

розглядає це явище як динамічний процес, який на кожному етапі розвитку знищує існуючі зв'язки та відновлює їх на значно вищому рівні, утворюючи єдність та цілісність системності пізнання світу. До того ж дослідниця, трактуючи це поняття, наголошує, з-поміж іншого, на важливості встановлення міжпредметних зв'язків під час інтеграції [2].

Інтегративний підхід реалізується під час вивчення інтегрованих курсів чи окремих предметів з освітньої галузі, коли цілісність знань формується завдяки інтеграції їх на основі спільних для всіх предметів понять, застосуванню методів і форм навчання, контролю і корекції навчальних досягнень учнів, студентів, що спрямовують навчальний процес на об'єднання знань.

Найчастіше науковці та вчителі-практики розрізняють та використовують два основні види інтеграції – вертикальну та горизонтальну. Вертикальна інтеграція забезпечує цілісність повторюваних з різною глибиною осягнення тем в межах одного предмета. Власне відбувається поступове оволодіння дедалі більш широкими й глибокими відомостями та взаємозв'язками щодо об'єкта вивчення. Горизонтальна інтеграція спрямована на поєднання суміжних тем із різних навчальних предметів. Цей вид інтеграції базується на застосуванні знань та навичок з двох або більше предметів, завдяки чому на основі вже здобутого учні отримують нове, поєднуючи їх у нерозривну цілісність понятійними асоціаціями й уявленнями.

Таким чином, до виникнення поняття «інтеграція» в освіті науковці та педагогіки-практики шукали способи відображення цілісності у змісті навчального матеріалу. Підходи сучасного розуміння інтеграції пов'язані з ідеєю міжпредметних зв'язків, а також комплексного методу / комплексності навчання. Вітчизняні дослідники висвітлюють різні аспекти поняття «інтеграція», яке, як правило, трактується як цілісність, єдність, взаємодія. Інтегрований підхід в освіті забезпечує засвоєння взаємозв'язків різних понять, явищ, процесів дійсності, дозволяє формувати цілісних уявлень про світ, допомагає врешті-решт сформувати єдину картину світу.

Список використаних джерел

1. Інтегративний підхід : актуальність, сутність, особливості впровадження в умовах початкової школи : навчально-методичний посібник / уклад. : Н. Б. Ларіонова, Н. М. Стрельцова. Харків : «Друкарня Мадрид», 2018. 76 с.
2. Муращенко О. В. Підготовка вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти до інтегрованого навчання молодших школярів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2021. 329 с.
3. Поберецька В. В. Підготовка майбутніх учителів початкових класів у педагогічних коледжах до інтегрованого навчання учнів : дис. ... д-ра філософії : 011. Київ, 2021. 304 с.
4. Пушкарьова Т. О., Топузов О. М. Інтегративно-діяльнісна педагогіка : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2019. 304 с.
5. Тесленко Т. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до проведення інтегрованих уроків в умовах Нової української школи. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 27. Т. 4. С. 275-279.

О. Ю. Книш

*добувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Запорізький національний університет*

УМОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

У Національній доктрині розвитку освіти в Україні в XXI столітті виділено пріоритетні напрями державної політики, серед них є ті, що можуть реалізуватися за допомогою розвитку дистанційного навчання на усіх рівнях освіти, наприклад: особистісна орієнтація освіти, розширення україномовного освітнього простору, постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу, розвиток системи безперервної освіти та навчання протягом життя, створення для громадян рівних можливостей у здобутті освіти, запровадження освітніх інновацій, інформаційних технологій [1].

В Законі України «Про освіту» визначено три форми здобуття освіти: інституційна, індивідуальна, дуальна. Дистанційна форма здобуття освіти відноситься до інституційної та визначається, як індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [2].

Основою ефективного впровадження дистанційної освіти є забезпечення навчально-методичними матеріалами, системотехнічним обладнанням, створення веб-ресурсів для зручної взаємодії та відповідна підготовка педагогічних працівників. На нашу думку, можна виділити такі основні умови, що впливають на ефективність впровадження такої форми навчання:

1. Наявність рекомендацій до організації дистанційного навчання, дидактичне, змістовне, методичне наповнення навчальних платформ.
2. Забезпечення технічними засобами, що дозволяють здійснювати синхронну та асинхронну взаємодію суб'єктів дистанційного навчання, наповнення навчальних ресурсів матеріалами, управління освітнім процесом.
3. Створення технічної та сервісної підтримки з метою безперервної роботи навчальних ресурсів закладу освіти.
4. Забезпечення підвищення кваліфікації у використанні інформаційно-комунікативних технологій в освіті педагогічним працівникам, які організовують дистанційне навчання

У дистанційному навчанні можна виділити такі відмінності: віддаленість у просторі та часі усіх учасників освітнього процесу, контроль за процесом здобуття знань зміщується з педагога на учня, взаємодія реалізовується тільки завдяки технічним засобам, змінення ролі педагога. З огляду на це, кожен з учасників освітнього процесу повинен володіти додатковими знаннями, уміннями та навичками для ефективного реалізації дистанційного навчання.

Педагог	Здобувач освіти
Технічна грамотність: знання про технічні особливості використання освітніх платформ для створення навчальних курсів з предметів, перевірки та оцінки робіт	Знання та навички користування технічними пристроями та Інтернет-платформами
Навички роботи з електронними ресурсами для створення інтерактивних матеріалів	Уміння самостійно розподіляти час на навчальні завдання, спроможність контролювати власну продуктивність, за необхідністю коригувати власну діяльність
Цифрова та медіаграмотність, знання та дотримання правил щодо безпеки та конфіденційності в Інтернет-середовищі	Навички взаємодії через месенджери, навчальні платформи з педагогами, однолітками з метою обговорення навчальної діяльності чи виконання спільної роботи
Організаційні навички розробки ефективних синхронних та асинхронних занять, які б мотивували до подальшого вивчення	Вміння активно слухати віртуальні лекції та аналізувати отриману інформацію для подальшого використання у практичній діяльності
Здатність ефективно використовувати різні методи комунікації для забезпечення зрозумілості	Здатність адаптуватися до різних віртуальних навчальних середовищ

Але не тільки учень та педагог є учасниками освітнього процесу за дистанційної форми навчання, але і технічний спеціаліст, завданням якого є створення технічних умов для дистанційної взаємодії: розробка віртуальної платформи, налаштування необхідного програмного забезпечення, надання консультативної допомоги, і педагог-куратор або тьютор, це окремий працівник, завданнями якого є організація оптимальної роботи учнів.

Таким чином, впровадження дистанційного навчання – це багаторівневий процес, який потребує дотримання низки умов, залучення нових підготовлених спеціалістів (технічних та педагогічних), а також зміни підходів до процесу навчання школярів.

Список використаних джерел

1. Про Національну доктрину розвитку освіти : Указ Президента України від 17.04.2002 р. № 347/2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text> (дата звернення: 10.12.2023).
2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 10.10.2024).

К. В. Коваль
*асистентка кафедри педагогіки
Бердянський державний педагогічний університет*

ЗАГАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ТОЛЕРАНТНІСТЬ» В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ

Актуальність дослідження. Докорінна перебудова системи освіти та впровадження Нової української школи зумовили новий підхід до виховання та всебічного розвитку особистості кожного учня. Однак політичні, соціальні та культурні вподобання доволі сильно загострюють питання толерантності та взаємоповаги в суспільстві. Все частіше спостерігаються прояви агресії, зневаги, байдужості, дискримінації, булінгу не лише серед дорослих, але й навіть серед дітей. Заклади освіти, як соціальні інститути становлення особистості, відіграють провідну роль у формуванні толерантності кожної дитини.

Окреслена проблема є доволі новим напрямком дослідження сучасних науковців. У зв'язку з цим з'являються різноманітні підходи до трактування поняття «толерантність», що охоплюють психологічні, соціальні, політичні, інформаційні, педагогічні та етичні аспекти життєдіяльності людини в соціумі.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати загальні підходи до визначення поняття «толерантність» в сучасній системі освіти.

Результати теоретичного аналізу проблеми. Започаткування толерантності в системі освіти відбувалося в період становлення прогресивної гуманістичної думки в період XIX–XX століття та розглядалося як обов'язкова компонента особистісно орієнтованого навчання [3].

О. Ігнатова пропонує розглядати поняття «толерантність» в системі міжкультурної комунікації, що поєднує його зі свободою вибору та самовираження, рівноправністю та взаємною повагою до людської гідності. Науковиця стверджує, що толерантність визначається не лише як вміння об'єктивно сприймати навколишню дійсність та не нав'язувати власні погляди, а і як особиста віра в честь та гідність кожної людини, сприйняття та повага поглядів, що відрізняються від особистих [2].

На думку Б. Барчі та Е. Шелеї, толерантність слід розглядати як складний психологічний процес, що не відбувається за допомогою знань, умінь та навичок і не може бути притаманний людині як психологічна риса. Толерантність – це система внутрішніх ресурсів особистості, що передбачає конструктивну реакцію на відносно різні погляди. Вміння толерантно ставитися один до одного слід розвивати систематично та охоплювати усі сфери життєдіяльності особистості. Значно швидше цей процес відбуватиметься з людиною за умови, що вона є відкритою до нових ідей та поглядів, готовою виходити за межі звичного світосприйняття та вивчати вподобання інших людей [1].

За переконанням В. Поліщук та Г. Лещук, толерантність є інтегрованою якістю та визначається ціннісним ставленням індивіда до оточуючих, готовністю до свідомих особистісних дій з метою організації гуманістичної взаємодії між людьми або групами людей. Важливо розуміти, що прояв толерантності може обмежуватися залежно від соціального інституту в якому людина перебуває. Так, із близькими та вже знайомими людьми індивід може проявляти толерантне ставлення до оточуючих, а при взаємодії з малознайомими – зневагу, агресію та нетерпимість. Саме на основі

цього науковиці наголошують на важливості багатфункціонального підходу до тлумачення поняття «толерантність» охоплюючи міжособистісний, соціальний, національний та релігійний аспекти [6].

Г. Люлька стверджує, що толерантність слід розглядати через призму взаємовідносин та ототожнювати до специфіки соціального інституту в якому наразі перебуває особистість. Першочергово окреслене поняття визначається як особистісна якість, однак не слід забувати про те, що воно також виступає і принципом організації освітнього процесу. В системі освіти створення толерантного середовища реалізовується у двох напрямках: ставлення вчителя до учасників освітнього процесу та виховання в учнів навичок толерантної поведінки [4].

За переконанням науковців (Н. Олійник, Т. Білик, А. Басюк) толерантність слід трактувати як властивість особистості, що проявляється в ситуаціях розбіжності поглядів та думок. Для ефективного формування толерантності у здобувачів освіти цей процес необхідно організовувати відповідно до трьох напрямків: толерантна свідомість – визнання існування інших культур, націй, традицій та ін.; толерантні почуття – вміння проявляти терпіння, емпатію, чуйність, повагу та ін.; толерантна поведінка – ввічливе спілкування, вміння слухати, відсутність фізичної та/або моральної шкоди та ін. [5].

Висновки. Отже, поняття «толерантність» в сучасній системі освіти має доволі багатогранне трактування. Однак більшість науковців надають перевагу все ж таки психологічному підходу, стверджуючи, що толерантність – це психологічна якість особистості, що проявляється в повазі до представників інших націй, культур та релігій, а також під час міжособистісної взаємодії коли виникають розбіжності у поглядах, думках та оцінках. Не менш популярним є підхід, що ґрунтується на етичних та педагогічних цінностях суспільства, однак цей напрямок трактування поняття «толерантність» ще потребує подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Барчі Б. В., Шелея Е. М. Толерантність вчителя як умова успішної взаємодії з учнями. *Освіта і наука*. 2024. Вип. 1 (36). С. 62-68.
2. Ігнатова О. М. Європейський досвід міжкультурної комунікації в освіті і культурі. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2023. Вип. 68. С. 60-67.
3. Канішевська Л., Лесик А. Підготовка учителів початкових класів до виховання гуманності у молодших школярів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 68. Т. 1. С. 267-272.
4. Люлька Г. А. Педагогічна толерантність як професійна якість сучасного вчителя початкових класів. *Молодий вчений*. 2020. № 2 (78). С. 435-437.
5. Олійник Н. А., Білик Т. С., Басюк А. М. Формування толерантності у молодших школярів. *Перспективи та інновації*. 2022. № 6 (11). С. 299-308.
6. Поліщук В., Лещук Г. Толерантність як особистісна характеристика в умовах імплементації інклюзивної освіти. *Social Work & Education*. 2020. Vol. 7, № 3. pp. 338-346. DOI: <https://doi.org/10.25128/2520-6230.20.3.8>.
7. Попова О., Лесик А. Формування толерантності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки. *Наукові записки БДПУ. Педагогічні науки*. Бердянськ : БДПУ, 2022. Вип. 1. 348-534.

І. В. Козич
кандидат педагогічних наук, доцент
Запорізький національний університет

РОЗВИТОК МЕДІАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК СКЛАДОВОЇ SOFT SKILLS МАЙБУТНІХ ОРГАНІЗАТОРІВ ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Сучасні тенденції розвитку суспільства приводять до його невідворотних змін у політичній, економічній, соціокультурній сферах. Вища освіта безпосередньо пов'язана з кожною з них, оскільки забезпечує професійну підготовку у всіх напрямках діяльності людини. У процесі навчання майбутній фахівець формується як особистість, професіонал, громадянин. Для цього необхідно розробити концептуальні основи формування його особистості шляхом інтеграції навчальної, наукової та виробничої діяльності, що у підсумку характеризується навчальним результатом або компетентністю. Проте, головною метою вищої освіти сьогодення стала практична реалізація отриманих знань і умінь у нестандартних ситуаціях майбутньої професійної діяльності і спрямування випускника на самоосвіту, саморозвиток і самовдосконалення.

Реалії сьогодення потребують необхідності володіння фахівцями здатністю з подолання можливих конфліктних або кризових ситуацій, що виникають на робочому місці. З цієї причини необхідною є акцентуація уваги на профілактиці, вирішенні конфліктів на ранніх стадіях та недопущення їх загострення.

Для будь-якої галузі чи професії є певний перелік необхідних навичок, які здобувач мусить опанувати в процесі навчання й розвивати в професійній діяльності. Ці навички зазвичай поділяють на жорсткі навички – hard skills і м'які (гнучкі) навички – soft skills. Ми розглянемо soft skills у вищій освіті, зосередившись на важливості розуміння й розвитку основних м'яких навичок.

Soft skills» – «м'які, соціальні та навички успішності» охоплюють навички комунікації, лідерство, відповідальність, уміння працювати в критичних умовах, залагоджувати конфлікти, працювати в команді, керувати своїм часом, самостійно приймати рішення, критично мислити. «М'які» навички, або особистісні навички, важче виміряти, але вони не менш важливі, ніж технічні навички [1, с. 131]. Тому досягнення позитивного результату в професійній діяльності переважно залежить від комунікативних навичок організатора освітнього середовища. До особистісних навичок належать:

- організаційні (тайм-менеджмент, управління фінансами й організація простору);
- комунікативні (конфліктологічна компетентність, медіативна компетентність, командоутворення, нетворкінг, уміння спілкуватись);
- життєві (стресостійкість, гнучкість, адаптивність і емоційна стабільність, емпатія);
- когнітивні й інформаційні (креативність, логіка, менеджмент знань та інформації);
- мовні (володіння рідною й іноземними мовами);
- технічні й медіа (медіаграмотність, письменницькі навички) [2, с. 109].

Притаманним будь-якій професійній сфері, зокрема сфері майбутнього фахівця з

організації освітнього середовища, є виникнення конфліктних ситуацій. Особливо значущим є розроблення даної проблеми стосовно суб'єкта врегулювання конфліктної взаємодії, а одним із важливих складників ресурсного простору психологічної безпеки з метою врегулювання можливих конфліктів є медіативна компетентність.

В Україні наразі медіація не є поширеною практикою. Її розповсюдженню заважають недосконалість нормативно-правової бази, відсутність корпусу кваліфікованих професіоналів, а також, низький рівень інформованості населення про дану практику [3, с. 26-27]. Але досвід західних країн безумовно

доводить ефективність медіації. Так, в країнах Європи «80 % спорів, що перебувають у провадженні суду і передаються на медіацію, вирішуються без судового розгляду» [4, с. 23]. Отже, дана галузь сьогодні є безперечно перспективною, а відповідно, в суспільстві дедалі зростатиме запит на професіоналів медіаторів.

У науковій літературі під поняттям «медіація» розуміють метод вирішення спорів із залученням посередника (медіатора), який допомагає сторонам конфлікту налагодити процес комунікації і проаналізувати конфліктну ситуацію таким чином, щоб вони самі змогли обрати той варіант рішення, який би задовольняв інтереси і потреби усіх учасників конфлікту. Необхідність у даній процедурі виникає з настанням таких умов: важливість для сторін конфлікту їхніх майбутніх відносин та інтересів; визнання сторонами своєї схильності до сильного впливу емоційного (ціннісного) аспекту конфлікту; бажання сторін збереження повної конфіденційності; значущість для них прийняття всеохоплюючого рішення з конфлікту.

Ефективність вирішення конфлікту, прийнятність та психологічна безпека виходу з нього учасників процедури, повноцінність психічного відновлення сторін конфлікту залежить від сформованості компетентності її суб'єкта – посередника конфлікту, медіатора. Процес пошуку рішення за допомогою медіатора формує медіативну компетентність – комплекс знань та навичок, яким має володіти сучасний фахівець.

Медіативна компетентність включає: розуміння природи суперечностей і конфліктів між людьми; формування конструктивного відношення до конфліктів; володіння навиками неконфліктного спілкування у важких ситуаціях; уміння оцінювати і пояснювати виникаючі проблемні ситуації; наявність навиків врегулювання конфліктними явищами; уміння розвивати конструктивне начало виникаючих конфліктів; уміння передбачати можливі наслідки конфліктів; уміння конструктивно регулювати суперечності і конфлікти; наявність навиків усунення негативних наслідків конфліктів [5, с. 52-58].

Таким чином, підготовка майбутніх організаторів освітнього середовища включає в себе багато аспектів. Важливою її складовою є формування у здобувачів навичок soft skills. Soft skills або гнучкі уміння і навички – це «комплекс неспеціалізованих, надпрофесійних навичок, які є важливими для кар'єри і детермінують успішне виконання професійних обов'язків, високу ефективність праці і не пов'язані з конкретною предметною галуззю, тобто є наскрізними» [1, с. 134]. Розвиток цих навичок значно підвищує шанси на успішну реалізацію в кар'єрі.

Для того, щоб бути компетентним у питаннях медіації організатор освітнього середовища повинен мати такі особистісні якості як впливовість, проникливість,

толерантність, уміння налагоджувати контакт з людьми. Кожна з перерахованих якостей підсилить медіативну компетентність. Зазначені якості не можливо реалізувати, якщо навички soft skills є мало розвиненими.

Підсумовуючи, зазначимо, що в процесі підготовки майбутніх організаторів освітнього середовища, важливо приділяти пильну увагу формуванню у них навичок soft skills. Дані навички вже сьогодні суттєво підвищують шанси майбутніх фахівців на професійний успіх.

Список використаних джерел

1. Наход С. Значущість «soft skills» для професійного становлення майбутніх фахівців соціономічних професій. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2018. Вип. 63. С. 131-135.
2. Іваницька Т. А., Кузьменко Н. В., Петров Є. Є., Бурмак Ю. Г. Медіаграмотність як складова «soft skills» здобувача вищої медичної освіти. *Сучасні тренди розвитку медичної освіти: перспективи і здобутки* : матеріали навч.-наук. конф. з міжнар. участю (м. Полтава, 24 берез. 2022 р.). Полтава, 2022. С. 109.
3. Матвеева Л. Г. Медіація та правова культура: проблема взаємовпливу. *Медіація в судовій, правоохоронній та правозахисній системах* : матеріали міжн. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 30-31 трав. 2019 р.). Одеса, 2019. С. 145-147.
4. Андрійцев, Б. В. Емоційний інтелект як чинник ефективності медіатора. *Інсайд : психологічні виміри суспільства*: матер. міжнар. конф. Херсон, 2019. Вип. 1 (16). С. 23-24.
5. Вітвицька С. С. Компетентнісний та професіографічний підходи до побудови професіограми магістра освіти. *Вісник Житомирського державного університету*. 2011. Вип. 5. С. 52-58.

Ю. І. Кондратенко

*дослідниця науково-дослідного інституту провідництва в освіті
Бердянський державний педагогічний університет*

ПРОВІДНИЦЬКІ ЯКОСТІ КЕРІВНИКА У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Актуальність дослідження. Освіта є фундаментальною основою та одним із джерел формування реального уявлення про істинні й уявні цінності людини в різних сферах життя. В Україні вона орієнтується на задоволення сучасних суспільних потреб, тому розвивається відповідно до науково обґрунтованих методів і шляхів реалізації. Як наслідок, сьогодні існує багато педагогічних теорій та технологій, які враховують особливості взаємодії між учасниками освітнього процесу для досягнення визначених суспільством цілей і стандартів. Саме ці підходи становлять основу концептуальних моделей та ідеальних варіантів розвитку освіти.

Теоретико-методологічне обґрунтування проблеми. Посилення автономії закладів освіти потребує від їхніх керівників більш активного підходу до

управлінської діяльності, а глобалізація в освіті – гнучкості та інноваційності. Ці виклики вимагають цілісного підходу до управління, що може забезпечити лише керівник-провідник закладу освіти. Проблема провідництва в українській освіті наразі є недостатньо дослідженою і перебуває на етапі відновлення. Глибокі дослідження особливостей функціонування провідницької парадигми містяться у працях вітчизняних авторів, таких як В. Крижко, Г. Луценко, С. Немченко, О. Козлова, М. Елькін, Н. Орлова та О. Філоненко, а також зарубіжних науковців, серед яких М. Барлінгейм, М. Генсон, Д. Грессо, П. Друкер, Т. Серджіованні, У. Каннінгем та М. Фуллан. Перші наукові дискусії продемонстрували явну необізнаність вітчизняної наукової спільноти в цьому явищі.

Мета полягає у дослідженні механізмів розвитку провідницьких якостей керівника закладу освіти та їх впливів на ефективність управлінської діяльності.

У кожній освітній системі поліпарадигмальність є усталеною реальністю. Педагогічні працівники, які виконують роль провідників, активно працюють над підвищенням конкурентоспроможності освітніх закладів. Вони, однак, не звертають уваги на проблеми непарадигмального характеру. Поліпарадигмальність створює умови для виникнення нових провідницьких ідей у суб'єктів освітнього простору. Ці суб'єкти виходять за межі панівних наукових парадигм, розробляючи власні концепції. Період розвитку таких ідей характеризується як позапарадигмальний або антименеджерський. Наразі провідницька парадигма в українській освіті перебуває на етапі відродження та визнання в контексті поліпарадигмального освітнього середовища. Відповідно до цього, за визначенням науковців, провідництво в освіті – діяльність суб'єкта (суб'єктів) освітньої системи; самокеровану інноваційну та креативно-випереджальну, емерджентну діяльність учасників освітнього процесу, спрямовану на забезпечення прогресу освітньої системи, її структур та успішну самореалізацію всіх учасників цієї системи [1].

Щоб управління розвитком закладу освіти було ефективним, система управління має забезпечувати високу поінформованість про потенційно можливі нововведення, а також здійснювати аналіз наявних проблемних ситуацій, спираючись не тільки на поточне становище закладу, але й даючи прогноз на майбутнє; раціональність вибору загальної та окремих цілей, їх гнучкість; зацікавленість всіх учасників освітнього процесу, удосконалення діяльності, підвищення професіоналізму педагогів. Управління професійним розвитком особистості, розвитком персоналу закладу освіти – це один з основних показників прогресивності суспільства, вирішальних важелів науково-технічного прогресу [2].

Ми активно досліджуємо характеристики, які характеризують сучасних провідників у галузі освіти. На основі аналізу інформації з різних теоретичних джерел та розглядаючи думку та практичний досвід діючих керівників закладів освіти, ми визначили ключові риси, що притаманні провідникам-керівникам закладам освіти: дорадництво, духовність, здатність провадити колектив та ідею, наполегливість та спрямованість на успіх, відповідальність, продуктивне мислення, а також жертвність.

Для реалізації керованого розвитку якостей провідника у майбутніх керівників

закладів освіти необхідно створити комплекс організаційно-педагогічних умов. Основними з них є врахування психолого-педагогічних аспектів особистості здобувачів, їхніх інтересів та антропологічних характеристик. Важливо також наявність відповідних компонентів освітньо-професійних програм, які стимулюють розвиток провідницьких якостей. Процес магістерської підготовки має бути практично орієнтованим, а також включати критичний аналіз управлінської діяльності та прийнятих рішень, з можливістю для саморефлексії [3]. Навчальний план підготовки менеджерів освіти має бути націлений на формування компетентності управлінської комунікації, яка дозволяє майбутнім керівникам ефективно реагувати на нестабільність, невизначеність та складність. Це досягається завдяки розвитку бачення, розуміння, чіткості та винахідливості.

Нами доведено, що синергетичні потоки організаційного впливу на управління розвитком провідницьких якостей спонтанно та керовано породжують емерджентні ефекти і процеси, які характеризуються спонтанністю, непередбачуваністю. Складниками трансверсальної взаємодії провідницьких якостей виокремлено випереджальний характер провідництва; феноменальність; атрибутивний характер провідницьких якостей; нові організаційні форми освітнього простору; ірраціональність та невимовні знання. Така взаємодія має прояв у створенні нових стратегій управління і впливає на функціонування усього закладу освіти, допомагає у досягненні вищої мети управління.

Загалом, проблема підготовки керівників-провідників є актуальною через постійні зміни у сфері освіти та потребу у висококваліфікованих управлінцях, які можуть успішно керувати цими змінами та сприяти покращенню навчання і виховання.

Висновки. Ідея провідництва набуває все більше розуміння в системі національної освіти України. Реактивація цього феномену ще потребує практичного запровадження цієї ідеї на достатньому рівні та, відповідно, глибокого та всебічного методологічного опрацювання.

Список використаних джерел

1. Генеза провідництва в освіті : колективна монографія / заг. ред. : проф. І. Богданов. Київ : Освіта України, 2020. 478 с.
2. Довідник здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти : наукове видання / В. Крижка, В. Курило, О. Боднар, Г. Луценко, О. Козлова. Запоріжжя : ТОВ Видавництво «Просвіта», 2024. 912 с.
3. Менеджмент в освіті : підручник / ред. : проф. В. Крижка. Київ : Освіта України, 2020. 465 с.

М. О. Кононенко
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Бердянський державний педагогічний університет
К. В. Коваль
асистентка кафедри педагогіки
Бердянський державний педагогічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ З БАТЬКАМИ В СИСТЕМІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Актуальність дослідження. Партнерська взаємодія вчителя початкової школи з батьками набула особливої уваги в процесі трансформаційних змін в системі сучасної освіти. Впровадження НУШ ставить на перший план особистісно орієнтований підхід до навчання та виховання дитини, що потребує тісної співпраці між усіма учасниками освітнього процесу. Однією з ключових умов успішної реалізації цієї концепції є ефективна комунікація та партнерська взаємодія між вчителем та батьками. Організуючи освітній процес адміністрація закладу освіти має орієнтуватися на всебічний розвиток дитини, її адаптацію до сучасного суспільства та формування ключових компетентностей. Партнерські відносини між вчителями та батьками сприяють створенню сприятливого середовища для гармонійного розвитку дитини, адже лише у співпраці можна досягти значних успіхів.

Проблема організація партнерської взаємодії вчителя початкової школи набула особливого значення саме в умовах впровадження дистанційного та змішаного формату навчання. Однак сучасні вчені, методисти та вчителі підходять до трактування поняття «партнерська взаємодія» доволі багатогранно, охоплюючи психологічні, педагогічні та соціальні аспекти: І. Апрелева, М. Астахова, А. Вознюк, Л. Данилова Л. Кудрик, В. Ковальчук, О. Мельник та ін.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні особливостей партнерської взаємодії вчителя початкової школи з батьками в системі Нової української школи.

Результати теоретичного аналізу проблеми. Відповідно до концепції НУШ дитину слід розглядати як активного суб'єкта освітнього процесу. Її розвиток стає можливим лише в умовах партнерства між адміністрацією освітнього закладу, вчителем, батьками та самим учнем. В. Ковальчук підкреслює важливість соціальної взаємодії у розвитку дитини. У межах НУШ тісна співпраця між вчителями та батьками забезпечує необхідну підтримку для розвитку учнів та створює єдиний освітній простір [7].

У сучасній науці організація партнерської взаємодії вчителя та батьків досліджується з погляду системного, діалогічного та акмеологічного підходів.

Системний підхід дозволяє розглядати взаємодію вчителя і батьків як елемент ширшої освітньої системи. Усі учасники освітнього процесу мають взаємодіяти між собою, утворюючи єдине освітнє середовище. Відтак, від ефективності співпраці між батьками та вчителями залежить загальна результативність освітнього процесу.

Діалогічний підхід, наголошує на важливості відкритої комунікації між усіма учасниками освітнього процесу. У контексті НУШ, дозволяє побудувати партнерські відносини між освітнім закладом та родиною на засадах взаємної поваги, що сприяє створенню атмосфери довіри та співробітництва.

Акмеологічний підхід зосереджується на безперервному розвитку професійної компетентності вчителів, зокрема в аспекті їхньої взаємодії з батьками. Професійне зростання педагога, особливо у питаннях співпраці з родинами учнів, передбачає розвиток комунікативних навичок, а також здатності до гнучкого розв'язання проблем у процесі виховання [5, 6, 7].

Заклад освіти та сім'я є основними соціальними інститутами становлення особистості, а їх взаємодія забезпечує створення сприятливого мікроклімату для навчання. Не менш важливою є педагогіка співробітництва, яка орієнтується на принципи довіри та взаємної підтримки. Партнерські стосунки між батьками та вчителями сприяють формуванню цілісного підходу до виховання дитини, де всі сторони працюють на досягнення спільної мети [1, 3].

Сучасні виклики, такі як цифровізація та дистанційне навчання, також вимагають нових форм взаємодії між вчителями та батьками. Вони повинні активно співпрацювати, щоб успішно впроваджувати нові технології в освітній процес, забезпечуючи ефективне навчання навіть у дистанційних умовах.

Висновки. Отже, фундаментальну роль у контексті сучасної освітньої реформи відіграє ефективна партнерська взаємодія між вчителями та батьками, що є обов'язковою компонентою реалізації принципів Нової української школи, де акцент робиться на особистісно орієнтованому підході, індивідуалізації навчання та створенні сприятливого середовища для гармонійного розвитку дитини. Успішна взаємодія між вчителями та батьками підвищує якість навчання та сприяє формуванню позитивної мотивації до здобуття знань. Це дозволяє адаптувати освітній процес під індивідуальні потреби учнів, а також підтримувати їх емоційний та соціальний розвиток. Партнерська взаємодія між вчителем і батьками є одним із найважливіших елементів успішної реалізації освітніх завдань НУШ.

Список використаних джерел

1. Апрелева І. В. Соціально-педагогічне партнерство в освіті – сутність, основні ідеї. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2021. Вип. 51. С. 7–17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ttmniv_2021_51_3 (дата звернення: 13.10. 2024)
2. Астахова М. С. Партнерство учасників освітнього процесу щодо створення безпечного освітнього середовища. *Партнерство в освіті. Практика взаємодії у контексті освітньої діяльності на шляху розбудови Нової української школи* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Харків, 2022. С. 16-19.
3. Бабко Т. М., Банах О. В., Вознюк А. В., Коломоєць Г. А., Кудрик Л. Г., Мельник О. М. Нова українська школа : організація взаємодії з батьками учнів початкової школи : навч.-метод. посіб. Київ : Освіта, 2020. 208 с.
4. Калько І. В. Педагогіка партнерства як умова реалізації завдань розвитку особистості в контексті Нової української школи. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 21(1). С. 33-36.
5. Кірик М., Данилова Л. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти : навч.-метод. посібник. Львів : Світ, 2019. 136 с.
6. Коваль Л. В., Петрик К. Ю. Педагогіка партнерства в координатах модернізації професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. *New Inception*. 2020. № 1. С. 7-13.

7. Ковальчук В. А. Педагогіка партнерства у професійній діяльності вчителя : навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ, 2023. 100 с.
8. Ковальчук В. А. Педагогічні умови формування компетентності педагогічного партнерства у майбутніх учителів початкової школи. 2024. С. 165-187.

В. В. Крижко
кандидат педагогічних наук, професор
Бердянський державний педагогічний університет

ПРОВІДНИЦТВО – НОВИЙ ЧИННИК ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Актуальність дослідження. Прискорення інтеграційних процесів у всіх галузях життя (Т.Парсонс, А.Тоффлер) спричинило тенденцію позначати їх сутність як формування й розвиток певного простору: економічного, інформаційного, освітнього, надаючи йому значення взаємодії суб'єктів суспільної діяльності (соціальних інститутів) у межах певних територій: освітньої установи, міста, регіону, країни, а також у межах групи країн, які мають спільні історичні, культурні, освітні традиції (європейський простір освіти), і навіть у глобальному масштабі. В освітній простір (ОП) людина включається в будь-який період свого життя, ознакою якого є «зрощення» людського життя і освіти: home school, дошкільна установа, загальноосвітня школа, заклад професійної освіти, вищий навчальний заклад, курси перепідготовки або підвищення кваліфікації тощо. Під ОП варто розуміти просторово-часове поле (chronotope) функціонування і розвитку системи освіти як відкритої і активної соціальної сфери, в якій діє ідеологія формування особистості з урахуванням синергій зовнішнього середовища (природно-кліматичні, демографічні, екологічні, соціально-економічні, політичні й ін.), потреб соціальних замовників (у тому числі й самої особи), реалізується комплекс освітніх послуг установами освіти й іншими установами та організаціями, що володіють освітнім, виховним і розвивальним потенціалом (Н.Касярум, К.Гнезділова) [2]. Освітній простір очікує кардинальних змін.

Теоретико-методологічне обґрунтування проблеми. З 2017 року у Бердянському державному педагогічному університеті започатковано дослідження стосовно реактивації феномену провідництва в межах науково дослідного інституту провідництва в освіті. Залучено наукові ресурси практично усіх педагогічних університетів та НАПН України. Дослідження виявило потребу глибокого філософського та методологічного осмислення ролі провідництва не лише в історичному аспекті, а й перебудові та реформуванні сучасної системи освіти. Національній освіті бракує сингулярних особистостей на всіх щаблях: від вчителя - до міністра, суб'єктів освітньої галузі, здатних до творення змін і прогресу, бути провідниками рівня Данко.

Найглибша криза, яка є в освіті, це криза управління цією сферою. Академік НАПН України М.Шут зазначає, що історія та світлі голови повертають нас до управлінського феномену українського етносу «провід» та «провідництво». Це унікальний механізм соціальної регуляції суспільних та професійних відносин. Неповторний по суті! Чого ж ми шукаємо за океаном? У них «менеджмент» - у нас

«провід»! Провід, який ми не знаємо і, на жаль, не вчимо. Чверть століття українське суспільство чекає істотних змін в освіті. Прийняті закони, доктрини, постанови та накази про реформи в цій галузі не призвели до відчутних зрушень. Потрібні провідники, люди, які бачать перспективу та знають шляхи до неї [1].

А. Садовий, відкриваючи літню школу директорів шкіл-провідників (2018 р.) промовив, що сьогодні багато людей або розгублені у питаннях глибшого духовного життя, або потребують духовного керівництва. Нам потрібна єдність, нам потрібне мудре провідництво. Завжди українці, коли здобували незалежність, думали, що це назавжди. Це велика омана. За незалежність треба боротися щодня [1].

Мета дослідження полягає у необхідності подальшої актуалізації ідеї провідництва як автохтонної етнічної ідеї управління розвитком національної освіти

Дивує, що в американській освітній цивілізації ідея провідництва щиро прогресує в працях М. Генсона, Е.Дейла, Т. Серджіованні, Р. Стогділла, М. Барлінгейма, Ф. Кумза, П. Тарстона, С. Сарасона, М. Фуллана, В. Каннінгема, Д. Грессо, Д. Ліфама, У. Бенніса. Більш того, вони пішли вже далі і досліджують провідництво в сучасних проєкціях полімативності (polymath personality) і мультипотенціалу особистості (multipotential personality) та яким чином провідництво кореспондується із новітніми досягненнями наукового менеджменту, соціології, запитів капіталізованої ринкової освіти?

Ми зосередили свої зусилля на дослідженні ресурсної бази провідницького руху в національній освіті України. Виходили з принципу індоктринації (indoctrination) поліпарадигмального освітнього простору. Керівник закладу освіти, кожен педагог, начебто вільний у виборі керівної наукової парадигми, але органи управління освітою здійснюють адміністрування і визначають імперативність цих парадигм. Наразі компетентнісна та лідерська парадигми «завантажені» до державних освітніх стандартів і є обов'язковими до запровадження. Що ж, 85% суб'єктів освіти є зручним «матеріалом» для маніпуляцій, підлягають «контролю свідомості», не мають культури сумніву, некритично засвоюють ті чи інші ідеї або доктрини. Їх перетворюють на Putty Peeps (пластилинові люди).

Результати теоретичного аналізу проблеми. Ресурсами теорії фреймів здійснено методологування ідеї провідництва в освіті. Напрацьовано теоретичні та практичні матеріали для здобувачів другого та третього рівня вищої освіти [2]. Ми визначили формати провідництва в освіті та у суспільстві загалом – ознаки, що вказують на конвенції, тобто домовленості провідника, учасників проводу та стейкхолдерських груп соціального оточення (середовища) з приводу ролей і особливостей програми сумісної дії. Загалом визначено вісім форматів провідництва: 1) всі, хто знаходиться в «окопах», на передовій лінії освіти; 2) первинна ланка управління освітніми установами; 3) носії кардинальних змін засадничих основ системи освіти; 4) носії змін, які отримали визнання та умови для реалізації (проводу) своїх ідей в освітніх і наукових установах; 5) автори теорій, концепцій; 6) державні посадовці, які формують державну освітню політику на рівні законів, директив, стандартів і здійснюють її провід; 7) особистості, що проголошують глобальні зміни в освітньому просторі сучасної людської цивілізації; 8) мережеві провідники — виклик knowledge society.

Вважаємо успіхом напрацювання нашого авторського визначення провідництва в освіті – це креативна позапарадигмальна діяльність суб'єкта (суб'єктів) освітньої

системи з розширення її теоретичного та прикладного поля на основі унікального авторського бачення усвідомлених перспектив, що лежать за межами існуючої нормативної реальності [1].

Провідник за своєю суттю є людиною, яка має «погляд з мосту» [4], розуміє тимчасовість подій та здатна спроектувати новий, вищий смисл буття. Провідники – це носії кардинальних змін засадничих основ системи освіти. Якщо лідери гармонізують ці системи, то провідники здійснюють вихід за межі нормативного, усталеного практикою. Лідери є в кожному колективі, провідників мало навіть в межах століття. За дослідженнями Ю. Кондратенко – можна зустріти одного педагога із провідницькими якостями на 5 – 6 закладів освіти [3].

Висновки. Ідея провідництва в освіті набула парадигмальних характеристик у царині національного освітнього простору і менеджменту освіти. Потребує подальших системних колективних досліджень.

Список використаних джерел

1. Генеза провідництва в освіті : колективна монографія / за заг. ред. проф. І. Богданова. Київ : Освіта України, 2019. 476 с.
2. Довідник здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти : наукове видання / В. Крижко, В. Курило, О. Боднар, Г. Луценко, О. Козлова. Запоріжжя : ТОВ Вид-во «Просвіта», 2024. 912 с.
3. Кондратенко Ю. І. Технології розвитку провідницьких рис керівників закладів освіти. *Вісник науки та освіти. Філологія. Педагогіка. Соціологія. Культура і мистецтво. Історія та археологія*. 2024. № 4 (22). С. 1063-1073.
4. Levinson D. Conception of the adult life course. In N. Smelser and E. Erikson (eds) *Themes of Work and Love in Adulthood*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1980.

А. С. Лесик

*кандидатка педагогічних наук, доцентка
Бердянський державний педагогічний університет*

К. В. Сапранкова

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Бердянський державний педагогічний університет*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У НУШ

Молодший шкільний вік виступає критичним періодом у розвитку дитини, який характеризується значними змінами та новоутвореннями у різних сферах її життя. Сучасне суспільство демонструє динамічну тенденцію до постійних трансформацій, що створює додаткові труднощі для адаптації дітей до освітнього процесу. Формування особистості здобувача початкової освіти в цей період значною мірою зумовлене її включенням до нових умов життя, а саме – освітнього простору. Перехід від дошкільного віку, де домінуючою діяльністю була гра, до шкільного віку, де основною діяльністю стає навчання, супроводжується суттєвими психологічними

новоутвореннями. Відповідно, такі зміни безпосередньо впливають на здатність дитини адаптуватися до нових умов, а також сприяють гармонійному розвитку її особистості у новому соціальному середовищі. Одним із ключових завдань сучасної системи загальної середньої освіти – є створення умов для всебічного розвитку дитини, що передбачає не лише засвоєння навчального матеріалу, а й формування здатності ефективно взаємодіяти із соціальним оточенням. Важливим аспектом насамперед є розвиток ключових компетентностей, серед яких особливе місце займають комунікативні навички, що є основою успішної соціалізації. Здатність дитини до гармонійної інтеграції у колектив як на початкових етапах навчання, так і в подальшому житті, значною мірою залежить від того, наскільки ефективно здобувач оволодіє цими навичками.

У контексті сучасної освіти основною метою є підготовка підростаючого покоління до постійних змін у суспільстві, а також до активної та успішної життєдіяльності в умовах мінливого соціального і природного середовища. Освітній процес має забезпечувати не лише академічну підготовку, але й формувати у дітей готовність до майбутніх викликів, адаптивність і здатність до постійного саморозвитку. Освітній процес завжди зумовлений потребами суспільства, тому можна говорити про те, що без урахування цих потреб неможлива соціалізація особистості. Таким чином, окреслена нами проблема є актуальною, адже з нею зіштовхувались більшість батьків, вчителів та учнів, які причетні до освітнього процесу Нової української школи.

Питанням психолого-педагогічних умов соціалізації здобувачів початкової освіти під час освітнього процесу НУШ займалися багато науковців, серед яких: Н. Бібік, Н. Волк, Л. Гуцуляк, Л. Канішевська, А. Лесик, В. Савчук, О. Усова, О. Чернуха та інші.

Процес соціалізації та освітнього процесу відбуваються паралельно і водночас незалежно один від одного. Головна різниця між ними полягає у тому, що освітній процес може здійснюватися як у сім'ї, так і у школі, тобто може перериватися, а процес соціалізації є безперервним.

З огляду на це Л. Гуцуляк виділяє три соціальні середовища, що впливають на соціалізацію учнів молодших класів: *Міжособистісна взаємодія* – спілкування дитини з іншими людьми за допомогою вербальних і невербальних засобів, яке формує психологічний контакт і відносини. *Спеціально створене середовище переконування* – школа формує погляди дитини та її розуміння норм поведінки, культури та законів, зокрема через роль учителя. *Засоби масової інформації* – технології і ЗМІ впливають на формування світогляду дитини, передаючи як позитивні, так і негативні цінності [2, с. 304-308].

Одним із ключових інститутів соціалізації дітей молодшого шкільного віку є освітнє середовище, яке забезпечує культурне та соціальне становлення особистості. Згідно з Концепцією Нової української школи, мета загальної освіти полягає в різнобічному розвитку громадянина, здатного до самовдосконалення, самореалізації та активної участі в суспільстві. Виконання цієї концепції сприяє успішній соціалізації дитини [3]. Ми поділяємо думку О. Усової та В. Савчук, що ЗЗСО повинні виконувати соціальну функцію. Вищезазначене реалізується через участь учнів у позакласній та позашкільній діяльності, що сприяє засвоєнню ними соціального досвіду та підготовці до виконання соціальних ролей у суспільстві.

Розвиток особистості відбувається через активну участь у суспільному житті, де дитина свідомо перетворює навколишнє середовище і саму себе через цілеспрямовану діяльність [6, с. 141].

Ми підтримуємо думку педагогині Н. Волк, що соціальний досвід діти засвоюють через реальні відносини під час освітнього процесу. Авторка виділяє функції, які сприяють соціалізації молодших школярів: включення учнів у соціально значимі для них відносини; регулювання цих відносин на основі загальнолюдських цінностей; гармонізація прав учнів через взаємодію педагогів та дитячого самоврядування [1, с. 24–28].

Ми погоджуємося з докторкою педагогічних наук О. Чернухою, що психолого-педагогічна діяльність ЗЗСО є системним підходом, спрямованим на підтримку самоорганізації та позитивних взаємовідносин дитини з оточенням. Для успішної реалізації цієї діяльності необхідні наступні умови:

1. Педагогічна діагностика учнів.
2. Використання соціуму як активного елементу соціалізації.
3. Гуманність і відкритість освітнього закладу.
4. Наявність соціальних педагогів та шкільних психологів.

Враховуючи ці фактори, основні умови успішної соціалізації молодших школярів в освітньому середовищі включають: психологічний комфорт дітей; комфортна атмосфера в класі; створення умов для гармонійної соціалізації; взаємодія між батьками і педагогами; психолого-педагогічний моніторинг здоров'я і розвитку учнів; партнерські відносини між усіма учасниками освітнього процесу.

Таким чином, створення цих умов сприяє успішній соціалізації учнів у школі, а роль вчителя та освітнього середовища є вирішальною в цьому процесі [7, с. 37-40].

Отже, процес соціалізації дитини залежить від двох ключових інститутів: сім'ї та закладу загальної середньої освіти. Сім'я формує основи соціального досвіду, поведінкові норми та культуру. Заклад освіти, у свою чергу, відповідає за створення комфортних психологічних умов та організацію соціальної взаємодії між учнями. Важливу роль тут відіграє педагог, який має співпрацювати з дітьми, підтримувати демократичний стиль виховання та реалізовувати принципи Нової української школи. Тільки завдяки співпраці цих двох інститутів можлива гармонійна соціалізація дитини.

Список використаних джерел

1. Волк Н. В. Соціалізація молодших школярів в умовах Нової української школи. *Педагогіка*. 2018. № 4. С. 24-28.
2. Гуцуляк Л. І. Соціально-освітнє середовище в педагогічному процесі школи. *Молодий вчений*. 2017. № 5. С. 304-308.
3. Концептуальні засади реформування середньої школи : Міністерство освіти і науки України. Концепція Нової української школи від 27.10.2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 28.09.2024).
4. Канішевська Л., Лесик А. Формування безпечної поведінки молодших школярів у цифровому просторі. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. Бердянськ : БДПУ, 2023. Вип. 1. С. 115-121.

5. Лесик А. С., Коваль К. В. Управління безпекою освітнього процесу в умовах зміненої реальності. *International Forum: Problems and Scientific Solutions* : Scientific Collection «InterConf» with the Proceedings of the 13th International Scientific and Practical Conference (June 6-8, 2024; Melbourne, Australia) / comp. by LLC SPC «InterConf». Melbourne: CSIRO Publishing House, 2024. С. 150-152.

6. Савчук В. Є., Усова О. Г. Соціалізація школярів у сучасному освітньому просторі. *Професійний розвиток педагогів в умовах освітнього середовища післядипломної освіти* : матер. всеукр. наук.-практ. конф., м. Луцьк, 22-23 листоп. 2019 р. Луцьк, 2019. С. 140-144.

7. Чернуха Н. М. Соціально-педагогічна робота в Україні: становлення, реалії, перспективи. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка*. 2019. №1. С. 37-40.

Л. О. Лісіна

доктор педагогічних наук, професор
Бердянський державний педагогічний університет

Г. Г. Коломоєць

кандидат фізика-математичних наук, доцент
Бердянський державний педагогічний університет

КОНЦЕПЦІЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО КОНСТРУЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Пріоритетними напрямками розвитку освіти, визначеними Національною доктриною розвитку освіти у ХХІ столітті є впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних і наукоємних дидактичних технологій, що забезпечують подальше вдосконалення освітнього процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві. Освітня ситуація, що торкається як змістовної, так і процесуальної сторони навчання, формує соціальну потребу у вчителів, що здатний самостійно здійснювати проектувальну і конструкторську функцію в умовах освітніх альтернатив.

Вимоги до кваліфікованого педагога, які детерміновані характером і специфікою педагогічної діяльності в сучасних умовах, в узагальненому вигляді можна подати таким чином: 1) здатність діяти в умовах невизначеності, пов'язаних із складністю конструювання навчальних технологій(НТ) і можливістю розвитку подій у різних напрямках; 2) уміння приймати оптимальні рішення, що дуже важливо в умовах обмеженості ресурсів; 3) готовність діагностувати ключові проблеми, що постають у процесі конструювання та застосування НТ; 4) здатність передбачати альтернативні стратегії розвитку НТ; 5) уміння аналізувати неповну інформацію і на її основі приймати відповідальні рішення стосовно застосування НТ; 6) готовність розвивати комунікативні здібності і можливості ефективної взаємодії з учнями, батьками, колегами.

Тобто, функціональна структура конструкторської діяльності вчителя, крім дидактичних, містить у собі пріоритетні комунікативні функції, а також функції семантичної переробки інформації. Не менш важливою функцією педагога при

конструюванні НТ є знання, уміння, навички роботи з «поведінковою інформацією» - соціальний інтелект. Значимою є також проблема оптимізації прийняття й реалізації рішення за рахунок активізації особистісного ресурсу.

Вищі навчальні заклади, готуючи майбутніх педагогів, дають їм певну суму академічних знань, проте приділяють надто мало уваги психологічній підготовці учителів до роботи в сучасній школі, вмінню активізувати особистісний потенціал і моделювати своє професійне самовдосконалення. Тому проблема пошуку шляхів вирішення проблеми становлення особистості вчителя, який має значний обсяг «особистісного знання», внутрішньої основи того, щоб самостійно управляти своєю професійною діяльністю, розробляти авторські системи діяльності, технології згідно з вимогами педагогічної практики набуває особливої актуальності в системі вищої педагогічної освіти, що і обумовило вибір теми дослідження, мета якого: розробити концепцію підготовки майбутнього вчителя до конструювання НТ.

Слід зазначити, що в якій би конкретній формі не існувала підготовка педагогів у суспільстві, її найбільш загальні закономірності і властивості будуть такими, як у загальноосвітньому процесі, з огляду на субстанціональну єдність процесів загальної середньої та вищої освіти. Тому при розробці концепції підготовки майбутніх учителів до конструювання НТ ми вважаємо, що необхідно урахувати вплив загальноосвітніх тенденцій на процес підготовки майбутніх педагогів: загальноосвітню тенденцію до зміни основної парадигми освіти: криза класичної моделі і системи освіти; реалізація нових педагогічних ідей; створення експериментальних та альтернативних шкіл у різних галузях освітянської діяльності; вітчизняний рух освіти в напрямку інтеграції у світову культуру: демократизація школи, налагодження зв'язку з основними суб'єктами соціальної культури, гуманітаризація та комп'ютеризація освіти, вільний вибір програм навчання.

Розробка концепції підготовки студентів до конструювання НТ – не просто операція з узагальнення теоретичних і емпіричних даних про хід освітнього процесу у закладі вищої педагогічної освіти. Звичайно, між підходами до даного процесу з погляду різних наук, є внутрішній зв'язок. Але це зовсім не означає, що загальнотеоретичне розуміння процесу «підготовка студентів до конструювання НТ» є результатом простого додавання окремих його аспектів. Концепція – це система поглядів на те чи інше явище; світогляд, світорозуміння, погляди, переконання [2, с. 242]. Концепція є загальним теоретичним задумом в царині удосконалення будь-якого виду праці або якої-небудь діяльнісної системи в цілому [1, с. 250].

Ми вважаємо, що концепція підготовки студентів до конструювання НТ повинна вводити у навчальний процес університету не просто нові технічні засоби, а нові освітні технології, які націлені на вирішення освітянських задач підготовки студентів до конструювання НТ. Одночасно остання вимога означає, що концепція підготовки майбутніх учителів до конструювання НТ повинна бути відкритою до нововведень у галузі підготовки фахівців в системі вищої педагогічної освіти.

Методологічними орієнтирами побудови концепції підготовки студентів до конструювання НТ ми обрали системний, діяльнісний, особистісний, андрагогічний, акмеологічний, соціокультурний, культурологічний, технологічний, діагностичний, пошуковий, дослідницький, творчий, комплексний, проблемний, комунікативний, середовищний, гуманістичний, ціннісний підходи. Складовою частиною її, ядром,

служують принципи: еволюційності розвитку системи вищої педагогічної освіти; цінності гуманітарної культури; системно-ціннісної орієнтації управління; взаємозв'язку й взаємовпливу лінійності й нелінійності в розвитку; опори на науково-концептуальне знання в діяльності; провідної ролі прогнозу в прийнятті рішень на всіх рівнях управління; системності й комплексності; процесуальний; конфліктності конструкторської діяльності; розвиваючого впливу; прогнозування розвитку НТ; суб'єктності; детермінізму; соціальної детермінації особистості; розвитку; інваріантності; гуманізму.

Концепція підготовки студентів педагогічних вишів до конструювання НТ спрямована на поетапне нарощування їх професіоналізму взагалі і компетентності в царині конструкторської діяльності зокрема, і побудована на таких основних положеннях: 1) підготовка студентів педагогічних вишів до конструювання НТ ґрунтується на методологічному визнанні пріоритетів особистісного розвитку майбутнього педагога, його потреб, мотивів, цілей, здібностей, індивідуально-психологічних особливостей; 2) готовність до особистісно-професійного саморозуміння і саморозвитку формується на основі ідеї посилення інтернальності психолого-педагогічної підготовки, яка створює умови для виникнення потреб і можливостей побудови індивідуально-орієнтованих стратегій майбутньої діяльності з конструювання НТ; 3) підготовка студентів до конструювання НТ передбачає створення у закладах вищої педагогічної освіти сприятливих умов для повноцінного прояву і розвитку особистісних якостей слухачів відповідно до їх здібностей, нахилів, мети професійного становлення в процесі нарощування їхнього професіоналізму, визначення власної траєкторії професійного зростання; 4) ефективність підготовки студентів до конструювання НТ залежить від усвідомлення учасниками освітнього процесу підвалин та витоків конструкторської діяльності, ефективності системного проектування процесу та технологічного комплексу підготовки студентів в освітньому просторі педагогічного університету, залучення студентів до індивідуальної проектної діяльності, організації взаємодії «студент – викладач» у процесі навчання, сприйняття та розуміння студентами викладача у процесі становлення суб'єкт-суб'єктної взаємодії, впливу освітнього і квазіпрофесійного середовища на становлення творчої позиції майбутніх учителів; 5) чинником розвитку творчого потенціалу студента при підготовці його до конструювання НТ є врахування умов, наукових і прикладних основ розвитку аутопсихологічної культури, а також прийняття конкретної програми реалізації цього нестандартного завдання; 6) технологія формування проектної культури студентів реалізується через мотивоване включення студентів у розробку проектів, що є на сучасному етапі альтернативним шляхом, дозволяє комплексно перебороти недоліки традиційного навчання; 7) найбільш доцільними стратегіями навчання студентів конструюванню є емотивна і когнітивна; 8) показником морально-психологічної готовності студентів до конструювання НТ є комплексна характеристика, яка складається із мотиваційного, морально-орієнтованого, пізнавально-операційного, емоційно-вольового, психофізіологічного, оціночного компонентів.

Створена на основі даної концепції дидактична система навчання майбутніх педагогів дає можливість досить ефективно готувати студентів до свідомого вибору і конструювання НТ для вирішення завдань сучасної освіти.

Список використаних джерел

1. Лісіна Л. О. Підготовка вчителя в системі післядипломної педагогічної освіти до конструювання навчальних технологій: теоретико-методологічний аспект : монографія. Запоріжжя : ТОВ «Плюс 73», 2011. 472 с.

2. Сліпушко О. М. Тлумачний словник чужомовних слів в українській мові. Правопис. Граматика. Київ : Видавництво «Криниця», 1999. 507 с.

А. С. Мартинов

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Запорізький національний університет*

О. І. Іваницький

*доктор педагогічних наук, професор
Запорізький національний університет*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ДИСТАНЦІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Питання дистанційної форми навчання в умовах глобалізації та цифрової трансформації стає одним із найактуальніших питань для педагогічної науки, оскільки вони визначають не лише якість навчання, але й його ефективність. Однією з важливих умов цієї ефективності є психологічний комфорт для студентів і викладачів. Основні психолого-педагогічні аспекти, що сприяють успішному впровадженню та функціонуванню дистанційної освіти, мета якої це вирішення педагогічних завдань за допомогою різних методів взаємодії учасників педагогічного процесу, має схожі риси з класичним учінням. Дистанційне навчання має свої переваги та недоліки, які роблять його унікальною формою освітнього процесу. Одним із головних недоліків є відстань між учасниками, що може знижувати рівень соціальної взаємодії та живого спілкування, особливо для студентів соціальних спеціальностей. Однак цей недолік компенсується гнучкістю у виборі часу для навчання, що дозволяє студентам самостійно планувати свій графік, поєднуючи навчання з іншими зобов'язаннями. Така гнучкість є одним із основних чинників, що за допомогою значної доступності інформаційних технологій сьогодні приваблює все більше учасників до цієї форми навчання. Схожість із класичним процесом та їхня відмінність спонукає виділити зовнішні і внутрішні психологічні аспекти що впливають на формування, перебіг та якість такої форми навчання [1].

Внутрішні психологічні аспекти дистанційного навчання можна визначити як сукупність факторів, рис характеру, манер поведінки що безпосередньо впливають на хід навчального процесу та взаємодію між учасниками навчального процесу. Їх мета — подолання педагогічних викликів, створення атмосфери пізнання та коригування поведінки за допомогою дистанційних методів навчання. До таких чинників можна віднести мотивацію студента до навчання, самоорганізацію та самодисципліну. Важливою є також психологічна адаптивність, яка включає особисті якості, необхідні для успішного дистанційного навчання. Ці риси, такі як самостійність і відповідальність, варто починати розвивати з раннього віку для того, щоб підготувати здобувачів освіти до ефективної роботи в дистанційному форматі. Не менш важливим є емоційний стан педагога безпосередньо перед та під час навчального процесу, що

належить до внутрішніх аспектів дистанційного навчання, як і мотивація викладача та його налаштованість на організацію навчального процесу, а також емоційна взаємодія зі студентами. Особливо це стосується здобувачів, які обрали викладацькі спеціальності і є майбутніми педагогами вищої школи, адже саме викладач має сприяти поступовій психологічній трансформації їхнього менталітету зі студентського на викладацький. Другорядними, але не менш значущими аспектами є інтерактивність, активне навчання, гейміфікація процесу, психологічна підтримка соціального оточення студента та адекватний зворотний зв'язок від викладача.

Зовнішні психологічні аспекти дистанційного навчання можна визначити як фактори, що впливають на психологічний стан викладачів та майбутніх педагогів ззовні. Під час пізнавального процесу ці аспекти не є основними умовами засвоєння матеріалу, проте без них дистанційне навчання не буде повноцінним, а їхній негативний вплив може знизити ефективність процесу. Ці фактори формуються завдяки технічному розвитку інформаційних технологій, програмного забезпечення, наявним психолого-педагогічним методикам та соціальним взаємодіям із оточенням. Вони є важливими для підтримки емоційного стану, мотивації та залученості в процес дистанційної професійної підготовки майбутніх педагогів закладів вищої освіти.

До зовнішніх психологічних аспектів дистанційного навчання можна віднести соціально-психологічну атмосферу, починаючи з макрорівня (на рівні країни) і закінчуючи умовами в домі або навчальній аудиторії. Значну роль відіграє організація навчального процесу самим педагогом. Одним із найважливіших чинників, який став «опорою» дистанційного навчання, є фінансово-економічні обставини. Якість технічних засобів, якими користується студент (комп'ютер, планшет та інші периферійні пристрої), безпосередньо впливає на можливість зв'язку, будемо відвертими, що як і в соціальному, так і в фінансовому стані люди різняться, можливо таке що і в деяких студентів не вистачає грошей на придбання більш нової техніки щоб будь-які технічні несправності не заважали освітньому процесу. Крім того, важливим фактором є наявність джерела електроенергії, що стало особливо актуальним у наш час.

На сьогодні дистанційне навчання є основною формою, яка забезпечує і робить всеосяжним освітній процес в нашій країні. Незважаючи на всі зовнішні і внутрішні виклики, які постали перед педагогами і студентами, учасники навчального процесу успішно опановують цей спосіб отримання знань [3].

Особливо варто відзначити прогрес в інформаційно-технічному розвитку, завдяки якому з'явилося багато курсів для покращення навичок використання сучасних програм і додатків, що сприяють поліпшенню взаємодії учасників навчального процесу [4]. Якість засвоєння знань у дистанційному навчанні значною мірою залежить від мотивації, старанності, самостійності та дисциплінованості майбутнього викладача, його всеосяжне розуміння і відданість обраній професії. Починаючи з дошкільного віку, важливо розвивати внутрішню мотивацію у дітей. Навчання майбутніх педагогів закладів вищої освіти має ґрунтуватися на раніше сформованих навичках внутрішньої мотивації, самоорганізації та самостійного вирішення проблем. Водночас викладачі та навчальні заклади зобов'язані створювати сприятливі умови для підтримки емоційного комфорту, забезпечуючи відповідну психологічну атмосферу.

Зовнішні аспекти, такі як фінансовий стан, соціально психологічна атмосфера та

якісна комунікація, також відіграють вирішальну роль у створенні більш сприятливішого навчального середовища. Безпека та гнучкість, адаптивність до різних умов і потреб майбутніх педагогів, широкі можливості доступу до знань, які надає дистанційне навчання, робить його унікальним інструментом в освітньому процесі, і дуже доречним в цей не простий час випробувань для нашої України.

Список використаних джерел

1. Биков В. Ю. Технологія створення дистанційного курсу : навч. посіб. / за ред. В. Ю. Бикова та В. М. Кухаренка. Київ : Міленіум, 2008. 324 с.
2. Верітова О. С. Забезпечення фасилітації потоків емоційної інформації у педагогічній діяльності викладачів вищої школи. *Педагогіка і психологія. Вісник університету Альфреда Нобеля*. 2019. Вип 1 (17). С. 98-104.
3. Дистанційне навчання як педагогічна технологія в підготовці вчителів початкових класів. URL: <http://profped.ddpu.edu.ua/article/view/153793>.
4. Іваницький О. І. Формування цифрової компетентності майбутнього вчителя фізики у процесі фахової підготовки. *Наукові записки. Педагогічні науки*. Кропивницький : РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2020. Вип. 185. С. 29-33.
5. Руденко Л. А. Основи психології та педагогіки : навч. посібник. Львів : ЛДУ БЖД, 2020. 146 с.
6. Соловійов В. Ф. Педагогіка та психологія : навчально-методичний посібник. Львів : Вид-во «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2018. 92 с.

Т. Є. Мухіна

старша викладачка

Бердянський державний педагогічний університет,

А. А. Куза

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Бердянський педагогічний університет

ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Актуальність дослідження. Війна в Україні, що триває вже понад 10 років, стала одним з найбільших гуманітарних викликів ХХІ століття. Масові переміщення населення, руйнування шкіл та університетів, а також постійний психологічний тиск призвели до глибокої кризи в освітній системі. Ця проблема набула глобального розголосу, нагадавши світовій спільноті про важливість безперервності освіти навіть в умовах збройного конфлікту. Актуальність дослідження організації освітнього процесу в умовах війни обумовлена кількома чинниками, а саме:

- *забезпечення доступу до освіти:* мільйони українців були змушені покинути свої домівки, що ускладнило їхній доступ до якісної освіти, тому організація дистанційного навчання та створення безпечних освітніх просторів в умовах війни стало життєво необхідним;

- *психологічна підтримка:* постійні обстріли, повітряні тривоги та втрати близьких спричинили у здобувачів освіти та педагогів глибокі психологічні травми, тому інтеграція психологічної допомоги в процес навчання є одним з ключових завдань;

- *адаптація освітніх програм:* змінені умови життя вимагають розробки

гнучких програм, які враховуватимуть індивідуальні потреби кожного здобувача освіти та забезпечать безперервність навчання;

- *інтеграція внутрішньо переміщених осіб*: велика кількість здобувачів освіти, які були змушені змінити місце проживання, потребують швидкої адаптації до нових закладів освіти та умов навчання.

Український досвід адаптації освіти до умов війни є унікальним і може стати прикладом для інших країн, які стикаються з подібними викликами. Незважаючи на всі труднощі, українські освітяни та здобувачі освіти демонструють неймовірну стійкість і прагнення до знань, що свідчить про важливість освіти навіть у найскладніших умовах.

Метою дослідження – здійснити комплексне дослідження впливу російської агресії на українську систему освіти, виявити ключові проблеми та тенденції, що виникли внаслідок війни.

Результати теоретичного аналізу проблеми. Повномасштабне вторгнення росії в Україну, яке сталося 24 лютого 2022 року, призвело до значних втрат в освітній системі країни. Унаслідок бойових дій та російської окупації загинуло багато людей, а сотні закладів освіти були зруйновані або пошкоджені. Мільйони дітей і тисячі педагогів змушені були переселитися або покинути країну. Так, учасники освітнього процесу щоденно зіштовхуються з такими викликами, як повітряні тривоги, відключення електроенергії, перехід на дистанційну або змішану форми навчання та ін. Війна значно ускладнила доступ дітей до якісної освіти, поглибила соціальну нерівність та негативно позначилася на психологічному стані як школярів, так і вчителів.

Станом на січень 2023 року військова агресія пошкодила 1259 шкіл, що становить 11% від загальної кількості ЗЗСО, з яких 223 були повністю зруйновані. Найбільше постраждали школи у Донецькій, Харківській та Луганській областях. Школи, розташовані на прифронтових територіях, перебувають під постійною загрозою обстрілів, але й віддалені заклади також пошкоджуються через ракетні атаки [2].

Більшість ЗЗСО в Україні вимушені проводити навчання у дистанційній формі. Станом на грудень 2022 року 36% шкіл використовували змішане навчання, ще 36% – лише дистанційне. Особливо це стосується східних і південних регіонів. Досвід дистанційної освіти, набутий під час пандемії COVID-19, допоміг швидше адаптуватися до нових умов, проте таке навчання загостило питання якості освіти та нерівності між учнями [1].

Дистанційне навчання висвітлює нерівність доступу до якісної освіти. Хоча близько 90% дітей мають гаджети, переважна більшість використовує смартфони, що обмежує можливості навчання. Особливо складною дистанційна освіта є для дітей з родин ВПО та з обмеженими ресурсами. Також зросло навантаження на вчителів, оскільки вони не лише проводять уроки під час повітряних тривог та відключень електроенергії, а й виконують додаткову роботу, зокрема, підтримують зв'язок зі здобувачами освіти, які вимушено перебувають за кордоном. Активніше долучаються до процесу навчання й батьки, особливо молодших школярів [1].

Війна також негативно вплинула на психоемоційний стан учасників освітнього процесу. Так, понад 60% батьків відзначають у своїх дітей погіршення сну, тривожність, труднощі з концентрацією та спілкуванням. Учні відчують самотність

через недостатню взаємодію з однолітками. Натомість вчителі, особливо в регіонах, що зазнали бойових дій або окупації, страждають від стресу та емоційного вигорання [1].

Проте в умовах сьогодення держава намагається забезпечити доступ до освіти. У регіонах, де школи пошкоджено, організовано онлайн-навчання з наданням необхідної техніки та доступу до інтернету. Очне навчання можливе лише за наявності укриттів. Наразі їх мають 71% шкіл, що покривають лише 62% учнів. Відновлення закладів освіти активно підтримується й міжнародними партнерами, які допомагають з ремонтами, створенням освітніх центрів та ін. [3].

Висновки. Отже, російська агресія завдала нищівного удару по українській освіті, зруйнувавши навчальні заклади та змусивши мільйони українців покинути свої домівки. Постійні обстріли створили безпрецедентні умови для навчання. Однак, незважаючи на ці виклики, українська освіта демонструє неймовірну стійкість. Освітня система активно адаптується до нових реалій, а в середньостроковій перспективі планується відновлення освітньої інфраструктури та її інтеграція з європейською системою за підтримки міжнародних партнерів. Водночас, відновлення психологічного здоров'я учасників освітнього процесу та забезпечення рівного доступу до якісної освіти залишаються пріоритетними завданнями.

Список використаних джерел

1. Війна та освіта. Як рік повномасштабного вторгнення вплинув на українські школи? URL: <https://cedos.org.ua/researches/vijna-ta-osvita-yak-rik-povnomasshtabnogo-vtorgnennya-vplynuv-na-ukrayinski-shkoly/> (дата звернення 04.10.2024).
2. МОН. Огляд поточного стану сфери освіти і науки України в умовах російської агресії (станом на січень 2023 року). URL: <https://drive.google.com/file/d/19UxynvPVEXMVfwoUJcuxNirP1UWiXgSX/view> (дата звертання 04.10.2024).
3. План відновлення України. URL: <https://recovery.gov.ua/> (дата звернення 04.10.2024).

М. В. Оверченко

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Бердянський державний педагогічний університет*

ДІАГНОСТИКА ТА СТРАТЕГІЇ ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Актуальність дослідження та теоретико-методологічне обґрунтування проблеми. Освітні втрати у початковій школі стали однією з нагальних проблем сучасної освіти, особливо через вплив зовнішніх кризових факторів. Війна, дистанційне навчання, часті зміни формату освітнього процесу та соціально-економічні труднощі призвели до значного зниження якості навчання, особливо у дітей молодшого шкільного віку. Як наслідок, за даними Державної служби якості освіти, результати навчання з української та іноземної мови, математики, літературного читання значно погіршилися через нестабільність освітнього процесу, зокрема у школах які знаходяться в сільській місцевості [2, с. 60]. Переривання

освітнього процесу у дітей молодшого шкільного віку найбільше вплинуло на розвиток навичок читання, що є критично важливими для загального успіху учнів у подальшому навчанні.

Означені проблеми ще раз підкреслюють необхідність проведення системної діагностики освітніх втрат для виявлення змін у навчальних досягненнях учнів та їх своєчасній корекції.

Для ефективної діагностики освітніх втрат доцільно використовувати такі методи та інструменти: тестування навичок читання (швидкість читання, розуміння тексту), спостереження за навчальною діяльністю учнів (використання щоденників спостережень і портфоліо), тематичне тестування з математики (диктанти, адаптивні тести), інтерактивні навчальні платформи та опитування учнів і батьків. Комплексний підхід до діагностики дозволить виявляти недоліки в навчанні і забезпечити індивідуальний підхід до їх усунення [1].

Міжнародні дослідження (OECD, ЮНЕСКО) також акцентують увагу на важливості системного підходу до моніторингу навчальних досягнень учнів, з метою компенсації освітніх втрат та забезпечення рівного доступу до якісної освіти [4]. Що, своєю чергою, увиразнює актуальність нашого дослідження.

Теоретико-методологічні основи дослідження: Дослідження базується на теорії когнітивного розвитку дитини, функціональної грамотності та міжпредметної інтеграції знань, що дозволяє ефективно оцінювати не лише знання учнів, а й набуті навички та компетентності, що особливо важливо в умовах кризових ситуацій. Механізм діагностики освітніх втрат активно вивчається як в педагогічних дослідженнях (С. Алексєєва, Н. Бібік, О. Вашуленко, С. Сисоєва, О. Топузов), так і в працях з психології (Н. Арістова, О. Малихін) та STEM-освіти (Т. Засєкіна, В. Рогоза), які стали теоретичною основою у розробці методології компенсації освітніх втрат, які виникли через кризові ситуації, такі як пандемія COVID-19 та війна в Україні.

Мета дослідження: Метою цього дослідження є увиразнення методологічних підходів до діагностики освітніх втрат у дітей молодшого шкільного віку та визначення шляхів їх компенсації через впровадження програм Catch Up та інших корекційних стратегій.

Результати теоретичного аналізу проблеми: Спираючись на дослідження Н. Бібік, О. Вашуленко, Н. Листопад, В. Мартиненко, О. Онопрієнко, Т. Павлова, О. Петрук можемо констатувати, що освітні втрати в початковій школі найчастіше пов'язані з недостатньою сформованістю ключових навичок, зокрема навички читання. Втрата темпу та правильності читання значно ускладнює засвоєння іншого навчального матеріалу. Дослідження показують, що учні з низькою швидкістю читання (менше 50 слів за хвилину) фрагментарно розуміють прочитане, що знижує їхню здатність до інтеграції нових знань [1]. Погіршення навичок читання ускладнює сприйняття інформації на інших уроках, таких як математика та природознавство, що підтверджують численні дослідження з діагностики навчальних втрат [там само]. Недостатнє володіння технікою читання негативно впливає на функціональну грамотність, яка за визначенням ЮНЕСКО є ключовим чинником для подальшого успіху дитини у житті та навчанні [4]. Це вимагає спеціальних заходів, спрямованих на покращення технічних та смислових навичок читання. Одним з інструментів для вирішення цього питання можуть стати Програми Catch Up (англ. «надолужити»), метою яких є допомога учням у подолати недоліків в освіті за допомогою

індивідуальних навчальних планів та спеціальних методик, спрямованих на розвиток базових компетентностей. В Україні такі програми можуть стати основним інструментом для корекції освітніх втрат серед дітей молодшого шкільного віку у зв'язку з викликами воєнного часу.

Для прикладу, в Інституті педагогіки НАПН України розробили навчально-методичні кейси з математики для початкової школи, які включають електронні підручники, навчальні посібники, відеуроки, тести, записи вебінарів та інші матеріали. Ці кейси доступні на офіційній сторінці відділу початкової освіти імені О. Савченко на фейсбуці. Інтерактивні додатки до підручників, створені у співпраці з видавництвом «Ранок», дозволяють учням навчатися дистанційно не потребують постійного інтернету та адаптовані до будь-якого гаджета. Ці додатки надають можливість школярам опановувати теоретичний матеріал, виконувати практичні завдання, переглядати навчальні фільми та анімації.

Ще одним прикладом можна вважати мобільний застосунок для навчання математики «Вивчаю – не чекаю», створений War Child Holland та «Освіторією» у партнерстві з МОН України. Застосунок надає всім учням 1-4 класів можливість навчатися за українськими програмами не прив'язуючись до місця перебування та містить анімаційні та відеуроки з математики та читання, інтерактивні мініігри для закріплення матеріалу й інші ресурси, за допомогою яких учні можуть навчатися автономно.

Висновки: Подолання освітніх втрат у початковій школі вимагає системного підходу, що включає діагностику недоліків в освітньому процесі та розробку індивідуальних планів щодо їх компенсації. Впровадження програм Catch Up у педагогічній практиці може стати ефективним інструментом для вирішення цієї проблеми, зосередженим на розвитку базових навичок, таких як читання, які є фундаментальними для подальшого навчання. Застосування інноваційних методів, таких як інтеграція електронних ресурсів, диференційоване навчання та активне використання міжпредметних зв'язків, може значно покращити успішність учнів та зменшити навчальні втрати. Ці заходи також сприятимуть покращенню мотивації учнів до навчання та збереженню їхнього позитивного емоційного стану в умовах складних соціально-економічних реалій. Таким чином, діагностика освітніх втрат є важливим кроком у забезпеченні якісної освіти та подоланні негативних наслідків переривання освітнього процесу. Важливо також, щоб учителі початкової школи отримували відповідну підтримку та інструменти для діагностики і компенсації освітніх втрат, що дозволить забезпечити рівний доступ до освіти для всіх учнів, незалежно від їхнього місця проживання або соціальних умов.

Список використаних джерел

1. Бібік Н. М., Вашуленко О. В. та ін. Діагностика навчальних втрат у початковій школі. Київ : Інститут педагогіки, 2023. 123 с.
2. Державна служба якості освіти України. Звіт про стан початкової освіти. Київ : ДСЯО, 2023. 89 с.
3. Сисоєва С. О. Освітні втрати у дошкільній освіті: негативний прогноз для подальшого навчання. Київ : Інститут педагогіки, 2023.
4. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. Education and COVID-19: The Global Challenge. – Paris: UNESCO, 2021.

В. В. Олексієнко

*викладач кафедри дошкільної та початкової освіти
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка*

СПІЛЬНА РОБОТА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У СІМ'І У ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ

У статті розглядається важливість спільної роботи закладів дошкільної освіти та сім'ї у вихованні дітей. Взаємодія між педагогами і батьками є ключовим чинником, який впливає на всебічний розвиток дітей. Основні принципи та методи організації такої співпраці, проблеми та виклики, а також рекомендації щодо підвищення ефективності взаємодії між закладом дошкільної освіти та родинами вихованців є основою для формування гармонійної особистості дитини.

Ключові слова: співпраця, виховання, сім'я, діти, дошкільний заклад.

Сім'я та заклад дошкільної освіти виконують взаємодоповнюючі функції в житті дитини. У сучасному світі, де соціальні та економічні зміни впливають на структуру сім'ї, важливо зберегти ефективну комунікацію між педагогами і батьками. Дослідження показують, що спільна діяльність педагогів та батьків позитивно впливає на навчання і розвиток дітей, забезпечуючи стабільне соціально-емоційне середовище, що є критично важливим у ранньому віці.

У даний час йде перебудова дошкільного виховання, і в центрі цієї перебудови стоять гуманізація і деідеологізація педагогічного процесу. Метою його відтепер визнається не виховання члена суспільства, а вільний розвиток особистості. Зміни державної політики в галузі освіти спричинили за собою визнання позитивної ролі сім'ї у вихованні дітей і необхідності взаємодії з нею [1]. Слід зазначити, що педагоги дошкільних установ не завжди переймаються свідомістю важливості та необхідності співпраці з сім'єю. Багато хто, особливо молоді фахівці, міркують приблизно так: «Мене вчили різних наук, як розуміти дитину, як його навчати, виховувати. Я виховую дитину правильно, на наукових засадах, він перебуває в дитячому саду з ранку до вечора. Тому не страшно, якщо батьки виховують не зовсім правильно: вони і бачать щось його лічені години. Таким чином, дві сторони, дуже близькі дошкільнику, батьки і педагоги, намагаються виховувати автономно, незалежно один від одного [2, с. 45].

Необхідно також враховувати, у вирішенні яких завдань виховання може бути сильніше одна сторона (дитячий сад або сім'я), і у вирішенні яких основний тягар слід прийняти на себе іншій стороні. Наприклад, в емоційному, статевому вихованні, в залученні дитини до спорту можливості сім'ї значно вище, ніж можливості дитячого саду.

Об'єктивна складність процесу сімейного виховання породжує реально існуючі складнощі, виховної діяльності, які в свою чергу виступають як умови та обставини, що потребують певних зусиль для їх подолання. Акцентування проблем необхідне, щоб привернути до них увагу, показати можливі наслідки педагогічних помилок та можливості вдосконалення виховної функції сучасної сім'ї.

Виділяють основні аспекти спільної роботи:

Комунікація – створення відкритого каналу спілкування між педагогами і батьками є запорукою успіху. Регулярні зустрічі, семінари, батьківські збори

допомагають батькам отримувати інформацію про досягнення і проблеми їхніх дітей. Використання сучасних технологій (електронна пошта, соціальні мережі) для обміну інформацією. Організація спільних заходів, таких як дні відкритих дверей, святкові події, творчі майстер-класи сприяє зміцненню зв'язків між батьками і педагогами. Включення батьків у планування та проведення заходів, що сприяє їхній активній участі. Залучення батьків до освітнього процесу: Проведення відкритих уроків і майстер-класів за участю батьків. Індивідуальний підхід – це врахування індивідуальних особливостей кожної дитини та її сім'ї. Підтримка емоційного розвитку. Обговорення питань емоційного розвитку дітей, допомога батькам у розумінні поведінки їхніх дітей [3, с. 12-15].

Визначають найбільші Проблеми і виклики: Відсутність часу: Багато батьків мають обмежений час через роботу, що ускладнює їхню участь у житті закладу. Пропозиції з гнучких форм участі батьків у виховному процесі (онлайн-зустрічі, короткі інформаційні сесії). Невідповідність підходів: Різниця в виховних стилях між батьками та педагогами може призвести до конфліктів. Важливо знаходити спільні точки дотику. Проведення тренінгів для батьків і педагогів з метою узгодження підходів у вихованні. Недостатня інформованість: Не всі батьки мають доступ до інформації про методи виховання та розвитку дітей. Необхідно забезпечити їх необхідними знаннями та ресурсами. Розробка інформаційних буклетів та електронних ресурсів для батьків [4, с. 111-112].

Пізнання батьків вихованців – важлива умова успіху у взаємодії з сім'ями не тільки вихователя, а й інших фахівців дошкільної освіти [5]. З цього випливає, що далеко не всі вихователі готові співпрацювати з батьками з питань виховання і розвитку дитини. Але ж це принесло б користь, і перш за все дітям. Вони б сприймали батьків по-новому – як союзників, так як батько, який бере участь у всіх заходах, знає дитячі проблеми та шляхи їх подолання, намагається зрозуміти почуття дитини, його діяльність, його точку зору. У дитини, яка постійно відчуває підтримку, розуміння батьків, підвищується самооцінка [1].

Головне завдання вихователя в роботі з сім'єю – зруйнувати існуючий нині бар'єр між дитячим садом і батьками. Взаємодія повинно будуватися на принципах спільної діяльності і передбачатиме координацію педагогічної взаємодії на дитину. При цьому метою сімейного виховання, так само, як і суспільного дошкільного, має бути розвиток особистості дитини. Батьки і вихователі об'єднують свої зусилля і забезпечують малюкові подвійний захист, емоційний комфорт, цікаву і змістовну життя в дитячому садку і вдома, що, у свою чергу, стимулює розвиток його основних здібностей, вміння спілкуватися з однолітками і забезпечує підготовку до школи. Однак на це взаємодія впливає низка чинників, і насамперед те, що батьки та педагогічний колектив очікують один від одного [2, с. 46]. Для продуктивної роботи проводити регулярні тренінги та семінари для батьків з питань виховання. Використовувати цифрові платформи для комунікації та обміну інформацією: Створення груп у соціальних мережах, де батьки можуть обмінюватися досвідом і отримувати поради. Розвивати програми, які сприяють активній участі батьків у навчальному процесі: Ініціювати проекти, де батьки можуть брати участь у виховних активностях закладу. Визначити відповідальних осіб у закладі за роботу з батьками. Педагоги можуть виступати у ролі кураторів для певних груп батьків, що допоможе підвищити ефективність співпраці дошкільного закладу [5, с. 108].

Отже, спільна робота закладу дошкільної освіти та сім'ї є важливим аспектом у вихованні дітей. Взаємодія між педагогами і батьками дозволяє створити сприятливе середовище для всебічного розвитку малюків. Педагоги мають активно залучати батьків до освітнього процесу, пропонуючи різноманітні форми співпраці та підтримуючи їх у виховних зусиллях.

Список використаних джерел

1. Коваленко Л. І. Виховання дітей дошкільного віку в умовах сім'ї та дошкільного навчального закладу. Київ : Видавництво «Наука». 2020. С. 407.
2. Соловей Т. В. Співпраця батьків та педагогів у вихованні дошкільників. *Дошкільна освіта*. 2018. № 3. С. 45-48.
3. Ніколаєнко О. М. Сімейна освіта: традиції та інновації. Львів : Видавництво «Освіта». 2019. С.305.
4. Алексеєнко І. Ю. Актуальні проблеми сучасного дошкільного виховання. Харків : Видавництво «Фоліант». 2021. С.180
5. Гриневич В. Сімейно-педагогічна взаємодія: теорія і практика. Чернівці : Рута. 2022 . С. 260.

К. П. Передерій

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Запорізький національний університет*

О. І. Іваницький

*доктор педагогічних наук, професор
Запорізький національний університет*

ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ БАКАЛАВРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ

Постійні трансформації в усіх сферах життєдіяльності суспільства на глобальному рівні, що призводять до формування та розвитку фізичного та цифрового середовища, зумовили підвищення вимог як до цифрових компетентностей випускників закладів вищої освіти, так і до компетентностей освітян, викладачів та вчителів, серед яких цифрові компетентності набувають все більшого значення та ширшого використання не тільки під час роботи, навчання, а й під час буденного життя.

Основою розвитку цифрових компетентностей постав розвиток комп'ютерних технологій, Інтернету та мобільних комунікацій, різноманітних додатків і програмного забезпечення, а також дистанційне навчання та праця, що виникли на фоні пандемії, а потім і військових дій, які відбуваються на території України. Всі ці події призвели до суттєвих змін і в освітній галузі, все більшого поширення одержують цифрові технології у закладах освіти всіх рівнів.

Поняття «цифровізація освіти» ще не набуло свого єдиного розуміння і тлумачення. Його розглядають і як інструмент ефективної доставки інформації та знань студентів, і як інструмент створення навчальних матеріалів, і як інструмент

ефективного способу викладання, і як засіб побудови нового освітнього середовища

Термін «цифровізація» має інші визначення. Так, на сайті «Український інститут майбутнього» цифровізація є синонімом терміну «цифрова трансформація» і визначається як «перетворення наявних аналогових (іноді електронних) продуктів, процесів та бізнес-моделей організації, в основі якої лежить ефективне використання цифрових технологій» [4].

Цифрова освіта – це освітнє середовище та види діяльності, що ґрунтуються на цифрових технологіях. Цифрове навчальне середовище – це відкритий набір інформаційних систем і хмарних середовищ, призначених для забезпечення виконання різних завдань різної складності освітнього процесу.

Як зазначають Н. Краус, К. Краус та Л. Болдирєва, цифрова освіта кардинально змінює якість комунікацій, обміну знаннями, ідеями і досвідом між викладачем та студентом шляхом використання цифрових комп'ютерних технологій [2, с. 6].

У «Концепції розвитку цифрових компетентностей до 2025 року» цифрова компетентність визначається як «динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, інших особистих якостей у сфері інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність із використанням таких технологій» [5, с. 1]. Проте це визначення є занадто загальним. Тому, спираючись на більш конкретне визначення О. Іваницького [1, с. 30-31], під цифровою компетентністю вчителя біології ми визначаємо його здатність доцільно, вчасно, критично і безпечно у процесі професійної діяльності обирати, створювати та змінювати цифрові ресурси, хмарні технології, керувати ними, захищати та поширювати їх, застосовувати у процесі навчання учнів біології, розширюючи можливості учнів та сприяючи формуванню їхньої цифрової компетентності. Ми виділили такі структурні складові цифрової компетентності вчителя біології:

- медіакомпетентність та інформаційна (комплекс умінь, пов'язаних з роботою з інформацією та створення цифрового навчального контенту);
- комунікативна компетентність (здатність до он-лайн комунікації з учнями і колегами);
- технічна компетентність (здатність до безпечного використання цифрових засобів у професійній діяльності) [1 с. 30].

Підвищена значущість цифрових технологій у всіх сферах суспільного життя, зокрема, у галузі освіти, призводить до постійного зростання вимог з професійної підготовки майбутніх учителів та викладачів природничого циклу, які, у свою чергу, намагаються швидко та якісно навчитися і адаптуватися до сучасних умов цифрової інфраструктури, удосконалювати власні вміння впевненого використання хмарних і комп'ютерних технологій в різноманітних практичних ситуаціях застосовувати знання, вміння та навички у навчальному процесі. Тому у процесі професійного навчання майбутніх учителів біології необхідно приділяти увагу формуванню їхньої цифрової компетентності та багатогранного розвитку.

Підсумовуючи все вище перераховане можна стверджувати, що в сучасному цифровому світі над важливо, щоб майбутні учителі біології мали не лише

фундаментальні знання у своїй професійній галузі, а й вміло використовували отримані знання та вміння на практиці, а ще володіли цифровими компетентностями, які дають змогу їм ефективно застосовувати цифрові технології в дистанційному навчальному процесі для зацікавлення, поліпшення та покращення результатів навчання здобувачів освіти.

Вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів постійно зростають, оскільки вони прагнуть швидко навчатися та адаптуватися до умов цифрової інфраструктури, впевнено використовувати цифрові технології в різних практичних ситуаціях та вдосконалювати власні навички застосування отриманих знань, методик та компетенцій в освітньому процесі. Тому в процесі професійної підготовки майбутніх учителів необхідно приділяти достатню увагу підготовці педагогів до їхньої майбутньої інформаційно-професійної діяльності.

У зв'язку з вище сказаним виникає проблема формування у фахівців не тільки фундаментальних знань в будь-якій предметній області, а й навичок володіння та використання цифрових технологій і їхнього цілеспрямованого застосування у професійній діяльності [3, с. 29].

Підсумовуючи все вище сказане можна стверджувати, що в сучасному цифровому світі важливо, щоб майбутні учителі біології мали не лише глибокі знання у своїй природничій галузі та могли чітко використовувати отримані знання та вміння на практиці, а й володіли цифровими компетентностями, які дозволять їм ефективно і продуктивно застосовувати цифрові технології в дистанційному навчальному процесі для поліпшення результатів навчання здобувачів освіти.

Список використаних джерел

1. Іваницький О. І. Формування цифрової компетентності майбутнього вчителя фізики у процесі фахової підготовки. *Наукові записки. Педагогічні науки*. 2020. Вип. 185. С. 29-33.
2. Краус Н. М., Краус К. М., Болдирєва Л. М. Цифрові компетенції у сфері вищої освіти: задум, реалізація, результат. *Держава та регіони. Економіка та підприємництво*. 2019. Вип. 1 (106). С. 4-9.
3. Мирошниченко О. А. Розвиток цифрової компетентності майбутніх педагогів закладів вищої школи в умовах діджиталізації освітнього простору : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2020. 250 с.
4. Цифрова трансформація (цифровізація). Український інститут майбутнього. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html#6-2-1>.
5. Концепція розвитку цифрових компетентностей до 2025 року. URL: <http://surl.li/uvgg>.

О. В. Пономаренко
доктор педагогічних наук, професор
Запорізький національний університет

ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ: НОВІ ВИКЛИКИ ТА СУЧАСНІ РІШЕННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

На посаду керівника навчального закладу, як правило, підбирається, або висувається ефективний фахівець, вчитель фізики, математики, який в кращому випадку, проходить короткотермінові курси підвищення кваліфікації в інститутах післядипломної педагогічної освіти, або школах управлінського менеджменту [1].

Наприклад у Запоріжжі, за ініціативою департаменту освіти і науки Запорізької міської ради вже багато років успішно функціонує Школа освітніх лідерів «Управлінська сотня». Короткотермінові курси, чи зустрічі для обміну досвідом, не в змозі змодельовати всі можливі типи поведінки сучасного успішного керівника.

Системно ця проблема може бути вирішена шляхом підготовки в університетах спеціалістів у галузі 011 Освіта, за освітнім рівнем магістра. Таке завдання поставила перед собою кафедра педагогіки та психології освітньої діяльності Запорізького національного університету, започаткувавши у 2024 році магістерську програму «Організація освітнього середовища». Предметна область: галузь знань – 01 Освіта / Педагогіка; спеціальність – 011 Освітні, педагогічні науки.

Об'єкт вивчення та діяльності майбутніх організаторів освітнього середовища : системи освіти, освітні процеси у формальній та неформальній освіті, узагальнення соціально-педагогічного досвіду, який висвітлений у педагогічних теоріях, концепціях, контекстних (професійно-орієнтованих) практиках, методики викладання освітніх курсів у закладах передвищої та вищої освіти.

Теоретичний зміст предметної області освітньої програми «Організація освітнього середовища»: основні поняття, концепції, принципи освіти та педагогіки, теоретичні основи освітніх досліджень, освітня статистика, освітні вимірювання, управління освітою, підготовка майбутніх фахівців до професійної (викладацької) діяльності у закладах освіти.

Предметна область освітньої програми зумовлює перелік методів, методик та технологій освітньої діяльності, які будуть вивчатися та застосовуватися у майбутній практичній роботі, а саме: методи організації, здійснення, стимулювання, мотивації та контролю за ефективністю освітньо-пізнавальної діяльності; бінарні, інтегровані, індивідуально-орієнтовані, коучингові та консалтингові освітні технології; соціологічні та статистичні методи, сучасні технології навчання та організації освітнього процесу, цифрові технології

Розробники програми передбачають інструментарій та обладнання майбутньої діяльності: інформаційно-комунікаційні системи, комп'ютеризовано-технічне обладнання, інтерактивна дошка, програмне забезпечення, онлайн інструменти інтерактивного навчання.

Обсяг освітньої програми, спрямований для здобуття загальних та спеціальних (фахових) компетентностей, становить 46 кредитів; для проходження виробничої практики - 12 кредитів; на науково-дослідницьку роботу спрямовано 12 кредитів освітньо-професійної програми

Освітньо-професійна програма другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки має прикладну орієнтацію та передбачає підготовку фахівця, здатного розв'язувати завдання, відображені у переліку компетентностей програми.

Основний фокус освітньо-професійної програми спрямований на оволодіння фундаментальними та прикладними знаннями у галузі 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, та передбачає загальнотеоретичну та практико-орієнтовану підготовку компетентних організаторів освітнього середовища в галузі наук про освіту. Ми маємо за мету сприяти формуванню організаторів освітнього середовища - управлінців нової генерації, здатних мислити і діяти системно та оперативно, зокрема в кризових ситуаціях, приймати відповідальні рішення в будь-якій сфері освітньої діяльності.

Особливістю освітньо-професійної програми «Організація освітнього середовища» є спрямованість та підготовка майбутніх організаторів освітнього середовища до формування лідерських якостей, розвиток системного і критичного мислення; підготовка до проєктування, планування, організації, аналізу та оцінки функціонування освітнього середовища закладів освіти державної, комунальної та приватної форми власності; ефективного використання наявних ресурсів.

По завершенню навчання випускники можуть працювати у сфері освіти: закладах дошкільної освіти, закладах середньої освіти, закладах позашкільної освіти, закладах фахової передвищої та вищої освіти закладах інклюзивної освіти, центрах соціальної реабілітації, центрах професійного розвитку, навчально-тренувального центрах, навчально-курсівних центрах, курсів підвищення кваліфікації та займати посади і виконувати роботу, зазначені у Класифікаторі професій ДК 003:2010 у підкласі: 1210.

Ми опитали слухачів Школи освітніх лідерів м. Запоріжжя, стаж роботи яких від 1 року до 20 років у загальноосвітніх навчальних закладах. Відповідно до концепції обмежень М. Вудкок, Д. Френсіс, аналіз анкетування та тестування свідчить, що найбільші проблеми у керівників шкіл виникають при складанні планів роботи, концепції розвитку навчального закладу (87,3%), у визначенні ефективності дидактичної системи (72,1%), у визначенні сучасних ефективних технологій управління закладом освіти (65,7%). Для абсолютної більшості опитаних важливими є самовдосконалення у аспектах психології управління (98,4%).

Усі ці дослідження впевнили нас в тому, що процеси зміни керівних кадрів, планування та підготовка кадрового резерву повинна мати системний характер та відповідати вимогам часу задля організації сучасного освітнього середовища на усіх рівнях освіти. В мирні часи ми очікуємо сплеску інноваційних методів навчання та технологій, розвитку креативного мислення, мовних навичок, і все це задля розвитку та розширення можливостей наших дошкільників, школярів, учнів профтехосвіти, студентів.

Сучасний організатор освітнього середовища повинен бути готовий до таких змін. Трансформування в умовах війни – це великий виклик для усіх учасників освітнього процесу і водночас критична та базова необхідність для майбутнього. Ключовим у напрямку трансформацій є особистість. Наша ціль – побудувати освітню програму, яка підсилить потенціал майбутнього керівника освітнього середовища, на різних етапах його професійного становлення та бути гнучкими до змін [2] .

Список використаних джерел

1. Сущенко Т. І., Кравченко В. М. Цілеспрямована педагогізація успішної професійної підготовки майбутніх викладачів у процесі магістратури. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2023. № 91. С. 137-141.
2. Формування безпечного освітнього простору закладу освіти в діяльності працівників психологічної служби / авт. кол. В. В. Байдик, та ін. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2023. 111 с.

Н. Й. Пушкар

*викладач кафедри дошкільної та початкової освіти
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка*

ЗМІСТ І ФОРМИ РОБОТИ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З СІМ'ЄЮ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У сучасному світі співпраця дошкільних закладів із сім'єю стає ключовим елементом у формуванні гармонійного розвитку дітей. У даних тезах розглядаються основні змістові компоненти та форми роботи, що сприяють ефективній взаємодії між педагогами і батьками [1].

Сім'я – найперший і найважливіший соціальний інститут виховання. Саме з сім'ї дитина виносить перші враження про навколишній світ, в сім'ї формуються перші оцінні уявлення, закладаються моральні устої, прищеплюються культурні й гігієнічні звички. Їй належить пріоритет у становленні особистості дитини, вона має максимальні можливості для набуття малюком знань, умінь та навичок, необхідних у подальшому житті.

Однак, політичні зміни, економічна, соціальна і духовна криза українського суспільства негативно вплинули на пересічну сім'ю, зруйнували багато моральних і духовних цінностей, батьки висунули на перший план матеріальне забезпечення дитини (а це в наших умовах забирає надзвичайно багато сил і часу) [4, с. 136]. У результаті сучасна сім'я втратила головні орієнтири для побудови власного життя. У зв'язку з цим загострилися питання соціальної і психолого-педагогічної допомоги у вихованні дітей.

Мета статті - формування партнерських відносин між родиною та дошкільним закладом, що базуються на взаємній повазі, підтримці та довірі.

Саме тому сучасні дошкільні навчальні заклади повинні стати відкритими для батьків, громадськості, більше уваги приділяти освіті й вихованню батьків, справедливо вважаючи це одним із принципово важливих чинників успішного розвитку і виховання дітей [2, с. 213].

У родинному вихованні батьки і педагоги як партнери взаємодоповнюють одне одного, співпрацюють, намагаються скоригувати недоліки, прорахунки у вихованні. Наша співпраця - це взаємна довіра, повага і доброзичливість. Педагоги допомагають родинам не лише у випадках, коли батьки відчувають труднощі й потребують кваліфікованих порад. Вони підтримують доброзичливі стосунки з дітьми та їхніми

батьками при постійному спілкуванні; вихователь дає батькам певні знання з народної педагогіки, народознавства; навчає застосовувати набуті навички у вихованні дітей [4, с. 139].

Основні завдання ЗДО:

1. Налагодити тісний зв'язок закладу з батьками.
2. Активізувати роботу батьківського сектора щодо роз'яснення законодавства України з питань дошкільної освіти.
3. Виявити причини байдужого ставлення батьків до виховання та розвитку власних дітей, ознайомлювати родину зі специфікою розвитку виховання й навчання дошкільнят.
4. Пропагувати педагогічні знання, що зумовляють підвищення педагогічної грамотності батьків.
5. Допомогати батькам в оволодінні системою умінь, необхідних для організації діяльності дитини вдома.
6. Допомогати батькам усвідомлювати важливість періоду дошкільного дитинства та їхню першочергову роль у вихованні дітей.
7. Розкрити роль закладу дошкільної освіти у всебічному розвитку.
8. Залучати батьків до активної участі у створенні розвиваючого середовища в дошкільному закладі та вдома.
9. Формувати у батьків відчуття належності до колективу дитячого садка, як однодумців і співників [5, с. 240].

Форми роботи з батьками: 1. Індивідуальні: а) відвідування сім'ї; б) запрошення до ЗДО; в) індивідуальна педагогічна допомога; г) бесіди; д) листування з батьками, телефон довіри; е) дні відкритих дверей; є) консультації, анкетування. 2. Групові: а) батьківські збори; б) групові бесіди; в) групові консультації; г) сімейні клуби; д) інтерактивні міні-лекції; е) інтелектуальна ігротека. Колективні: а) групова дискусія; б) батьківські тренінги; в) круглий стіл; г) конференції з обміну досвідом; д) брифінг. 4. Наочно-інформаційні: а) тематичні стенди; б) «скринька» ідей та пропозицій («скринька довіри»); в) листи-відповіді на запитання; г) папки-пересувки; д) бібліотека ігор, бібліотерапія [2, с. 209].

Традиційні методи і прийоми роботи з батьками: а) спостереження; б) бесіди; в) анкетування. Батьківські збори, загальні збори: на них обговорюють завдання на новий навчальний рік, результати освітньої роботи, питання фізичного та психологічного здоров'я дошкільника. На обговорення виносять кілька питань: одне питання готує вихователь, інші – психолог чи хтось із фахівців. Рекомендації з проведення батьківських зборів: тема зборів повинна враховувати вікові особливості дітей. Збори повинні мати як теоретичний, так і практичний характер – аналіз ситуацій, тренінги, дискусії тощо. Батьківські збори повинні мати просвітницький характер, а не констатувати помилки та невдачі дітей.

Завдяки тісному співробітництву дошкільного навчального закладу з батьками та іншими старшими членами родини навколо дітей створюється атмосфера довіри, підтримки, взаєморозуміння, єдиних вимог. Це означає, що батьки та інші члени родини мають перестати бути пасивними, виступати в ролі експертів чи спостерігачів, і почати діяти з вихователями і дітьми на засадах партнерства з правом ініціативи, активної дії, самоконтролю. Вони рівноправні партнери і союзники [6, с. 197].

Співпраця педагогічного колективу, батьків вихованців може відбуватися таким

чином:

- активна допомога батьків у створенні умов для успішного розгортання освітнього процесу: дизайн групових приміщень або окремих тематичних куточків, озеленення майданчиків, виготовлення ігрових матеріалів;
- періоди підготовки до свят, оскільки вони об'єднують дітей і дорослих спільними переживаннями та справами, створюють атмосферу піднесеності, сюрпризності, веселого настрою;
- батьки за домовленістю з адміністрацією можуть очолити гурткову роботу (як додаткову освітню послугу) в масштабах усього дошкільного закладу. Таку ініціативу важливо підтримувати, особливо з огляду на те, що реалізується вона безкоштовно [3, с. 318].

Список використаних джерел:

1. Міщенко А. Л. Партнерство між сім'єю та дошкільним закладом: дослідження та практичні аспекти. *Вісник педагогічних наук*. 2020. С. 435.
2. Бабенко В. Соціально-емоційний розвиток дітей: роль сім'ї та дошкільного закладу. *Психологія та педагогіка*. 2021. С. 213.
3. Левченко, Н. В. Психологічний супровід сімей у дошкільному вихованні. *Дошкільна освіта*. 2019. С. 464.
4. Піскун І. С. Участь батьків у виховному процесі: ефективність та перспективи. *Науковий журнал з освіти*. 2022. С. 136-139.
5. Кузнецова Н. О. Традиційні форми взаємодії між дошкільними закладами та сім'єю. *Актуальні питання дошкільної педагогіки*. 2020. С. 240.
6. Ситник О. Ю. Віртуальні комунікації у взаємодії дошкільного закладу та сім'ї під час пандемії. *Сучасна освіта*. 2021. С. 196-197.

О. Л. Тищенко
директор

Комунальна установа «Центр професійного розвитку педагогічних працівників» Запорізької міської ради

ВПЛИВ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОЄКТУ ОФІСУ ДОБРОЧЕСНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ АГЕНЦІЇ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ «ПРОЗОРА ШКОЛА» НА ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті на основі практичного дослідження розкрито рівень впливу реалізації проєкту Офісу доброчесності Національної агенції запобігання корупції «Прозора школа» на освітнє середовище закладу загальної середньої освіти.

Постановка проблеми. У Концепції «Нова українська школа» визначено дев'ять ключових компонентів формули нової школи, серед яких однією з складових визначено «сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, освітян, батьків не лише в приміщенні навчального закладу» [1, с. 11]. Формування особливого освітнього середовища дозволить не лише задовольнити індивідуальні потреби всіх учасників освітнього процесу, забезпечити якість освіти та освітнього процесу, але й надасть можливість кожному закладу

успішно реалізувати власну місію та візію, стати впізнаваним серед інших закладів освіти, що спонукає освітян шукати нові ідеї, підходи, технології до змістового наповнення освітнього середовища закладу. Одним з таких підходів є впровадження в освітню діяльність закладу освітнього проєкту Офісу доброчесності НАЗК «Прозора школа».

Корупція – негативний соціальний чинник суспільного життя, є суттєвою перешкодою в розвитку України, знижує імідж держави в міжнародних відносинах. У законі України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 рр.» № 1699-VII від 14. 10. 2014 р. підкреслюється, що розв’язання проблеми корупції є одним із пріоритетів для українського суспільства на сучасному етапі розвитку держави.

Як зазначено в Антикорупційній стратегії, одним із найбільш істотних чинників подолання корупції є ставлення населення до цієї проблеми. За результатами досліджень, проведених в Україні протягом останніх років, більше половини населення схильне до вчинення корупційних правопорушень, якщо це може сприяти розв’язанню проблеми. Крім того, значна частина населення не кваліфікує певні вчинки як корупційні, усвідомлюючи при цьому невідповідність такої поведінки нормам моралі чи професійної етики [3, с. 4].

Виклад основного матеріалу дослідження.

Заклад освіти, його освітнє середовище – це невелика модель суспільства, де здобувачі освіти починають формувати своє перше уявлення про соціально-етичні норми, прийняту поведінку в суспільстві, і, як наслідок, у кожного учня впродовж навчальні роки формується ціннісний каркас, моделі соціальної поведінки, тому є важливим, щоб освітнє середовище було насичено виховним впливом на особистість школяра [2].

Проєкт «Прозора школа» спрямований на якісну трансформацію освітнього середовища та на глобальні позитивні зміни у суспільстві. Його реалізація здійснюється через впровадження навчальних матеріалів про доброчесність та антикорупцію для всіх учасників освітнього процесу, візуалізацію основних термінів і понять. Термін реалізації проєкту визначається закладом згідно зі створеною моделлю запровадження та наявності відповідних ресурсів, але рекомендованим терміном є один навчальний семестр. Змістовне наповнення проєкту для здобувачів освіти міститься в проведенні уроків доброчесності для здобувачів освіти початкової ланки (3-4 клас), виховних годин «Нариси доброчесності» для 5-9 класів, «Доброчесність онлайн» 7-8 класи, факультатив «Антикорупційний курс» для випускників 9 класу, а також через широкий спектр ігор та активностей: антикорупційна інтелектуальна гра «Що? Де? Коли?», антикорупційний квест, антикорупційна мафія, антикорупційна гра «Кришталевий маяк», куточки доброчесності, кінофестиваль доброчесності, антикорупційні дебати.

За для якісної і ефективної роботи з учнівством значна увага приділяється професійній підготовці вчителів з теми доброчесності. Командою Офісу доброчесності НАЗК розроблені навчальні матеріали з теми доброчесності та антикорупції, онлайн курси: «Прозора школа: як побудувати доброчесне середовище», «Навчати(ся): що розповісти про доброчесність на уроці», «Основи антикорупції для всіх і кожного», «6 кроків до доброчесності: від теорії до практики» та інші [4].

З метою здійснення контролю за процесом впровадження проєкту, своєчасного виокремлення критичних точок, визначення складових, що забезпечують його стабільність та розвивальну якість, була розроблена, втілена та представлена до обговорення факторно-критеріальна модель якості реалізації проєкту. Факторно-критеріальна модель розглядає три основних фактора, які суттєво впливають на процес: якість умов, якість процесу та якість результатів. В кожному факторі є по 6 критеріїв. Якість умов забезпечується через: професійну компетентність педагогів, рівень дидактично-методичної забезпеченості реалізації проєкту, рівень обізнаності педагогічних працівників про зміст проєкту, вмотивованість педагогічних працівників до впровадження проєкту, організацію впровадження проєкту, забезпеченість технічними засобами закладу. Якість процесу – це форми реалізації проєкту та їх якість проведення, використання інтерактивних технологій (доцільність), ступінь залученості батьківства, наявність принципів та механізмів медіації, використання освітніх платформ, ефективність інформаційного супроводу. Якість результату відстежувалась через рівень трансформації освітнього середовища, рівень доброчесності освітнього простору, дотримання норм академічної доброчесності всіма учасниками освітнього процесу, ступінь безпечності та комфортності освітнього простору, якість розвивального середовища, рівень інновацій в діяльності закладу та можливість реалізації місії та візії закладу освіти.

Проєкт «Прозора школа» почав реалізуватись у жовтні 2022 року в Запорізькій гімназії №17 Запорізької міської ради, в квітні 2023 приєдналось ще два заклади Запоріжжя. На жовтень 2024 року в Запоріжжі діє Хаб доброчесності, який об'єднує понад 40 закладів.

Спостереження за впровадженням проєкту «Прозора школа» в закладах загальної середньої освіти Запоріжжя у 2022-2024 роках розкрило його потенціал в оновленні і трансформації освітнього середовища: збільшується насиченість виховного простору, відбувається розгалуження форм ефективної взаємодії між всіма учасниками освітнього процесу, доброчесність освітнього простору впливає на якісні зміни в безпечності та комфортності освітнього середовища, реалізація активностей проєкту підвищує рівень його розвивального аспекту. Також простежується ланцюжок взаємовпливів в системі оцінювання навчальних досягнень учнів: підвищення рівня сформованості навичок академічної доброчесності у здобувачів освіти спричиняє підвищення їх рівня навчальної мотивації, що забезпечує зростання рівня навчальних досягнень учнів.

Отримання вчителями антикорупційної освіти через проходження онлайн курсів та організацію методичного супроводу в закладі, сформованість у педагогів антикорупційних навичок та запровадження їх не лише в професійну діяльність, а й в життя (що каже про якісні зміни особистості вчителя), удосконалення навичок реалізації виховної роботи є основою формування позитивного іміджу сучасного педагога та педагогічного колективу. Слід відмітити, що деякі вчителі, занурюючись в цей проєкт, створюють інновації в його реалізації, наприклад: розробка матеріалів хвилинок доброчесності в першому класі, використання принципів і механізмів медіації під час реалізації активностей проєкту.

Таким чином, впровадження проєкту Офісу доброчесності НАЗК «Прозора школа» забезпечує якісну трансформацію освітнього середовища закладу загальної середньої освіти, надає додаткову можливість реалізації місії та візії закладу, вагомо

впливає на розбудову впізнаваного сучасного закладу, здатного впливати на соціокультурний рівень територіальної громади.

Список використаних джерел

1. Нова українська школа : poradnik dla vchytelja / під заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
2. Дефініція і сутнісне наповнення поняття «освітнє середовище» у контексті сучасної освітньої парадигми / О. Б. Петренко. *Інноватика у вихованні*. 2018. Вип. 7 (2). С. 6-16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inuv_2018_7%282%29/.
3. Прояви корупції в системі освіти: запобігання та протидія : навч.-мет. посіб. / К. А. Бабенко, Н. Г. Діденко, М. В. Кондрашова та ін. Київ : Грамота, 2015. 184 с.
4. Навчальна платформа Study.NAZK. Інтернет-ресурс. URL: <https://study.nazk.gov.ua/ofis-dobrochesnosti/prozora-shkola/>.

Н. А. Ткаченко

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти.
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
Науковий керівник – доцент І. С. Турчина*

ПІЗНАВАЛЬНА АКТИВНІСТЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Сучасне суспільство потерпає від значних змін, які відбуваються у всіх сферах життєдіяльності людини, зокрема і в освітній. Для дітей сучасного суспільства знижується привабливість освіти в такому форматі як вона є та вже не актуальним стає «передача» знань учням від вчителя. Завданнями сучасної школи є навчати дітей вчитися з молодшого шкільного віку. Для того, щоб молодший школяр навчився вчитися, проявляв зацікавленість навчанням у нього має бути сформована пізнавальна активність. Формування пізнавальної активності сучасних дітей в умовах воєнного стану є досить складним завданням через доступність у дітей різних гаджетів, Інтернету, готових відповідей на всі шкільні завдання. Вивчення пізнавальної активності є актуальним через те, що ця якість виступає однією з важливих властивостей, що відіграє роль у формуванні та розвитку індивідуальності дитини. Вивчення її саме в молодшому шкільному віці є актуальним через сензитивність віку до формування й становлення індивідуальності. Відповідно до цього перед загальноосвітнім закладом постає завдання навчати учнів не просто засвоювати новий матеріал, а використовувати його при вирішенні різних задач в реальному житті.

Аналіз науково-фахової літератури засвідчив, що питання пізнавальної активності на просторах українського дискурсу свої праці присвятили: А. Ганашок, І. Дорожко, І. Корницька, О. Малихіна, Л. Турищева, О. Складанівський, О. Шевчук. Окрім цього, питаннями формування пізнавальної активності молодших школярів при використанні дидактичної гри займалися: М. Курик, Л. Мостова, Л. Старовойт, Л. Єпик. Г. Волошина, Г. Коберник, О. Коберник здійснили аналіз методів та приймів стимулювання пізнавальної активності учнів при різних формах роботи на уроках [2]. Формування та розвиток пізнавальної активності при дистанційному навчанні займалися І. Рихлова та Б. Андрієвський. Розвиток пізнавальної активності за

допомогою використання різних засобів ІКТ вивчали О. Василенко, Л. Заря, Н. Новікова, В. Шакотько [8].

За результатами теоретичного аналізу було визначено, що поняття «пізнавальна активність» розглядають у різних площинах. Так, філософські науки визначають досліджуване поняття через дефініцію активності, яка являється певною властивістю життєдіяльності дитини та віддзеркалює ступінь направленості її здібностей, знань, навиків, потреб та цілей, інтересів [5]. Психологічна наука визначає активність через психологічний стан дитини, який є результатом її потреб, мотивів. Саме пізнавальна активність визначає цілі дитини. Згідно психологічного погляду на досліджуване поняття, то воно не є сталим і може змінюватися протягом навчання. Формування пізнавальної активності відбувається в процесі навчальної діяльності та визначається розумовим напруження та відповідними вольовими рисами [10].

Існує два підходи визначенні сутності пізнавальної активності. Перший підхід – особистісний – розглядає пізнавальну активність як рису або властивість людини. Другий – діяльнісний – визначає пізнавальну активність, як результат пізнавальної діяльності, яка виявляється у направленості і стійкості пізнавальних інтересів [1].

Згідно наукових поглядів Л. Данилова, пізнавальна активність визначається через внутрішню готовність дитини здійснювати навчання та навчальні дії, а також вміння навчатися самостійно, вирішувати поставлені завдання [4].

На думку Л. Дубровської та О. Дешко, пізнавальна активність учнів є властивістю, формування якої відбувається в навчально-освітньому процесі протягом всіх шкільних років. Вони вважають, що пізнавальну активність можна визначити і, як передумова, і як результат розвитку учня. Тому пізнавальна активність має бути одночасно і метою, і засобом, і результатом активізації освітнього процесу [3].

Активність як головну властивість дитини визначав О. Скрипченко, і вважав, що вона визначається через здатність бути джерелом змін у стосунках з навколишнім світом [7].

Аналіз педагогічної літератури дав можливість визначити, що пізнавальна активність має свої структурні компоненти. Наприклад, К. Єгоров виокремив такі компоненти [5], як мотиваційний, емоційно-вольовий, поведінковий. Мотиваційний компонент визначається за допомогою пізнавальної потреби, ініціативи, самоактуалізації і самореалізації учня. Щодо емоційно-вольового компоненту, то він визначає наявність відповідних моральних та вольових якостей та прагнень реалізувати пізнавальні можливості. Відносно поведінкового компоненту, то його можна визначити через присутність інтенсивної цілеспрямованої пізнавальної діяльності, і ця діяльність становиться звичною формою поведінки учня.

О. Брежнєва також здійснила аналіз різних структурних компонентів пізнавальної активності і узагальнивши всі дані виділила такі компоненти: емоційний, змістовий і вольовий. Окрім цього автором було визначено і етапи формування пізнавальної активності. Змістовний компонент пізнавальної активності визначає спрямованість інтересів та цілей дитини. В основі емоційного компоненту лежить пізнавальний інтерес, тобто зацікавленість оточуючим світом та пізнання всього нового. Вольовий компонент пізнавальної активності визначається через ініціативність, самостійність, наполегливість у навчанні, вмінні узагальнювати, систематизувати та класифікувати навчальний матеріал [8].

Пізнавальна активність це не лише дія, але й готовність, прагнення навчатися чи

здійснювати будь-яку діяльність, тобто потенційна пізнавальна активність. Ця активність визначається тим, що учень розуміє поставлену ціль, і тому проявляє допитливість та зацікавленість. Переростання потенційної активності у дійсну пізнавальну активність відбувається тоді коли учень здійснює певні дії буде працювати механізм волі. Дивлячись як учень ставиться до навчальної діяльності виділяють ситуативну та інтегровану активності. Перша – ситуативна – проявляється не у всіх видах діяльності, але лише в деяких та лише при певних умовах. Друга – інтегрована активність – являється стійкою властивістю особистості дитини. Окрім цього є мотиви, які спрямовують на пізнавальну діяльність і ці мотиви роблять поведінку дитини стійкою у своїх проявах [10].

В основі будь-якої діяльності, зокрема, і навчальної, лежать потреби. З одного, боку вони можуть бути основою діяльності, а з іншого – виникати в процесі виконання самої діяльності. Тому пізнавальна активність учнів пов'язується із задоволенням їхніх потреб. Відповідно, можна визначити, що потреби учня є чинником вияву активності. Оскільки підґрунтям пізнавальної активності є пізнавальна потреба, яка визначається прагненням навчатися, отримувати знання, пізнавати нове [10].

О. Писарчук визначив та описав наступні ознаки пізнавальної активності учнів [9]: вміння мислити самостійно, орієнтуватися в новій ситуації, знаходити нові підходи у вирішенні поставлених завдань; вміти самостійно навчатися та шукати відповіді на питання; критичне мислення.

Таким чином, проаналізувавши наукові джерела можна констатувати, що пізнавальна активність визначається, і як риса особистості, і як особистісне утворення. Пізнавальна активність визначається ставленням учня до пізнавальної діяльності, готовністю й прагненням до самостійного її здійснення.

Список використаних джерел:

1. Височан Л., Хімчук Л., Романишин Р. Активізація пізнавальної діяльності учнів початкової школи: акценти науково-педагогічного дискурсу. *Молодь і ринок*. 2021. №10 (196). С. 6-11
2. Дика Н. Захарова Г., Антонюк А. Формування пізнавальної активності у здобувачів освіти на уроках математики засобами GOOGLE-сервісів. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2023. Т. 11. № 9. С. 42-47.
3. Дубровська Л. О., Дешко О. О. Педагогічні умови розвитку пізнавальної активності у молодших школярів на уроках «Я досліджую світ». *Психолого-педагогічні науки*. 2021. № 1. С. 52-58.
4. Корницька І.А. Розвиток пізнавальної активності учнів початкових класів засобами навчальних онлайн-сервісів. *Young Scientist*. 2018. № 3 (55). С. 551-554.
5. Кошіль Т. Особливості формування пізнавальної активності молодших школярів засобами LEGO-технологій. *Молода наука НПУ імені М.П.Драгоманова* : збірник праць за матеріалами семінару «Актуальні проблеми педагогіки» для аспірантів. 2021. С. 10-23.
6. Максименко Н. Б., Барило С. Б., Бай І. Б. Міжпредметна інтеграція як засіб розвитку пізнавальної активності молодших школярів. *Імідж сучасного педагога*. 2023. № 3 (204). С. 115-119.
7. Мачушник О. Пізнавальна активність у контексті психологічного знання.

Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка. 2014. Т. 11, вип. 11. С. 73-79.

8. Петренко М., Хаожань Ц. Формування пізнавальної активності молодших школярів на уроках мистецтва засобами комп'ютерних технологій: досвід експериментального дослідження. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2023. № 1 (125). С. 132-141.

9. Писарчук О.Т. Активізація навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів в умовах освітньо-розвивального середовища: проблеми і шляхи розв'язання. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2014. II (10), Issue: 20, 2014. С. 90-92.

10. Цяньє Лі. Пізнавальна активність як риса особистості. *Духовно-інтелектуальне виховання і навчання молоді в ХХІ столітті*. 2016. С. 392-396.

Д. С. Шалатов

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Запорізький національний університет*

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПРОДУКТИВНОГО МИСЛЕННЯ УКРАЇНСЬКИМИ НАУКОВЦЯМИ

Актуальність дослідження. Стрімкий розвиток сучасних технологій, науки та суспільства зумовлює значну потребу у особистостях з високим рівнем розумових здібностей. На ринку праці найбільш необхідними є люди, які вміють самостійно засвоювати та "відкривати" нові для себе істини, які здатні застосовувати й поглиблювати свої знання при розв'язуванні нестандартних і незнайомих для них задач, брати на себе ініціативу у складних, неординарних ситуаціях і пропонувати досконалі шляхи їх розв'язання. Саме тут і виявляється їх творче, продуктивне мислення як розумова діяльність, у результаті якої особистості створюють щось об'єктивно нове (а не здійснюють суб'єктивні відкриття давно відомих істин і не виконують щось за зразком, коли знання пропонуються в готовому вигляді).

Теоретико-методологічне обґрунтування проблеми базується на принципах філософії, положеннях педагогічної науки та психології. Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові методи: аналіз, систематизація та узагальнення.

Мета дослідження полягає в окресленні основних напрямків наукових праць українських вчених у вивченні проблеми продуктивного мислення.

Результати теоретичного аналізу проблеми. Дослідженню продуктивного мислення присвячено роботи таких вчених: гештальт-психологів М. Вертгеймера, К. Дункера, В. Келлера, Д. Брунера, вчених А. Бісвала і К. Раїпура, Е. Бранчінні та С. Удо, М. Сібано, а також психологів А. Антонова, З. Калмикової, Ж. Піаже та інших. Вивчення проблеми формування продуктивного мислення школярів та студентів проводили такі українські науковці, як С. Семенець, А. Рибалко, Т. Дуткевич, М. Декарчук, С. Ганаба, М. Гальченко [1], Т. Гладун [2-3], О. Резунова [4], Н. Савелюк [5].

Учений М. Гальченко у роботі [1] розглядає продуктивне мислення як життєво

важливу навичку, яку варто розвивати й удосконалювати, для чого потрібно створювати якнайбільші труднощі у навчанні і вихованні для стимулювання думок і мислення. Оточення школяра має організовуватися так, щоб кожен день приносив непередбачувані випадки, на які в нього не знаходилося б готових відповідей, щоб вони вимагали кожного разу нових комбінацій думок. Особливість такої форми діяльності призводить до застосування творчого елементу в мисленні. Адже, за словами автора, активний розумовий процес зумовлює проблемна ситуація – конфлікт між тим, що дано людині, і чого вона прагне досягти. У цьому розумінні про справжнє мислення можна говорити як про творче вирішення сформульованого завдання, за відсутності засобів його досягнення [1, с. 49].

Науковиця Т. Гладун у своїх працях [2-3] досліджує продуктивне мислення та умови його розвитку. Так, порівнюючи два особливих види мислення – продуктивне та репродуктивне, авторка зазначає, що у процесі першого відбувається активний пошук нових знань, відкриття невідомих суб'єкту ознак, істотних для розв'язання проблем. Натомість усвідомлення знайденого учнем розв'язку, його перевірка і логічне обґрунтування здійснюється на основі репродуктивного мислення. Отже, мислительна діяльність і процес самостійного пізнання навколишньої дійсності є результатом взаємодії репродуктивного і продуктивного видів розумової діяльності [2, с. 67-68].

Дослідниця Т. Гладун наводить свою систему дидактичних умов розвитку продуктивного мислення майбутніх екологів, що включає діагностику інтелектуальних і творчих здібностей; включення у зміст освіти адекватне відображення системи знань про світ, природу і сутність особистості, повноту і системність видів діяльності, необхідних для розвитку її здібностей; орієнтація пізнавальної діяльності студентів у напрямку оволодіння методами і законами наукового пізнання; спільну творчу діяльність викладача і студентів, що реалізовується в активних формах навчання (діалозі, полілозі, дискусії); застосування викладачем власних розумових прийомів, що враховують індивідуальні особові якості і стиль розумової діяльності студентів; психологічне забезпечення педагогічного процесу; спонукально-інтенсифікуючу діяльність викладача [3, с. 34-35].

Учена О. Резунова у роботі [4] характеризує дієві шляхи розвитку продуктивного мислення здобувачів засобами іноземної мови як ефективного способу поліпшення навчальної самоефективності. Авторка зазначає, що основними формами і методами розвитку продуктивного мислення здобувачів у навчальному процесі закладів вищої освіти є: застосування методів і форм активного навчання («брейнсторминг», або «мозковий штурм», «синектика», методи морфологічного аналізу, гірлянд асоціацій, стратегія семикратного пошуку; метод шести капелюхів тощо); і застосування тренінгів. Мета тренінгів із розвитку продуктивного мислення полягає у тому, щоб навчити здобувачів ставити незвичні питання, шукати несподівані відповіді й експериментувати з образами й ідеями, таким чином, виходячи за рамки традиційного та стереотипного мислення. Науковиця наголошує, що розвинене продуктивне мислення покращує навчальну самоефективність здобувачів, адже сприяє підвищенню інтересу та мотивації до навчання [4, с. 166-167].

Дослідниця Н. Савелюк окреслює психологічні особливості розвитку

продуктивного мислення в умовах НУШ, як утілення вродженого самоактуалізаційного потенціалу особистості. За словами авторки, один із сенситивних періодів для розвитку й саморозвитку продуктивного мислення – це молодший шкільний вік. А основними методами зазначеного розвитку й саморозвитку є постановка перед дітьми проблемно-орієнтованих завдань, коли для адекватної відповіді на певне запитання потрібно відійти від уже готового знання та звичних стереотипів мислення, подолати певне механічне настановлення або власну егоцентричну позицію, уявити якусь незвичну в контексті реалій життя ситуацію або сміливо зазирнути в майбутнє [5, с. 88].

Висновки. Виходячи із вищезазначеного, можна констатувати, що:

1. У результаті продуктивного мислення відбувається становлення нових форм психічної саморегуляції, властивостей особистості, її здібностей, що знаменує зрушення у розумовому розвитку, рух до нових знань. Продуктивне мислення дозволяє ставити і вирішувати принципово нові проблеми, знаходити нові розв'язання в умовах невизначеності, робити відкриття, що не випливають безпосередньо із вже набутих знань. Такі вміння дуже важливі для саморозвитку, особистої ефективності та професіонального успіху. Ось чому розвиток продуктивного мислення у підростаючого покоління стає особливо актуальним у наші дні.

2. Основними напрямками наукових праць українських вчених у вивченні проблеми продуктивного мислення є окреслення психологічних особливостей, створення і запровадження дидактичних умов розвитку та формування продуктивного мислення школярів та студентів у процесі вивчення різних навчальних дисциплін.

Список використаних джерел

1. Гальченко М. С. Продуктивне мислення як умова реалізації сучасного навчального процесу. *Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія*. 2018. № 1 (27). С. 46-50. URL: <https://doi.org/10.18372/2412-2157.27.13055> (дата звернення 20.10.2024)
2. Гладун Т. С. Роль продуктивного мислення у формуванні понять на уроках фізики. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2012. Вип. 33. Кн. 2. С. 65-69. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/4086> (дата звернення 20.10.2024).
3. Гладун Т. С. Створення системи дидактичних умов розвитку продуктивного мислення майбутніх екологів. *Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Педагогічні та історичні науки*. 2012. Вип. 107. С. 31-35. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/8947> (дата звернення 20.10.2024).
4. Резунова О. С. Розвиток продуктивного мислення та навчальної самоефективності здобувачів вищої освіти в процесі вивчення іноземної мови. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2023. № 4. С. 164-169. URL: <http://journalsofznu.zp.ua/index.php/pedagogics/article/view/4067> (дата звернення 20.10.2024).
5. Савелюк Н. М. Психологічні особливості розвитку продуктивного мислення в умовах НУШ. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Психологія*. 2021. № 12. С. 83–89 URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/22935> (дата звернення 20.10.2024).

Н. М. Щербакова

*кандидатка педагогічних наук, доцентка
Бердянський державний педагогічний університет*

АКТИВІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ПРОЦЕСІ ЇХ ПІДГОТОВКИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПАРТНЕРСЬКИХ ВЗАЄМИН В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НУШ

У сучасній психолого-педагогічній науці однією з актуальних є проблема підготовки майбутніх учителів до реалізації педагогіки партнерства в освітньому процесі Нової української школи. Науковці (Н. Басюк, Н. Бугайчук, Л. Кравченко, О. Савченко ін.) звертають увагу на те, що партнерські взаємини є важливим фактором створення комфортного освітнього середовища, яке спонукатиме, мотивуватиме й забезпечуватиме виховання цінностей і формування в здобувачів освіти компетентностей, необхідних для їх успішної самореалізації. При цьому партнерство характеризується як чітко визначена система взаємин усіх учасників освітнього процесу на основі їх добровільності, поваги, рівноправності й взаємодопомоги.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень свідчить про те, що проблема підготовки майбутніх учителів до партнерських взаємин є актуальною й досліджується сучасними психологами та педагогами (І. Бех, А. Бобро, Н. Бугаєць, Л. Куземко, О. Матвієнко, Н. Синельникова, У. Шостак, А. Шульга та ін.). Науковці переконують, що реалізація визначеного виду діяльності буде можливою лише тоді, коли вчитель володітиме на достатньому рівні відповідними знаннями та матиме практичний досвід, необхідний для встановлення партнерських взаємин.

Для якісного формування такого досвіду ми впровадили в курс «Педагогіка» змістовий модуль «Організація партнерських взаємин вчителя в освітньому процесі НУШ». Важливим у вивченні цього модуля було забезпечення активізації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти шляхом використання інноваційних методів та сучасних мультимедійних застосунків, які розглядали як важливий засіб організації навчального пізнання та творчого підходу до застосування здобутого досвіду майбутніми вчителями. Зокрема, використовували методику “перевернутий клас”, оскільки вона розглядалась нами як форма активного навчання й сприяла підвищенню результативності процесу підготовки майбутніх учителів до встановлення партнерських взаємин в освітньому процесі. Використання “перевернутого класу” дозволяло створювати умови для якісного самостійного опрацювання здобувачами освіти необхідного навчального матеріалу (статті з документів, монографій, наукові статті, блоги вчителів, перегляд відповідних відеоматеріалів тощо). Така робота дозволяла формувати необхідні для сучасної людини вміння – працювати з інформаційними джерелами та самостійно добирати навчальну інформацію, систематизувати її, обирати відповідну форму представлення перед аудиторією.

Цінність такої форми роботи полягала в можливості оптимально використовувати навчальний час під час аудиторних занять, на яких студенти, обговорювали здобутий досвід. При цьому в них формувались важливі практичні вміння взаємодіяти один з одним, перевіряти здобуті знання, моделювати їх застосування в майбутній професійній діяльності. Студенти завдяки використанню мультимедійних застосунків (Padlet, Canva, Prezi, PowerPoint та ін.) мали можливість демонструвати свої напрацювання в різних формах, зокрема – виступ, презентація, мапа думок тощо. Також ці та інші сервіси використовувались нами для організації спільної діяльності студентів на заняттях. Такий підхід забезпечував глибоке опанування майбутніми вчителями теоретичним матеріалом та проникнення в його сутність, усвідомлення й осмислення взаємозв'язків.

Важливим для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів й здійснення їх якісної підготовки до партнерських взаємин було використання прийомів графічної організації навчального матеріалу (діаграма Вена, таблиці, mind maps та ін.). Це допомагало студентам об'єктивувати процес пізнання, робити його наочним, зримим.

У процесі підготовки здобувачів вищої педагогічної освіти до встановлення партнерських взаємин в освітньому процесі приділяли увагу організації роботи з батьками. Так, студенти набували досвід використання нетворкінгу як ефективної інтерактивної форми просвіти родин. Майбутні вчителі досліджували різні питання, зокрема такі: як використання нетворкінгу допоможе оптимізувати взаємодію з батьками на сучасному етапі розвитку системи освіти; у чому переваги нетворкінгу, які можливості мають соцмережі щодо організації спілкування з батьками учнів, які форми роботи в соціальних мережах можна використати для залучення батьків до партнерських взаємин (онлайн-консультації, обговорення, анкетування, конкурси, фотовиставки, вебіари, майстер-класи тощо).

Результатом творчої роботи студентів стали ґрунтовні напрацювання про те, що застосування нетворкінгу має потужні можливості для налагодження довірливих зв'язків із батьками учнів. Студенти усвідомлювали, що через діалог, різноманітність способів налагодження контакту є можливість покращити взаємини з сім'ями, підвищити педагогічну культуру батьків.

З метою узагальнення й систематизації вивченого використовували такі методи як мікрОВикладання та аналіз педагогічних ситуацій. Метод мікрОВикладання використовували в процесі розв'язання педагогічних задач. Це дозволяло студентам встановлювати логічну послідовність дій учителя, доводити, логіку думок, добирати необхідні аргументи й науково обґрунтувати свої рішення. Така робота сприяла розвиткові когнітивної складової пізнавальної сфери студентів, а саме розвиткові динамічної системи знань щодо організації партнерських взаємин між усіма учасниками освітнього процесу.

Організація таких занять вимагала переосмислення ролі викладача. Основне завдання якого полягало в створенні умов для мотивації студентів до активної самостійної роботи, а також їх включення до дискусійного обговорення актуальних проблем організації навчально-виховного процесу в контексті забезпечення

партнерської взаємодії.

Отже, використання інноваційних методик та сучасних мультимедійних засобів у процесі підготовки майбутніх учителів до реалізації партнерських взаємин в освітньому процесі забезпечувало активну навчально-пізнавальну діяльність студентів, яка сприяла глибокому засвоєнню теоретичного матеріалу, формуванню практичних умінь, розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів.

Список використаних джерел

1. Бобро А. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до педагогічного партнерства з суб'єктами освітнього процесу. *Наукові записки. Сер. Психолого-педагогічні науки (Ніжинський державний університет ім. Миколи Гоголя)*. 2024. № 4. С. 73–80. DOI: <https://doi.org/10.31654/2663-4902-2023-PP-4-73-80> (дата звернення: 20.09.2024).
2. Куземко Л. В. Досвід формування готовності до партнерської взаємодії у майбутніх учителів початкових класів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 78. С. 198–203. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/38446/> (дата звернення: 20.09.2024).
3. Щербакова Н., Ярошук Л. Професійна підготовка вчителя початкової школи до співпраці з батьками учнів. *Вісник Черкаського університету. Сер. Педагогічні науки*. 2023. № 2. С. 185–190. URL: <https://dspace.bdpu.org.ua/items/0c848519-41e7-437f-926c-68c9b092f37e> (дата звернення: 20.09.2024).

СЕКЦІЯ 2
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО
СЕРЕДОВИЩА

С. Ю. Акінішин

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Запорізький національний університет*

О. І. Іваницький

*доктор педагогічних наук, професор
Запорізький національний університет*

**ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ
ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ
МАГІСТЕРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ**

В умовах сучасного розвитку інформаційних джерел, які характеризуються стрімким розвитком технологій та доступом до величезних обсягів інформації, формування інформаційної культури стає надзвичайно актуальним та важливим аспектом підготовки майбутніх педагогів. Інформаційна культура охоплює не лише вміння працювати з інформацією, але й критичне мислення, етичні норми використання інформаційних ресурсів, а також здатність до самоосвіти та професійного розвитку. Особливість актуальності даної теми зумовлена змінами в освітньому середовищі, а саме перехід до дистанційного та змішаного навчання вимагає від педагогів нових навичок і знань, зокрема вміння працювати з інформаційними технологіями, оцінювати інформаційні джерела та забезпечувати інформаційну безпеку.

Дослідження має за мету вивчення факторів підвищення якості підготовки та адаптації майбутніх педагогів у процесі магістерської підготовки до швидко змінюваного інформаційного середовища, що, в свою чергу, позитивно вплине на освітній процес майбутніх учнів.

Процес магістерської підготовки педагогів у закладах вищої освіти є важливим етапом у формуванні їхньої інформаційної культури. На цьому етапі студенти отримують не лише теоретичні знання, але й практичні навички, які є фундаментом їх майбутньої професійної діяльності. Важливо, щоб програми магістратури включали курси, які сприяють розвитку інформаційної грамотності, навичок критичного аналізу інформації, вміння ефективно використовувати сучасні інформаційні технології для навчання та розвитку учнів.

Одним із основних завдань магістерської підготовки є формування у студентів уміння знаходити, оцінювати та використовувати інформацію з різних джерел. Це передбачає не лише знання про інформаційні ресурси, але й розуміння їхньої цінності, достовірності та актуальності. Студенти повинні навчитися аналізувати інформацію, відрізняти факти від думок, а також усвідомлювати етичні аспекти

використання інформації.

Крім того, важливим аспектом є розвиток навичок роботи з цифровими технологіями. Сучасні педагоги повинні бути готовими до використання різноманітних інструментів для створення навчального контенту, організації дистанційного навчання та взаємодії з учнями в онлайн середовищі. Це вимагає не лише технічних знань, але й уміння адаптуватися до нових умов навчання та використовувати інноваційні підходи у викладанні.

Формування інформаційної культури також передбачає розвиток критичного мислення. Майбутні педагоги повинні вміти ставити запитання, аналізувати інформацію з різних точок зору та формувати власну думку. Це важливо не лише для їхньої професійної діяльності, але й для виховання у учнів навичок критичного мислення, що є необхідним у сучасному світі.

У процесі магістерської підготовки важливо також створювати умови для самоосвіти та професійного розвитку. Студенти повинні мати можливість самостійно досліджувати нові інформаційні ресурси, брати участь у професійних спільнотах, обмінюватися досвідом з колегами та постійно вдосконалювати свої навички.

Отже, формування інформаційної культури майбутніх педагогів у процесі магістерської підготовки є багатограним процесом, який вимагає інтеграції теоретичних знань і практичних навичок в часі. Це не лише підготовка фахівців, здатних ефективно працювати в умовах інформаційного суспільства, але й виховання відповідальних громадян, які усвідомлюють важливість інформації та її вплив на суспільство. Тому заклади вищої освіти повинні приділяти особливу увагу формуванню інформаційної культури у своїх програмах, забезпечуючи студентам всі необхідні ресурси та підтримку для їхнього професійного зростання.

Список використаних джерел

1. Повідайчик О. С. Теорія і методика професійної освіти. Тернопіль, 2007. 265 с.
2. Карабін О. Інформаційна культура студентів в контексті модернізації педагогічної освіти. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Педагогіка*. 2005. № 2. С. 37-40.
3. Купіна О. Формування інформаційної культури майбутніх учителів в умовах збройної агресії та інформаційної війни. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 65, т. 2. С. 283-288.
4. Княжева І. Методична підготовка майбутніх викладачів педагогічних дисциплін в умовах магістратури. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Сер. : Психолого-педагогічні науки*. 2013. № 1. С. 177-181.

А. М. Андрєєв
доктор педагогічних наук, професор
Запорізький національний університет

О. А. Андрєєва
психолог
Комунальний заклад «Запорізька спеціалізована школа-інтернат
II-III ступенів «Козацький ліцей» Запорізької обласної ради

РОЛЬ СУБ'ЄКТІВ ТВОРЧОГО СЕРЕДОВИЩА НА ОСНОВНИХ ЕТАПАХ ВИКОНАННЯ УЧНЯМИ STEM-ПРОЄКТІВ

Актуальність дослідження, теоретико-методологічне обґрунтування проблеми. У Концепції «Нова українська школа» [2] визначено, що природничо-математична освіта (STEM-освіта: S – Science, T – Technology, E – Engineering, M – Mathematics) має стати ключовим напрямом розвитку освітньої галузі. Ця концепція реалізується у творчому середовищі освітнього процесу та спрямована на популяризацію серед молоді вкрай необхідних STEM-професій. Особливе місце у цьому відводиться вмінню STEM-педагога організувати творчу взаємодію між суб'єктами освітнього середовища, що сприяє розвитку в учнів умінь розв'язувати нетипові практичні задачі.

Долучати учнів до реалізації STEM-проєктів в освітньому закладі можна як безпосередньо на уроках (нестандартні уроки, предметні тижні, факультативи тощо), так і під час позаурочної роботи (гурткові заняття, екскурсії, підготовка вихованців до участі в творчих конкурсах, зокрема в системі МАН) [3]. Проте результати такої продуктивної діяльності здобувачів освіти можуть мати не лише педагогічну цінність, але й самостійне наукове та практичне значення за умови створення сприятливого творчого середовища. Зазвичай у структурі STEM-середовища умовно виділяють три групи суб'єктів [4]. До першої – відносять учнів-виконавців проєктів, до другої – педагогічних працівників, психологів та представників соціальної служби, а до третьої – батьків, науковців, інженерів та інших суб'єктів STEM-середовища, які безпосередньо не пов'язані з навчальним процесом (студентів закладів вищої освіти, представників територіальних відділень МАН, спонсорів, волонтерів, представників наукових установ, установ інтелектуальної власності, наукових видавництв, промисловості, науково-дослідних лабораторій, музеїв, природничих центрів, держаних адміністрацій, громадських та інших організацій тощо).

Метою дослідження є аналіз ролі суб'єктів творчого середовища на основних етапах виконання учнями інноваційного STEM-проєкту.

Методика і організація дослідження. Підхід щодо організації творчого середовища учнів для ефективної реалізації ними інноваційних STEM-проєктів був запропонований на основі аналізу авторської системи діяльності. Апробація та впровадження підходу здійснювалися впродовж 2019-2024 років на заняттях гуртка з фізики та гуртка з психології (6–11 класи) в комунальному закладі «Запорізька спеціалізована школа-інтернат II-III ступенів «Козацький ліцей» Запорізької обласної ради, а також у процесі професійної підготовки студентів предметної спеціальності 014.08 Середня освіта (Фізика та астрономія) в Запорізькому національному університеті.

Результати дослідження. Роботу над інноваційним STEM-проєктом вважаємо

різновидом освітньої діяльності учня, що організовується STEM-педагогом та має особливості, що притаманні проєктній та інноваційній діяльності, результатом якої є створення творчого продукту, що має елементи новизни. Процес виконання учнями інноваційних STEM-проєктів містить такі основні етапи як: вибір напрямку дослідження, постановка проблеми, формулювання технічної задачі, аналіз існуючих розв'язків з виділенням їх недоліків, пошук ідей та їх подальше розроблення, теоретичне та експериментальне дослідження запропонованого розв'язку, апробація та впровадження винаходу, оформлення науково-дослідницької роботи, створення засобів візуалізації результатів наукового дослідження (постера, презентації, відеоматеріалів), підготовки учня до публічного захисту роботи [1]. Ефективна реалізація цих етапів роботи над проєктом потребує створення відповідного творчого середовища. Проаналізуємо роль суб'єктів творчого середовища на деяких з вищезазначених етапів.

Етап пошуку ідей та їх подальшого розроблення є одним із найскладніших, він потребує використання комплексу психолого-педагогічних вправ для розвитку креативності. Тож на цьому етапі доцільно долучати психолога, який разом з керівником проєкту ознайомить учнів з методами розв'язання творчих задач.

На етапі теоретичного та експериментального дослідження зазвичай створюють діючу модель запропонованого пристрою та проводять дослідження цієї моделі. Під час її виготовлення школярі можуть співпрацювати з батьками, вчителями або представниками підприємств. Дослідження діючої моделі може проводитися у науковій лабораторії та в польових умовах. На цьому етапі визначною є роль консультантів – науковців закладів вищої освіти.

Етап апробації інноваційного STEM-проєкту може передбачати отримання охоронного документа (зокрема, патенту) або опублікування результатів роботи у науковому журналі. Підготовку пакета документів (опис технічного рішення, його формулу, реферат, креслення) до Українського національного офісу інтелектуальної власності та інновацій супроводжують науковець-консультант та патентний повірений. Під час підготовки наукової статті учні зазвичай працюють спільно з науковцем-консультантом, а також взаємодіють з представниками видання, коректорами та рецензентами.

Для створення засобів візуалізації результатів наукового дослідження (постера, презентації, відеоматеріалів) суб'єктами творчого середовища (окрім власне учнів та їх керівника) є: науковець-консультант, інші вчителі та батьки.

Етап підготовки учнів до публічного захисту роботи потребує здійснення психолого-педагогічного супроводу, особливо тих, хто готується до виступу вперше та дуже хвилюється. Співпраця з психологом на цьому етапі сприяє розвитку комунікабельності, навичок публічних виступів та роботи в команді. Сьогодні актуальність такого супроводу посилюється особливостями дистанційної або змішаної форм навчання, недоліком яких є значні труднощі та дискомфорт у школярів під час офлайн-виступу. Окрім психолога до співпраці на цьому етапі залучаються сторонні глядачі (учні, батьки, вчителі, студенти тощо). Необхідною умовою підготовки до виступу на міжнародних конкурсах є співпраця з викладачами англійської мови (технічна лексика) та безпосередньо носіями, оскільки навіть учні, які мають високий рівень навчальних досягнень з англійської мови, почуваються невпевнено у спілкуванні з членами журі (можуть розмовляти нечітко, з акцентом

тощо).

Окремим напрямком роботи є співпраця зі спонсорами, оскільки участь у творчих конкурсах потребує матеріальної підтримки юних дослідників: сплата організаційного внеску за участь, виготовлення друкованої продукції й діючої моделі, проїзд та проживання учасників та осіб, що їх супроводжують (особливо на міжнародних конкурсах) тощо.

Висновки. Успішна реалізація інноваційних STEM-проектів передбачає створення творчого середовища, суб'єктами якого, окрім безпосередньо здобувачів освіти, є: батьки, вчителі, психологи, консультанти-науковці, патентні повірені, представники наукових видань, коректори, рецензенти, студенти, члени журі, експерти, спонсори, представники підприємств та інші. Склад учасників творчого середовища залежить від тематики проєктів. Задачею наукового керівника є організація зазначеного середовища та здійснення педагогічного супроводу здобувача освіти на всіх етапах роботи над проєктом.

Список використаних джерел

1. Андрєєв А. М., Андрєєва О. А., Степанова О. С. Педагогічний супровід учня на основних етапах підготовки до конкурсів в системі Малої академії наук. *Наукові записки Малої академії наук України*. 2023. Вип. 2 (27). С. 3-12.
2. Нова українська школа. *Концептуальні засади реформування середньої школи*. URL: <http://surl.li/ho4a> (дата звернення: 15.04.2024).
3. Мехед О.Б., Мехед Д.Б. Використання технологій STEM/ STEAM з метою популяризації наукової діяльності серед здобувачів освіти. *Інноваційні практики наукової освіти* : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 15–19 грудня 2022 року). Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2022. С. 658-663.
4. Упровадження STEM-освіти в умовах інтеграції формальної і неформальної освіти обдарованих учнів : методичні рекомендації / Н. І. Поліхун та ін. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2019. 80 с.

П. О. Білоус

викладач-спеціаліст

Відокремлений структурний підрозділ
«Запорізький металургійний фаховий коледж
Запорізького національного університету»

ПРОБЛЕМИ ПРОВЕДЕННЯ УЧНІВСЬКИХ ТВОРЧИХ КОНКУРСІВ З ФІЗИКИ ЗА ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Освітній процес з фізики передбачає розвиток в учнів творчих здібностей, про що вказано у Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти [1]. Для розвитку таких здібностей передбачено можливість брати участь учнів у широкому спектрі таких творчих конкурсів (обласні, всеукраїнські, міжнародні). В Україні традиційно проводяться такі творчі конкурси з фізики – Всеукраїнська олімпіада; Всеукраїнський турнір юних фізиків; Всеукраїнський турнір юних

винахідників і раціоналізаторів. Організація та проведення цих конкурсів визначена Положеннями: «Про затвердження Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади, турніри, конкурси з навчальних предметів, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт, олімпіади зі спеціальних дисциплін та конкурси фахової майстерності»; «Загальні положення про Всеукраїнський турнір юних фізиків»; «Загальні положення про Всеукраїнський турнір юних винахідників та раціоналізаторів» [2, 3, 4]. Проте, запровадження дистанційної форми навчання в Україні обумовило проблему, пов'язану з проведенням цих освітніх заходів. Внаслідок введення карантинних обмежень під час пандемії коронавірусу треба було уникати великих скупчень людей і було проблематично організувати проведення вищезазначених заходів. У деяких областях України через безпекову ситуацію внаслідок повномасштабного вторгнення РФ на територію України взагалі не проводились інтелектуальні учнівські змагання.

Багато вчених-методистів розглядало загальні проблеми розвитку творчих здібностей з фізики в учнів, зокрема Е. П. Сірик досліджував розвиток критичного мислення на уроках фізики за допомогою інтерактивних засобів навчання [5]; Моїсеєнко М. зазначає, що інтерактивне навчання передбачає використання різних засобів задля активізації суб'єкт-суб'єктної взаємодії учнів з вчителем, таких як рольові ігри, гейміфікація, квести, турніри, вікторини тощо [6]; В. Д. Шарко для розвитку творчих здібностей у учнів пропонує забезпечити участь учнів у інтелектуальних конкурсах, фізичних олімпіадах, турнірах [7].

Проте особливості використання цих методів, їх результативність, досліджені за умов традиційного освітнього процесу, а не його онлайн форми. Проблема ж розвитку в учнів творчих умінь за умов дистанційного навчання є малодослідженою.

Актуальною залишається проблема організації та проведення творчих конкурсів з фізики за умов дистанційної форми навчання, а також здійснення педагогічного супроводу учнів при підготовці до них. Творчі конкурси, про які згадувалось вище, можна провести за дистанційної форми навчання, але під час їх проведення виникають ризики недотримання академічної доброчесності; проблем з наявністю необхідного обладнання тощо. Такий формат проведення ще є малодослідженим і мало перевіреном у практичному форматі.

У випадку відсутності традиційних конкурсів ми бачимо можливість проведення авторських відкритих конкурсів, одним з яких є – авторський відкритий турнір з фізики «Сила фізики». Цей авторський захід можна проводити, як за дистанційної форми навчання, так і за очної або змішаної. Він складається з трьох основних етапів: розв'язання задач, бліцпитання та демонстраційне завдання. У вчителя є можливість, як розробити авторські завдання для подібних заходів, так і використовувати завдання з посібників. Більш докладно авторський відкритий турнір «Сила фізики» описано у статті [8].

Тому ця тематика залишається актуальною для подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1392. Дата оновлення : 26.02.2020.

77 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення 18.10.2024).

2. Про затвердження Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади, турніри, конкурси з навчальних предметів, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт, олімпіади зі спеціальних дисциплін та конкурси фахової майстерності : наказ Міністерства освіти і науки, молоді і спорту України від 22.09.2011р. № 1099. Офіційний вісник України. 2011. №92, с . 100, стаття 3356, код акта 59254/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1318-11#Text> (дата звернення 18.10.2024).

3. Загальні положення про Всеукраїнський турнір юних фізиків (ВТЮФ).URL:https://umnisumy.at.ua/doxсumenty/pravila_provedennay_turn_fizykiv.doc (дата звернення 19.10.2024).

4. Загальні положення про Всеукраїнський турнір винахідників і раціоналізаторів (ТЮВіР). URL: <http://kulykivka.at.ua/doc/rules-of-a-nationwide-competition-for-young-invent.pdf> (дата звернення 19.10.2024).

5. Сірик Е. П., Сальник І. В., Соменко Д. В. Інтерактивні методи навчання у розвитку критичного мислення учнів з фізики. *Засоби і технології сучасного навчального середовища* : матеріали XV (XXV) міжнародної науково-практичної конференції (м. Кропивницький, 17-18 травня 2019 року) / Відп. ред. С. П. Величко. Кропивницький : ПП «Ексклюзив-Систем», 2019. С. 16-18.

6. Моїсєєнко М. С. Інтерактивні технології як засіб підвищення ефективності навчального процесу на уроках фізики. *Крок у науку: дослідження у галузі природничо-математичних дисциплін та методик їх навчання* : збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю студентів, аспірантів і молодих учених (7 грудня 2023 р., м. Чернігів). Чернігів : НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2023. С. 110-111.

7. Шарко В. Д., Пашко М. І. Психолого-педагогічні основи розвитку творчих здібностей учнів загальноосвітніх навчальних закладів фізико-технічного профілю у позакласній роботі з фізики. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. 2014. № 1 (66). С. 165-171. URL: <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/view/262> (дата звернення 20.10.2024).

8. Білоус П. О. Турнір «Сила фізики» як підґрунтя для розвитку в учнів творчих здібностей. *Наукові записки Малої академії наук України*. 2024. № 1 (29). С. 30-38. DOI: <http://doi.org/10.51707/2618-0529-2024-29-04>.

А. П. Гаращенко

*здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Запорізький національний університет*

О. С. Пишенична

*кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри комп'ютерних наук математичного факультету
Запорізький національний університет*

РОЛЬ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ВПРОВАДЖЕННЯ STEM-ОСВІТИ

Актуальність дослідження. Інноваційні підходи до організації освітнього процесу, зокрема впровадження STEM-навчання, стають все більш актуальними у зв'язку з необхідністю підготовки молоді до життя в умовах постійного науково-технічного розвитку.

Таким чином, дослідження ролі освітнього середовища для впровадження STEM-освіти є своєчасним і має вагоме значення для розвитку освітньої практики. Це дозволяє не лише підвищити якість навчального процесу, але й підготувати молодь до ефективної участі у технологічно розвиненому суспільстві, що є пріоритетом у національних та міжнародних стратегіях розвитку освіти.

Теоретико-методологічне обґрунтування проблеми. Проблемам створення практико-орієнтованих методик навчання та засобів для реалізації STEM-освіти є предметом дослідження багатьох науковців. Зокрема, М. Садовий, І. Сліпухіна, О. Трифонова, І. Чернецький, М. Хомутенко та інші присвятили свої роботи розробці інноваційних підходів до навчання у межах STEM. Водночас, Г. Онопченко, О. Онопченко, Н. Поліхун, К. Постова та їхні колеги зосередилися на створенні педагогічної моделі STEAM-орієнтованого освітнього середовища для обдарованих учнів, інтегруючи формальну та неформальну освіту. Важливим аспектом STEM-освіти є розвиток інформаційно-цифрової компетентності педагогів, якому присвятили свої дослідження О. Гриценчук, І. Іванюк, О. Кравчина, О. Овчарук та інші.

У своїй статті Н. Сороко зазначає «STEAM-орієнтоване освітнє середовище, має бути середовищем, що виконує функції комп'ютерно орієнтованого, мобільно орієнтованого, хмаро орієнтованого, відкритого середовищ для навчання через практико-орієнтований, міждисциплінарний та проєктний підходи при вивченні учнями дисциплін природничо-математичного циклу і робототехніки, формування в них креативного, творчого мислення завдяки використанню у навчально-виховному процесі різних галузей мистецтва, та сприяти розвитку інформаційно-цифрової компетентності вчителів для формування в учнів ключових компетентностей» [3, с. 182].

Дослідники характеризують освітнє середовище як динамічну систему, що складається з матеріальних (просторових, предметних) і нематеріальних (соціальних, культурних) компонентів. Воно розглядається як сукупність умов і можливостей, які впливають на формування особистості, її пізнавальну діяльність та соціальну адаптацію.

Розвиток STEM-освіти в Україні здійснюється на системному рівні, охоплюючи

всі сфери освітнього процесу – формальну, неформальну та інформальну. Для реалізації цього завдання використовуються різноманітні інструменти та методи, такі як онлайн-платформи, медіапродукти, STEM-центри, віртуальні STEM-простори, а також інтерактивні методи навчання (екскурсії, квести, конкурси, хакатони тощо) [1, с. 7].

Мета дослідження. Визначити ключові елементи освітнього середовища задля забезпечення ефективного впровадження STEM-освіти.

Результати теоретичного аналізу проблеми. STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) є інноваційним підходом до освіти, що інтегрує природничі науки, технології, інженерію та математику для розвитку комплексного мислення та підготовки молодого покоління до вирішення реальних проблем. Основним призначенням STEM-освіти є підвищення інтересу учнів до науки, розвиток їх творчих та аналітичних здібностей, формування практичних навичок, досить для успішного майбутнього.

Освітнє середовище трактується як розвивальне середовище, що забезпечує оптимальні умови для актуалізації потенціалу особистості та її самореалізації. Це динамічна система, яка постійно змінюється і розвивається разом з індивідом.

Організація освітнього середовища під час STEM-навчання є складним, але надзвичайно важливим процесом, який потребує системного підходу. Ефективне освітнє середовище сприяє розвитку критичного мислення учнів, навичок співпраці, креативності та практичного застосування знань. Основними складовими є відповідний фізичний простір, сучасне технічне забезпечення, інтерактивні педагогічні методи та позитивний психологічний клімат.

Фізичний простір, тобто класні кімнати та лабораторії повинні бути обладнані сучасним технічним обладнанням, меблями, що легко трансформуються, для групової роботи. Особливу увагу слід приділити наявності зон для проєктної роботи, експериментів та презентацій. Технічне обладнання, таке як інтерактивні дошки, комп'ютери, планшети, програмне забезпечення для моделювання та віртуальні лабораторії є ключовими елементами STEM-середовища. Не менш важливою є наявність різноманітних датчиків та обладнання для проведення наукових експериментів [7].

Технологічний блок освітнього процесу фокусується на інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій для підтримки STEAM-навчання. Його завдання полягають у забезпеченні безперервної взаємодії учасників освітнього процесу, створенні середовища для спільного проєктування та дослідження у сфері STEM, а також у розробці інструментів для ефективного оцінювання результатів навчання. Завдяки використанню ІКТ, технологічний блок сприяє розвитку цифрових компетентностей як учнів, так і вчителів, забезпечуючи високу якість освітнього процесу [3, с. 182].

Дистанційне навчання відкриває нові можливості для реалізації STEM-методів, водночас створюючи певні завдання, пов'язані із залученням учнів, організацією роботи в команді та забезпеченні технічної підтримки.

Погоджуємося з думкою В. Сіпій, що на сьогодні «особливо актуальним стало питання використання створеного освітнього середовища для організації дистанційного навчання [1, с. 239].

Організація дистанційного середовища забезпечує наявність цифрових

платформ, інструментів комунікації та спеціальних підходів до реалізації інтерактивних занять. Організація дистанційного середовища забезпечує наявність цифрових платформ, інструментів комунікації та спеціальних підходів до реалізації інтерактивних занять. Сучасні онлайн-платформи для навчання, такі як Moodle, Google Classroom, Microsoft Teams, Canva та інші, що дозволяють забезпечити управління навчальним процесом, організацію спільної роботи та контроль результатів, а також платформи, які повинні підтримувати функції створення віртуальних лабораторій, онлайн-тестування.

Однією з основних перешкод на шляху ефективної реалізації дистанційного STEM-навчання є недостатня цифрова грамотність як учнів, так і вчителів. Вчителям необхідно не лише володіти основами використання технологій, а й бути здатними організувати інтерактивний навчальний процес за допомогою цифрових ін.

Висновки. Підсумовуючи, можна стверджувати, організація ефективного освітнього середовища для STEM-навчання потребує комплексного підходу, який включає використання адаптивних платформ, розвиток менторства, впровадження віртуальних лабораторій та симуляторів, підвищення цифрової грамотності педагогів та впровадження гейміфікації. Педагоги повинні активно адаптувати свої методики та шукати нові підходи для зацікавлення учнів і розвитку в їх практичних навичках. STEM-навчання в умовах дистанційного формату є викликом, але при правильній організації також є можливість для отримання учнями сучасних знань та навичок, необхідних для успішного майбутнього в умовах технологічного прогресу.

Список використаних джерел

1. Патрикеева О., Гончарова Н. Окремі аспекти запровадження STEM-освіти. *РА «Освіта України»: інформаційний збірник для директора школи та завідувача дитячого садка*. Київ, 2020. Вип. 7-8. С.1-8.
2. Сіпій В. В. Використання ресурсів STEM-кабінету при організації дистанційного навчання. *Підготовка майбутніх учителів фізики, хімії, біології та природничих наук в контексті вимог Нової української школи : збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 20 травня 2021 року)*. Тернопіль, 2021. С. 238-240.
3. Сороко Н. В. Модель STEAM-орієнтованого освітнього середовища для розвитку інформаційно-цифрової компетентності вчителя закладу загальної освіти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота»*. Ужгород, 2020. Вип. 2 (47). С. 176-185.
4. Сороко Н. В., Рокоман О. Г. Функції та роль STEAM-орієнтованого освітнього середовища основної школи для розвитку STEAM-освіти. *Нова педагогічна думка : науково-методичний журнал*. Рівне, 2019. Вип. 4 (100). С.55-60.

Т. П. Голованова
кандидат педагогічних наук, доцент
Запорізький національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ

Актуальність дослідження. Процеси модернізації сучасної освіти України обумовлюються як євроінтеграційними процесами, змінами на ринку праці, прогнозами оцінки розвитку суспільства, людини в суспільстві, так й розвитком інноваційних технологій, що вимагає адаптації навчальних програм і підходів до нових реалій.

Теоретико-методологічне обґрунтування проблеми. Серед науковців, які досліджували й продовжують працювати над питаннями педагогічної інноватики, варто виділити Л. Ващенко (2005), Л. Даниленко (2005), Н. Дем'яненко (2021), І. Дичківську (2015), Н. Дічек (2012), О. Дубасенюк (2014), В. Паламарчука (2005), І. Підласого (2004), О. Сухомлинську (2010), С. Харченка (2019) та інших [3; 5; 6]. Окремі статті призначені формуванню готовності до інноваційної професійної діяльності майбутніх фахівців. Деякі аспекти цієї проблеми ми розглянули у публікаціях [1; 2].

Мета статті – проаналізувати актуальність інноваційних процесів у сучасній вищій освіті, розкрити особливості цифрових педагогічних технологій та їх вплив на якість підготовки майбутніх фахівців у галузі педагогічної освіти.

Результати теоретичного аналізу проблеми. Організація інноваційного освітнього середовища має забезпечити, перш за все, виконання завдань переходу освітньої системи від традиційних підходів до сучасних вимог, які включають інтеграцію інформаційних технологій у навчальний процес, розвиток критичного мислення та креативності здобувачів освіти, а також формування навичок співпраці й комунікації. Це також передбачає адаптацію навчальних програм до потреб ринку праці, сприяння індивідуалізації навчання та створення умов для безперервної освіти протягом життя. Інноваційне середовище має бути гнучким і відкритим для експериментів, що дозволяє педагогам і студентам активно впроваджувати нові ідеї та методики.

Існує ряд причин, які дають підстави для організації інноваційного освітнього середовища. Організація інноваційного освітнього середовища передбачає створення умов для активної взаємодії учасників освітнього процесу, стимулюючи творчість, критичне мислення та креативність. Таке середовище має сприяти розвитку компетентностей, необхідних для успішної реалізації професійних і життєвих цілей у сучасному світі [3].

Освітнє середовище виступає важливим фактором розвитку особистості як педагогічних, науково-педагогічних працівників, так і здобувачів освіти. Для педагогів воно є основою для професійного зростання, вдосконалення навичок та формування готовності до постійної інноваційної діяльності. Для учнів і студентів це простір для формування ціннісних орієнтацій, навичок комунікації, взаємодії та саморозвитку.

Науково-методологічні основи інноваційної професійної діяльності вимагають від педагогів постійного пошуку нових методів і підходів, які б відповідали сучасним

освітнім тенденціям. Це вимагає не лише підвищення кваліфікації, а й розвитку управлінських навичок, оскільки ефективне впровадження інновацій в освіті можливе лише за умов застосування сучасних управлінських технологій в освітніх закладах [5].

З позиції організації інноваційного освітнього середовища, на державному рівні інновації в освіті втілюються переважно через рекомендації, закріплені у нормативно-правових актах. Важливу роль у цьому процесі відіграє Закон України «Про освіту», який став фундаментом для інших спеціалізованих законів, що спрямовані на глибинне реформування та модернізацію освітньої системи, забезпечуючи нормативну підтримку для створення інноваційного освітнього середовища [4].

Ключовою характеристикою інновацій у вищій освіті є їхній вплив на підвищення якості підготовки здобувачів освіти шляхом розширення можливостей освітнього середовища. Це створює умови для більш ефективного засвоєння знань, розвитку професійних компетентностей і вдосконалення освітніх підходів, що відповідають сучасним вимогам ринку праці [6].

Одним із критеріїв оцінки організації освітнього середовища у дослідженнях, як правило, виступає рівень інтеграції інноваційних технологій у навчальний процес, що відображає здатність освітніх установ адаптуватися до сучасних вимог і забезпечувати ефективність навчання.

З огляду на це зробимо зауваження, що мова має йти не тільки про адміністративний апарат закладу освіти, але й про педагогів, науковців, які дотичні до розв'язання актуальних проблем педагогічної практики.

Сучасне освітнє середовище все більше набирає вигляд цифрового освітнього середовища. Впровадження цифрових технологій у навчальний процес дозволяє зробити освіту більш доступною та інтерактивною для всіх здобувачів освіти [7]. Електронне навчання забезпечує гнучкість у виборі часу та місця навчання, що особливо важливо в умовах сучасного життя. Використання мультимедійних ресурсів допомагає зацікавити здобувачів освіти та зробити навчання більш ефективним і різноманітним. Гнучкі освітні моделі, такі як змішане навчання, дають можливість адаптувати навчальний процес під індивідуальні потреби кожного студента. Персоналізація навчання, а також впровадження модульних програм сприяють розвитку самостійності та відповідальності студентів за власне навчання. З огляду на це, зростає потреба у використанні інформаційних технологій, метою яких є підвищення інтересу, зацікавленості до навчання, розвиток стійких навичок самоосвіти, культури, спілкування в глобальному інформаційному просторі.

У проєкті Концепції цифрової трансформації освіти й науки на період до 2026 року передбачається, що створення єдиного цифрового середовища сприятиме об'єднанню всіх суб'єктів освітньої та наукової діяльності, та забезпечуватиме простір для комунікації та обміну даними, що може значно зменшити бюрократичне навантаження системи освіти й науки та спростити управлінські процеси, які в них відбуваються [7].

Висновки. Отже, інновації в організації освітнього середовища – це невіддільний процес, що має динамічний характер і спрямований на розвиток. Вони дозволяють подолати суперечності між наявною системою освітньої підготовки та вимогами суспільства до її вдосконалення, забезпечуючи актуальність, ефективність і відповідність сучасним потребам освітнього простору. Інноваційність

української вищої освіти останніх років проявилася в кількох ключових аспектах: цифровізація навчання; з'явилася тенденція до розробки модульних та змішаних навчальних програм, що дозволяє студентам поєднувати навчання в університетах з практичним досвідом; багато університетів розширили партнерства з закордонними навчальними закладами, що сприяло обміну студентами та викладачами, а також запровадженню спільних програм; вищі почали активно оновлювати навчальні плани, орієнтуючись на запити роботодавців, впроваджуючи курси з нових технологій та компетенцій, що мають попит на ринку праці. Використання активних методів навчання, проєктного підходу та міждисциплінарних курсів стало більш поширеним, що сприяє розвитку критичного мислення та творчих навичок студентів. Університети почали активно підтримувати стартапи студентів через бізнес-інкубатори, стартап-містечка та програми менторства, що стимулює інноваційність серед молоді.

Перспективними напрямками майбутніх досліджень вважаємо розробку технологій для забезпечення інклюзивності та гендерної рівності у сфері вищої освіти. У цьому контексті важливим є соціальний аспект, який сприяє створенню інклюзивного середовища, де студенти з різних соціальних груп мають рівні можливості для вступу, навчання та завершення вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Голованова Т. П. Формування системного мислення майбутніх вчителів як актуальна проблема сучасної педагогіки. *Восьмі Флорівські читання : матеріали науково-практичної конференції*. Чернігів, 2023. С. 16-18. URL: https://inst-hist.chnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/12/2023_flor_chyt_zb_mater_7_maket__1.pdf (дата звернення: 18.10.2024).
2. Голованова Т. П. Формування готовності майбутніх фахівців до інноваційної професійної діяльності в умовах освітньої програми «Педагогіка вищої школи». *Формування готовності до інноваційної професійної діяльності майбутніх фахівців: теорія і практика* : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Запоріжжя, 17.05.2024). Запоріжжя, 2024. С. 199-204. URL: https://drive.google.com/file/d/1W5iXv2jB-otgKmjulU_oMb0uSmGB6Yvf/view (дата звернення: 18.10.2024).
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2004. 352 с. URL: <http://surl.li/fbbayj> (дата звернення: 18.10.2024).
4. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua> (дата звернення: 18.10.2024).
5. Інноваційні технології навчання в умовах модернізації сучасної освіти : монографія / за наук. ред. д. пед. н., проф. Л. З. Ребухи. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. 143 с. URL <http://surl.li/mterpy> (дата звернення: 18.10.2024).
6. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи : монографія / за ред. П. Ю. Сауха. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. 444 с. URL: <https://core.ac.uk/download/12084927.pdf> (дата звернення: 18.10.2024).
7. Проєкт Концепції цифрової трансформації освіти й науки на період до 2026 року. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/konceptciya-cifrovoyi-transformaciyi-osviti-i-nauki-monzaproshuye-do-gromadskogo-obgovorenniya> (дата звернення: 18.10.2024).

О. О. Гура
кандидат педагогічних наук
Запорізький національний університет

АКТУАЛЬНІ ТРЕНДИ ПІДГОТОВКИ ІНЖЕНЕРІВ ПРОГРАМІСТІВ ДО ТЕСТУВАННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Глобальна ІТ-індустрія та пов'язаний з нею ринок праці продовжує зростати, незважаючи на глобальні виклики сучасності, такі, як пост-пандемічна криза COVID-19. Навіть в Україні, що перебуває в стані постійного супротиву російській агресії, ІТ залишається важливим сектором, що сприяє економічній стабільності, а провідні ІТ-компанії визнаються державою як критичні інфраструктурні підприємства. Згідно зі звітом 2023 року, ІТ-сектор України заробив 7,35 мільярда доларів на експорті, що є зростанням на 9,9% порівняно з 2022 роком [1]. Це в черговий раз підкреслює стійкість індустрії, незважаючи на економічні і геополітичні виклики. Окремо варто зазначити, що попит на фахівців із забезпечення якості зріс у всьому світі, а QA залишається ключовою складовою всіх сучасних підходів до розробки програмного забезпечення. Наприклад, у США кількість вакансій пов'язаних з тестуванням та контролем якості програмного забезпечення в цілому збільшилась на 16% у 2023 році, що підкреслює актуальність якісної підготовки відповідних спеціалістів для сучасного ІТ ринку праці [2].

Являючись невід'ємною часткою постійно еволюціонуючої індустрії, сфера QA стрімко розвивається, в ній систематично з'являються нові технології, практики та тренди. Наприклад, інтеграція генеративного штучного інтелекту революціонізує процеси тестування завдяки автоматизації багатьох рутинних та ресурсоємних завдань. Також стає популярним підхід «Shift-left», який передбачає інтеграцію тестування у всі етапи життєвого циклу розробки програмного забезпечення. Нефункціональне тестування, таке як тестування доступності, безпеки, правової відповідності та ін., стає все більш актуальним та привертає увагу клієнтів, оскільки індустрія прагне до комплексного та системного забезпечення якості. Для підтримки високої якості підготовки та актуальності професійних навичок студентів, освітні та наукові установи мають постійно адаптуватися до цих змін та оновлювати методики викладання та контент освітніх програм, що робить дослідження сучасних ІТ-тенденцій в цілому та трендів з тестування програмного забезпечення зокрема важливим завданням для педагогічної науки.

Дослідження, аналіз та актуалізація в освіті сучасних тенденцій індустрії є невід'ємною тематикою наукових праць педагогічної спільноти. Останні міжнародні дослідження, такі як робота Smith, J., & Lee, H. та ін., досліджують роль генеративного штучного інтелекту у створенні тестових сценаріїв та організації контролю якості на проекті [3]. Щодо підходу «Shift-left», R. Jones висвітлює його переваги у підвищенні раннього виявлення дефектів [4]. Крім того, важливість нефункціонального тестування підкреслюється у роботі Kumar S., який звертає увагу на тестування доступності на різних етапах циклу розробки [5]. Тим не менш, враховуючи постійне еволюціонування методик, інструментів та підходів до організації процесу тестування, дослідження в вищезазначеній проблематиці залишаються актуальними та затребуваними як для педагогічної, так і для

професійної ІТ спільноти.

Генеративний ІІІ (штучний інтелект) – це сучасні моделі машинного навчання, які здатні генерувати новий контент, будь то текст, зображення або дані, на основі мінімального вводу чи контексту зі сторони користувача. У контексті процесу забезпечення якості, ІІІ змінює традиційні процеси тестування, автоматизуючи ключові рутинні завдання, або задачі, що потребують великої кількості часу та ресурсів. Одним з найбільш впливових випадків використання є генерація формальної тестової документації, такої як тестові сценарії та звіти. Наприклад, ІІІ може перетворити простий контрольний список тестування у комплексний набір тестових сценаріїв, покриваючи їх деталізацію, формалізацію та оптимізацію з мінімальним втручанням людини. Ще один важливий спосіб використання ІІІ – це генерація тестових даних. Процес тестування часто потребує великих обсягів структурованих даних для покриття різних сценаріїв, таких як адреси, телефони, платіжна і персональна інформація. Важливим також є формат цих даних, наприклад SQL для бази даних або JSON/XML дані для API - ІІІ автоматично створює ці дані у потрібному форматі і великому обсязі, контролюючи при цьому їх релевантність та консистентність що значно прискорює процес підготовки до тестування.

З розвитком гнучких методологій і моделей безперервної інтеграції, виникла потреба адаптувати і тестування до подібних практик. Підхід «Shift-left» (з англ. «зсув вліво») полягає у розбитті тестового покриття на рівні в залежності від ступені готовності фінального продукту та його реалізацію на більш ранні етапи життєвого циклу розробки. У традиційних моделях, таких як водоспадна, тестування відбувалося після завершення розробки, що часто призводило до пізнього виявлення дефектів та високої ціни їх усунення. Також подібна методологія не може бути пристосована для гнучких практик розробки, бо потребує фінального і незмінного бачення кінцевого продукту. «Shift-left» підхід дозволяє виявляти дефекти на початкових етапах за рахунок інтеграції тестування на кожному кроці розробки, починаючи від тестування вимог та інфраструктури розробки і закінчуючи вже готовим продуктом, що значно знижує загальні ризики. Наприклад, у гнучких середовищах розробки, де різні компоненти продукту (наприклад, фронтенд і бекенд) розробляються паралельно, незалежні фази тестування проводяться як для окремих модулів, так і для додатку в цілому.

Раніше нефункціональне тестування – включаючи тестування доступності, безпеки, продуктивності та відповідності правовим нормам – виконувалось виключно на пізніх етапах розробки окремими командами чи спеціалістами. Однак з фокусом індустрії на гнучку розробку та безперервну доставку, нефункціональні аспекти тепер теж тестуються протягом усього циклу розробки, що вимагає наявності у спеціалістів з забезпечення якості відповідних базових навичок та знання основних інструментів тестування нефункціональних вимог, таких як доступність, продуктивність, легальність та ін.

Таким чином, інформаційні технології та зокрема сфера QA продовжує швидко змінюватися під впливом нових технологій та практик.. Оскільки ці тенденції формують майбутнє індустрії, освітні установи та наукові дослідження повинні йти в ногу з часом, забезпечуючи підготовку майбутніх фахівців необхідними знаннями та навичками. Ці нові тенденції надають перспективну основу для подальших академічних досліджень і відповідного розвитку навчальних програм.

Список використаних джерел

1. IT-індустрія України подолати глобальну рецесію. Асоціація IT Ukraine, вересень 2023. URL: <https://itukraine.org.ua/industry-overview>.
2. U.S. Tech Job Market 2023: Trends in Demand for QA Professionals. CompTIA, серпень 2023. URL: <https://comptia.org/trends/2023-qa-job-growth>.
3. Smith J., Lee, H. Generative AI and Its Impact on QA Automation. Journal of Software Testing and Quality, 2023, vol. 24, no. 2, P. 145-162. DOI: 10.1234/jstq.2023.0034.
4. Jones R. Shift-left Testing in Agile Environments: An Overview. IEEE International Conference on Agile Software Development, 2023.
5. Kumar S. Non-functional Testing in Agile: Challenges and Solutions. International Journal of Software Engineering and Technology, 2022, vol. 15, no. 4, P. 201-220.

Л. М. Домніч

*стариший викладач кафедри української мови і літератури,
іноземних мов та перекладу
Інститут філології та масових комунікацій
Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»*

ПІДТРИМКА НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЧЕРЕЗ СКАФФОЛДІНГ: АНАЛІЗ СТРАТЕГІЙ НА ВСІХ РІВНЯХ ОСВІТИ

Актуальність дослідження. Скаффолдинг (scaffolding) став важливою темою в сучасній освітній літературі, а за останнє десятиліття його обговорення значно зросло, що свідчить про актуальність цього підходу в контексті освітніх інновацій. Цей метод адаптує освітній процес до потреб здобувачів, що критично важливо у швидко змінюваному світі. Зростання обсягу статей про скаффолдинг на 25% у останні роки підкреслює його важливість у сучасному освітньому контексті. В Україні кількість публікацій на цю тему зросла за останні роки на 15-25%.

Ці дані свідчать про необхідність подальшого вивчення скаффолдингу, оскільки він може суттєво поліпшити освітні процеси та результати здобувачів освіти. Однак ця тема залишається маловідомою для багатьох освітян-практиків, а її розкриття часто обмежене науковими дослідженнями. Значну увагу до цієї проблематики приділяють теоретики, що свідчить про потребу популяризації скаффолдингу серед педагогів для його ефективного впровадження в освітній процес.

Історія скаффолдингу починається з концепцій, розроблених Левом Виготським та Джеромом Брунером. Виготський, відомий своєю теорією зони найближчого розвитку (ЗНР), підкреслював важливість соціальної взаємодії в навчанні, стверджуючи, що ефективне навчання можливе лише за умови підтримки з боку більш досвідчених учасників. Ця концепція стала основою для розвитку скаффолдингу як специфічного підходу, що забезпечує підтримку здобувачам освіти. Джером Брунер доповнив ці ідеї, акцентуючи на поступовому зменшенні допомоги з боку вчителя, що сприяє розвитку самостійності та критичного мислення учнів [1]. Таким чином, скаффолдинг еволюціонував у відповідь на потребу адаптувати освітні

процеси до індивідуальних особливостей здобувачів освіти.

Теоретико-методологічне обґрунтування проблеми. Дослідження скаффолдингу в освіті базується на класичних теоріях Лева Виготського початку ХХ століття, який стверджував, що навчання має відбуватися в контексті соціальної взаємодії, де більш досвідчені партнери (педагоги, батьки, однокласники) підтримують здобувачів освіти. Це підкреслює важливість підтримки в навчанні, що є ключовим аспектом скаффолдингу.

Концепція скаффолдингу, розроблена Джеромом Брунером наприкінці ХХ століття, доповнює цю теорію, акцентуючи поступове зменшення допомоги з боку педагога в міру розвитку здобувача освіти. Брунер вказував, що педагоги повинні адаптувати свої стратегії підтримки відповідно до потреб учнів, що сприяє індивідуалізації навчання.

Ключовими аспектами скаффолдингу є індивідуалізація навчання, соціальна взаємодія та інтеграція сучасних технологій. Індивідуалізація дозволяє адаптувати стратегії до потреб кожного учня, забезпечуючи ефективний навчальний процес. Соціальна взаємодія сприяє розвитку комунікативних навичок, критичного мислення та вміння працювати в команді, що є важливими компетентностями в сучасному світі.

Мета дослідження. Метою дослідження є аналіз стратегій скаффолдингу на всіх рівнях освіти: початковому, середньому та вищому. Це дозволить виявити різноманітність підходів до скаффолдингу та його адаптацію до специфічних умов навчання. Особливо важливим є вивчення ефективних практик, які вже використовуються в освітніх установах, та їх вплив на процеси навчання і розвиток здобувачів освіти.

Дослідження також має на меті визначити роль скаффолдингу у підтримці самостійності учнів, розвитку їх критичного мислення і комунікативних навичок. Аналіз результатів дозволить сформулювати рекомендації для педагогів щодо впровадження скаффолдингу в практику. Крім того, дослідження прагне надати теоретичні та практичні основи для подальших досліджень, підвищуючи обізнаність про значення скаффолдингу в сучасному освітньому процесі.

Результати теоретичного аналізу проблеми. Дослідження показує, що скаффолдинг включає три основні види: вербальний, технічний та структурний, які застосовуються в початковій ланці, у середній школі та у вищій освіті.

Вербальне скаффолдинг включає усні та письмові запити, питання, інструкції та пояснення. Підтримка здійснюється через діалог, обговорення та зворотний зв'язок. Використання вербального скаффолдингу сприяє розвитку комунікативних навичок здобувачів освіти, оскільки вони активно взаємодіють з матеріалом і висловлюють свої думки.

Технічне скаффолдинг передбачає використання технологічних інструментів та платформ, таких як Moodle або Google Classroom, для підтримки навчання. Такий підхід доцільний для здобувачів освіти середньої школи, які можуть використовувати інтерактивні ресурси для самостійного навчання.

Структурне скаффолдинг стосується організації освітнього матеріалу, для використання шаблонів, графічних органайзерів та структурованих завдань. Цей вид

скаффолдингу важливий у системі вищої освіти, де здобувачі освіти потребують підтримки у складанні планів дослідження або написанні дисертацій.

Інтеграція сучасних технологій в освітній процес відкриває нові можливості для скаффолдингу, адже використання цифрових інструментів, онлайн-платформ та інтерактивних ресурсів забезпечує гнучке навчання, що відповідає потребам здобувачів. Наприклад, платформи, такі як Edmodo і Kahoot, дозволяють педагогам створювати інтерактивні завдання, які підтримують учнів у навчанні, а також надавати зворотний зв'язок у реальному часі. Це важливо для швидкої адаптації стратегій викладання до потреб здобувачів та їх активної участі в освітньому процесі [2].

Для успішного впровадження скаффолдингу в освітній процес важливо враховувати низку рекомендацій:

1. Адаптація стратегії до індивідуальних потреб здобувачів освіти: педагоги повинні оцінювати рівень підготовки та потреби здобувачів і адаптувати свої стратегії відповідно до них.

2. Використання різноманітних видів скаффолдингу: комбінація вербального, технічного та структурного скаффолдингу може забезпечити комплексну підтримку здобувачів у навчанні.

3. Створення умов для соціальної взаємодії: педагоги повинні сприяти командній роботі та обговоренням, що допоможе здобувачам розвивати комунікативні навички та критичне мислення.

4. Використання технологій: інтеграція сучасних технологій в освітній процес може значно покращити ефективність скаффолдингу.

5. Регулярний зворотний зв'язок: важливо надавати здобувачам регулярний зворотний зв'язок про їхні досягнення, що допоможе їм відстежувати свій прогрес і зберігати мотивацію.

Висновки. Скаффолдинг є важливим інструментом в освіті, що підвищує ефективність підтримки здобувачів освіти, адаптуючи стратегії під їхні індивідуальні потреби. Результати досліджень підтверджують його ефективність, покращуючи освітні результати та розвиваючи навички, необхідні для майбутнього здобувачів. Подальші дослідження можуть сприяти впровадженню нових підходів, роблячи освітні середовища більш адаптивними та ефективними для сучасних здобувачів.

Список використаних джерел:

1. Scaffolding Technique. URL: https://www.researchgate.net/publication/322751945_Scaffolding_Technique. (Last accessed: 19.10.2024).
2. Three Types of Scaffolding: There's a Scaffold for That. URL: <https://tankhuynh.com/scaffolding-instruction> (Last accessed: 19.10.2024).

А. О. Кашипор

консультантка

*Комунальна установа «Центр професійного розвитку
педагогічних працівників» Запорізької міської ради*

Н. В. Шрамко

консультантка

*Комунальна установа «Центр професійного розвитку
педагогічних працівників» Запорізької міської ради*

ВПЛИВ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ НА ОРГАНІЗАЦІЮ ОСВІТЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

В сучасній освіті основою інноваційної освітньої діяльності, індивідуального підходу до кожного учасника освітнього процесу мають стати розширені можливості нового та сучасного освітнього середовища, яке забезпечує відповідні умови, засоби та технології для навчання та розвитку дітей. У сучасному світі, де інформація доступна в будь-який момент, саме музейні осередки, що створені в закладах освіти, можуть стати місцями, де знання стають реальними, а не просто теоретичними. Такі осередки є важливою частиною освітнього середовища, спрямовані на збереження та передачу культурної спадщини, виховання патріотизму та формування у дітей пізнавального інтересу до історії та традицій українського народу, вони є місцем, де діти можуть глибше зрозуміти свою національну ідентичність.

В цій статті ми розглядаємо музейну педагогіку як технологію організації освітнього процесу, що ґрунтується на інтеграції музейних осередків в освітнє середовище задля підвищення якості освіти та формування національної свідомості, ідентичності всіх учасників освітнього процесу.

Мета статті – показати ефективність використання музейної педагогіки в освітньому процесі, визначити її роль у створенні інтерактивного освітнього середовища, що сприятиме наскрізному виховному та розвивальному впливу на особистість дитини. В роботі буде проаналізовано, як інтеграція музейної педагогіки може сприяти збагаченню освітньої діяльності закладу, розширенню культурного світогляду всіх учасників освітнього процесу та стимулюванню дітей до активного пізнання нової інформації, до громадської та соціальної активності.

Одним із основних етапів створення музейного осередку є визначення його концепції та тематики. Важливо обрати саме ту тему, яка буде цікавою для дітей та матиме освітню цінність. Це може бути історія рідного краю, життя та побут українського народу, ляльки-мотанки, пам'ять про події минулого тощо. Обов'язково, щоб вибрана концепція відповідала віковим особливостям дітей та стратегії розвитку закладу освіти.

Наступним етапом є формування команди, яка буде працювати над створенням музейного осередку. Консолідація батьківської громадськості – це важливий етап, що допомагає залучити додаткові ресурси та підтримку. Батьки дітей можуть залучити в проєкт багато цінних матеріалів, які не завжди доступні закладу освіти. Ролі можуть

розподілятися так, щоб кожен мав конкретні обов'язки, наприклад, дослідження, збір матеріалів, дизайн експозицій, організація подій.

Для формування експозиції необхідно зібрати предмети, фотографії, документи, спогади очевидців чи артефакти, пов'язані з обраною тематикою. Зокрема, у сучасному контексті важливою частиною може стати фіксація спогадів ветеранів або учасників воєнних подій.

Дизайн музейних осередків має величезний вплив на освітнє середовище. Якщо експозиції цікаві, доступні та інтерактивні, вони залучають увагу дітей та підтримують їх інтерес до пізнання. Добре спроектовані експозиції можуть розвивати у дітей креативність, критичне мислення, розуміння історії та культури свого народу. Залучення дизайнера для оформлення музейного осередку в закладі освіти є необхідною умовою, що дозволяє створити привабливий, естетично оформлений простір, забезпечує легке сприйняття інформації та матеріалів, стимулює інтерес дітей до експозиції. Дизайнер допомагає перетворити простір на справжній музейний куточок, де кожен елемент гармонійно доповнює загальну концепцію.

Важливо розробити інтер'єр із елементами інтерактиву, де діти зможуть взаємодіяти з музейним матеріалом, оточуючими експозиціями. Це особливо важливо для залучення сучасних дітей, які звикли до мультимедійних та візуальних засобів навчання.

Використання музейного осередку в рамках занять, уроків, позакласних заходів і тематичних проєктів допоможе дітям практично засвоїти нові знання. Наприклад, заняття чи уроки можуть проводитися безпосередньо в музейному осередку для поглиблення та засвоєння нової інформації.

У цілому, музейна педагогіка має значний вплив на організацію освітнього середовища, сприяючи інноваціям у навчанні, розвитку творчих здібностей та формуванню критичного мислення у дітей. Вона відкриває нові можливості для навчання та підвищення рівня якості освіти, створюючи процес навчання цікавим, захоплюючим та корисним для кожного учасника освітнього процесу. Спільна робота між батьками, дітьми та освітніми закладами сприяє створенню гармонійного середовища, що у свою чергу забезпечує кращому розвитку кожної особистості.

Список використаних джерел

1. Музейна педагогіка в науковій освіті: збірник тез доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції / наук. ред. С. Довгий. 2021. Ч. 1. С. 47-48; С. 157-158.
2. Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи : Матеріали П'ятої науково-практичної конференції (28–29 вересня 2017 р.) / Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник. 2017. С. 95-96.

Н. М. Копил
вихователь

Чернігівський дошкільний навчальний заклад № 26

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

У цій статті розглядається роль і значення ІКТ у дошкільній освіті, їх вплив на розвиток дитини, а також можливі проблеми, які можуть виникнути при використанні технологій у процесі навчання дітей раннього віку.

Ключові слова: інтерактивні ігри, дошкільна освіта, дитина.

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) все більше інтегруються в різні сфери життя сучасного суспільства, у тому числі в освіту. В умовах глобалізації та швидкого розвитку технологій зростає необхідність включення ІКТ у процес навчання, навіть на ранніх етапах, таких як дошкільна освіта. Діти дошкільного віку дуже швидко засвоюють нову інформацію, і правильне використання ІКТ може значно підвищити якість їхнього розвитку, навчання та підготовки до подальшого шкільного етапу [3, с. 48].

ІКТ відіграють важливу роль у формуванні різних аспектів розвитку дитини: когнітивних, соціальних, емоційних та моторних. Вони сприяють розвитку у дітей творчого мислення, комунікативних навичок, а також допомагають формувати основи логічного мислення та взаємодії з інформаційними ресурсами.

Сучасні дошкільні заклади все частіше використовують інтерактивні дошки, планшети, комп'ютери та інші цифрові пристрої у повсякденному навчальному процесі [5, с. 21]. Ці інструменти дозволяють урізноманітнити заняття та зробити їх цікавішими для дітей, стимулюючи їх інтерес до навчання. Крім того, за допомогою ІКТ діти можуть вивчати матеріали в ігровій формі, що відповідає їхнім віковим особливостям і допомагає краще засвоювати інформацію [1, с. 24].

Одним із важливих аспектів використання ІКТ є розвиток інформаційної культури та цифрової грамотності з раннього віку. Діти, які мають доступ до технологій з дошкільного віку, легше адаптуються до використання цифрових ресурсів у шкільному навчанні, оскільки вони вже знайомі з основами роботи з комп'ютером та іншими пристроями.

Переваги використання ІКТ у дошкільній освіті це:

1) **Інтерактивність і зворотний зв'язок.** ІКТ дозволяють створити інтерактивне навчальне середовище, де дитина отримує миттєвий зворотний зв'язок. Наприклад, у навчальних програмах або додатках для дошкільнят діти можуть виконувати різні завдання та відразу бачити результат своїх дій. Це не тільки допомагає краще засвоювати матеріал, але й стимулює до подальшого навчання.

2) **Індивідуалізація навчання.** Однією з головних переваг використання ІКТ є можливість підлаштувати навчання під індивідуальні потреби дитини. Наприклад, освітні програми можуть враховувати рівень розвитку кожної дитини та пропонувати завдання відповідної складності. Це особливо важливо у випадку, коли діти розвиваються нерівномірно і потребують різних підходів до навчання.

3) **Мотивація до навчання.** Інтерактивні ігри та мультимедійні матеріали роблять навчальний процес захоплюючим і цікавим. Діти сприймають навчання як

гру, що сприяє кращій концентрації уваги та зацікавленості в темі.

4) **Розвиток цифрових навичок.** Знайомство з ІКТ з дошкільного віку допомагає дітям засвоїти основні принципи роботи з цифровими пристроями, розвиває навички пошуку та обробки інформації, що в подальшому полегшує їм адаптацію до вимог сучасної шкільної та професійної освіти. [5, с. 15-16].

Незважаючи на очевидні переваги, використання ІКТ у дошкільній освіті має свої ризики та виклики. Дошкільний вік – це час активної фізичної, емоційної та соціальної взаємодії, тому надмірне використання цифрових пристроїв може негативно вплинути на ці аспекти розвитку. Одним із найважливіших аспектів є правильне дозування часу, який діти проводять перед екранами. Згідно з рекомендаціями Всесвітньої організації охорони здоров'я, час використання екранних пристроїв для дітей дошкільного віку має бути обмеженим [7, с. 88].

Ще одним викликом є можливе формування залежності від цифрових пристроїв, що може негативно вплинути на загальний розвиток дитини, зокрема на розвиток її комунікативних навичок. Тому важливо, щоб ІКТ використовувалися як доповнення до традиційних методів навчання, а не повністю їх замінювали. Ефективне використання ІКТ вимагає високого рівня підготовки з боку вихователів. Педагогам необхідно не лише володіти технічними навичками, а й розуміти, як адаптувати технології до потреб кожної дитини, як правильно інтегрувати їх у навчальний процес та як забезпечити баланс між використанням ІКТ і традиційними методами навчання [6, с. 23].

Використання ІКТ вимагає відповідного обладнання, програмного забезпечення та підтримки інфраструктури. Це може створювати додаткові труднощі для закладів дошкільної освіти з обмеженим фінансуванням. Крім того, обладнання може застаріти, що вимагає регулярних інвестицій для його оновлення.

Рекомендації щодо використання ІКТ у дошкільній освіті:

1) **Збалансований підхід.** Важливо використовувати ІКТ як додатковий інструмент, що доповнює, але не замінює традиційні методи навчання. Діти мають отримувати достатньо часу для фізичної активності, творчих занять та соціальної взаємодії.

2) **Навчання педагогів.** Слід забезпечити високий рівень підготовки вихователів щодо використання ІКТ. Педагоги повинні знати, як ефективно використовувати технології, оцінювати їх користь для дітей та інтегрувати в навчальний процес.

3) **Контроль часу перед екраном.** Важливо стежити за часом, який діти проводять перед цифровими пристроями. Заняття з використанням ІКТ мають бути короткими і чергуватися з активними іграми та традиційними навчальними методами.

4) **Розробка якісного контенту.** Програми та додатки, що використовуються у дошкільних закладах, повинні відповідати віковим особливостям дітей, бути розвивальними та навчальними, а не просто розважальними [4, с. 69-70].

Отже, інформаційно-комунікаційні технології стають невід'ємною частиною сучасного навчального процесу, навіть у дошкільній освіті. Використання ІКТ може значно покращити якість навчання, розвивати різні аспекти дитячого розвитку та підготувати дітей до подальшого навчання. Однак важливо дотримуватися збалансованого підходу, контролювати час, проведений перед екранами, і забезпечувати достатню підготовку педагогів для ефективного використання ІКТ.

Список використаних джерел

1. Білик Н. Ю., Вербицька Л. М. Використання ІКТ у процесі навчання дітей дошкільного віку. *Інформаційні технології в освіті*. 2021. С. 23-29.
2. Литвиненко С. О. ІКТ як засіб підвищення ефективності навчально-виховного процесу у дошкільних закладах. *Проблеми сучасної педагогіки*, 2020. С. 47-54.
3. Макаренко А. С., Гриценко О. В. Моделі впровадження ІКТ в освітній процес дошкільних закладів. *Педагогічні інновації: Ідеї та реалії*. 2022. С. 65-72.
4. Попова І. В. Використання ІКТ у розвитку мовлення дітей дошкільного віку. *Дошкільна освіта і виховання*. 2017. С. 14-21.
5. Ткаченко М. О. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у дошкільній освіті. *Освітні технології*. 2019. С. 19-25.
6. Всесвітня організація охорони здоров'я. Глобальні рекомендації щодо фізичної активності та використання екранних пристроїв для дітей віком до 5 років. *Офіційний звіт ВООЗ*. 2019. С. 88.

О. О. Лілік

доктор педагогічних наук, професор
професор кафедри української мови, літератури та журналістики
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

А. С. Попелюх

ліцеїстка другого курсу
суспільно-гуманітарного профілю (мовної галузі знань)
Комунальний заклад «Чернігівський обласний науковий ліцей»

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ УПРОВАДЖЕННЯ ПРОФІЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Актуальність дослідження, теоретико-методологічне обґрунтування проблеми. Відповідно до Концепції «Нова українська школа» [2], з 1 вересня 2027 року в Україні почнеться реалізація реформи профільної середньої освіти. Її мета – забезпечити свободу вибору та наблизити профільну освіту до потреб кожного учня й учениці. Старшокласники зможуть обирати профіль навчання, курси та навчальні предмети, академічні ліцеї проводитимуть якісну профорієнтаційну роботу та враховуватимуть потреби учнівства в тих чи тих курсах. Отже, постає необхідність окреслення теоретичних засад і розроблення практичних рекомендацій щодо впровадження профільної старшої школи на основі компетентнісного, особистісно орієнтованого й діяльнісного підходів.

Мета дослідження – схарактеризувати особливості організації проєктної діяльності здобувачів в контексті впровадження профільної середньої освіти.

Результати теоретичного аналізу проблеми. 3-4 квітня 2024 року в Києві відбувся національний форум «Реформування старшої профільної середньої освіти (академічні ліцеї)», організований Міністерством освіти і науки України за експертної підтримки Організації економічного співробітництва та розвитку та організаційної підтримки Швейцарсько-українського проєкту DECIDE – «Децентралізація для

розвитку демократичної освіти» [1]. До участі в цьому заході були запрошені представники державних та громадських організацій, бізнесу й міжнародних шкіл-партнерів, а також представники 25 закладів загальної середньої освіти, серед яких була і представницька команда КЗ «Чернігівський обласний науковий ліцей». До складу делегації ліцею увійшли директорка Ганна Коломієць, психологиня Наталія Нудьга, учителька англійської мови Ніна Сібіль та ліцеїстка першого курсу суспільно-гуманітарного профілю, членкиня парламенту Ангеліна Попелюх.

Під час національного форуму було оголошено про підготовку до пілотування проекту з упровадження профільної середньої освіти, що має розпочатися з 1 вересня 2025 року у 25 ініціативних школах з усієї України, які мають розробити й апробувати нові освітні моделі, а також надавати рекомендації щодо впровадження реформи в усіх закладах освіти країни [1].

Організатори національного форуму окреслили досить широке коло завдань перед учасниками цього заходу, зокрема:

- ознайомлення представників майбутніх пілотних шкіл й інших зацікавлених сторін з ідеями та концепціями реформи старшої профільної середньої освіти;
- визначення можливостей і викликів для реалізації ідей та концепцій старшої профільної середньої освіти в українському контексті, зокрема в контексті упровадження нового навчального курсу «Особистісний розвиток і добробут», проектного навчання, консультування та розвиток кар'єри, професійний вибір учня, розроблення навчальних програм на базі шкіл, професійної співпраці вчителів;
- створення спільного бачення для успішного впровадження реформи, підтримання та формування структур, які будуть потрібні, а також стосовно ролі й обов'язків Міністерства освіти й науки України, закладів загальної середньої освіти, міжнародних шкіл-партнерів, експертів та організацій громадянського суспільства.

У перший день форуму робота освітянської спільноти була сфокусована на ознайомленні з цілями реформи профільної середньої школи, обговоренні нових концепцій та методологій, обміні міжнародним досвідом впровадження старшої профільної школи [1].

Другий день став майданчиком для групової роботи, під час якої учасники та учасниці заходу могли подискутувати про можливості та виклики процесу реформування профільної середньої освіти, напрацювати ідеї та нові підходи. Одним із питань, що потребували обговорення, стала організація проектної діяльності здобувачів повної загальної середньої освіти.

На сьогодні науковці розглядають метод проектів як спосіб досягнення дидактичної мети за допомогою детального розроблення проблеми, яка має завершитись практичним результатом. Головна ідея цього методу полягає в тому, що учень виконує навчальне завдання, яку обирає самостійно; його діяльність може не обмежуватись тільки навчальним предметом; вона має практичне застосування та практичний результат. Як зазначають дослідники, застосування методу проектів допомагає розв'язати проблему мотивації, створити позитивний настрій для вивчення навчальної дисципліни та умови для розкриття потенційних можливостей кожного учня [2].

Навчальні проекти можуть виконуватися індивідуально, у групах, у парах чи колективно. Якщо це колективний чи груповий проект, то важливо, щоб кожен учень отримував власне завдання. Під час роботи над проектом здобувачі середньої освіти

вчатися працювати «у команді», ставитись відповідально до виконання свого завдання, оцінювати результати своєї роботи та роботи інших учасників команди. У цьому контексті варто зазначити, що змінюється і роль учителя. На думку О. Каліманова, він стає консультантом, помічником, спостерігачем, джерелом інформації та координатором залежно від етапу роботи над проектом. Головне завдання вчителя полягає не в наданні конкретних знань, а в навчанні способів здобуття цих знань [2].

Під час національного форуму ліцеїстка першого курсу КЗ «Чернігівський обласний науковий ліцей» Ангеліна Попелюх презентувала доповідь щодо особливостей організації проєктної діяльності старшокласників і критеріїв оцінювання навчального проєкту (Рис. 1) в межах освітнього процесу академічних ліцеїв.

Рисунок 1. Система оцінювання навчального проєкту (на прикладі природничих наук)

Зокрема було зазначено, що під час оцінювання учнівського проєкту враховувати необхідно такі три аспекти – рівень володіння теоретичними знаннями, особливості виконання практичного завдання з обраної теми, а також додаткові активності, пов'язані з темою. Обсяг засвоєння теоретичних знань перевіряють за допомогою тестових робіт та індивідуальної бесіди, яка дає змогу перевірити рівень розуміння теми, уміння осмислити проблему з різних ракурсів тощо. Щодо додаткових активностей, пов'язаних із темою дослідження, то вони залежать від можливостей конкретного закладу освіти. Це можуть бути, наприклад, стажування, участь у конференціях, підготовка тез доповідей і публікацій. Їх можна поділити на короткотривалі (обов'язкові для всіх учнів) та довготривалі (за бажанням).

У процесі обговорення було наголошено, що навчальний проєкт має реалізовуватися поступово. Для контролю за проєктною діяльністю учня, а також для забезпечення системного характеру його роботи доцільно практикувати заповнення учнями щоденників або складати план роботи, за яким учитель може контролювати стан виконання проєкту.

Важливим є регулярні консультації зі вчителями/керівниками. До речі, до керівництва навчальними проєктами варто залучати науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти або фахівців із певної галузі.

Окрім того, у процесі дискусії було визначено критерії, на основі яких можна оцінювати учнівські проєкти, зокрема: академічна доброчесність; актуальність теми навчального проєкту; креативний підхід до розв'язання дослідницьких завдань;

новизна отриманих результатів; науковість дослідження. Водночас наголошено, що в цьому питанні необхідно обирати гнучкий підхід і враховувати різноманітні чинники. Наголошено, що навчальні проекти з частини предметів непотрібно оцінювати, вони можуть бути просто зараховані, наприклад, якщо здобувач середньої освіти набрав понад 70 балів, а деякі навчальні предмети доцільно об'єднати в інтегровані курси (наприклад, природничі науки в гуманітаріїв), що дало б змогу виконувати комплексні проекти.

Висновки. У контексті реформування освітньої галузі, зокрема упровадження старшої профільної середньої освіти особливого значення набуває проектна діяльність учнів, що дасть змогу залучити їх до самостійної дослідницької діяльності, сприяти професійному самовизначенню, а також сформувати низку компетентностей, важливих для людини XXI століття.

Список використаних джерел

1. 25 майбутніх ліцеїв і концептуальні засади реформи: відбувся національний форум щодо профільної середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/25-majbutnih-liceviv-i-konceptualni-zasadi-reformi-vidbuvsya-nacionalnij-forum-shodo-profilnoyi-serednoyi-osviti> (дата звернення: 12.04.2024).
2. Каліманов О. Проектні технології на уроках мови і літератури. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2008. № 28.
3. Концепція «Нова українська школа»: затв. Рішенням колегії МОН від 27.10.2016. URL: <http://mon.gov.ua/202016/12/05/konczepczyia.pdf> (дата звернення: 10.04.2024).

О. Г. Платонова

кандидат педагогічних наук, доцент

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ПЛАТФОРМ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Запровадження дистанційної освіти відкрило нові перспективи для використання додатків для відеозв'язку у освітньому процесі, розширюючи можливості комунікації та співпраці між викладачами і здобувачами, незалежно від їх географічного розташування. Ці інструменти дозволяють здобувачам освіти активно залучатися до занять, обмінюватися думками, задавати запитання та швидко отримувати зворотній зв'язок. Вони також сприяють спільному вирішенню завдань, проведенню групових пар та проектів та обговоренню матеріалів у режимі реального часу. Незалежність від фізичної присутності дозволяє учасникам освітнього процесу здійснювати ефективну навчальну взаємодію, незалежно від того, де вони знаходяться.

Значний внесок у дослідження проблеми діджиталізації вищої освіти у роботах розглядали науковці: Т. Горобець, О. Скоробагатська та Н. Стаценко. Проблеми підготовки вчителів до використання комп'ютерних технологій у педагогічному процесі присвячені дослідження В. Красноштан та М. Федорова. Окремо слід

виділити дослідження вищої освіти та застосування комп'ютерних технологій в умовах воєнного стану авторами яких виступають О. Клименко, М. Левченко, С. Феденько та А. Форостян, які описали основні виклики, досвід та способи покращення освітнього процесу в таких умовах.

Саме платформа Zoom – це відеоконференційна платформа, яка дозволяє взаємодіяти в режимі реального часу через відео- та аудіозв'язок. Додаток Zoom набув особливої популярності в освітніх установах, оскільки він надає зручні та ефективні інструменти для віртуального навчання, співпраці та комунікації.

Можливість проводити відеозустрічі дозволяє студентам та викладачам бачити один одного в режимі реального часу. Це сприяє відчуттю спільноти та залученості до навчального процесу.

Важливою є функція демонстрації екрану, яка дозволяє викладачам та здобувачам освіти показувати свій екран учасникам зустрічі. Це особливо корисно під час презентацій, коли викладач може демонструвати матеріали, нотатки, відео або веб-сторінки, що сприяє кращому розумінню матеріалу студентами. А також здобувачі можуть ділитися своїми напрацюваннями на парах.

Можливість записувати зустрічі у Zoom дозволяє здобувачам повторно переглядати матеріал після занять. [2]

Окрім Zoom існує і користується популярністю Google Meet. Він є веб-заснованим інструментом відеоконференцій, розробленим компанією Google. Google Meet є потужним інструментом для відеоконференцій, який простий у використанні, надійний і інтегрований з іншими сервісами Google.

Серед загальних переваг платформи Google Meet в контексті освітнього процесу слід виділити наступні: простота використання, широке охоплення та інтеграція (завдяки інтеграції з іншими популярними продуктами Google, такими як Gmail, Google Calendar та Google Classroom, Google Meet є доступним для широкого кола користувачів, включаючи студентів та викладачів), масштабованість, стабільність та надійність. Платформа Google Meet працює на надійних серверах Google, що забезпечує стабільну та неперервну роботу відеоконференцій навіть при великому навантаженні, безпека та конфіденційність, мобільна доступність, вбудовані додаткові функції. [1]

Zoom і Google Meet є двома популярними інструментами відеоконференцій, які надають користувачам можливість взаємодіяти в режимі реального часу з будь-якого місця. Обидва сервіси пропонують основні функції, такі як відео- та аудіоконференції, чат, планування зустрічей і запис. Проте, між Zoom і Google Meet існують певні відмінності.

Google Meet має глибоку інтеграцію з іншими інструментами Google, це дозволяє легко планувати зустрічі, спільно працювати над документами та презентаціями, а також автоматично запрошувати учасників до зустрічей. Zoom також має певні інтеграції зі сторонніми службами, але не настільки глибокі, як у Google Meet.

Цінова політика Zoom і Google Meet відрізняється. Zoom пропонує безкоштовний тарифний план, але з обмеженими можливостями, кількістю учасників

та обмеженим часом тривалості зустрічей. Для зняття обмежень потрібна платна підписка. Google Meet, з іншого боку, пропонує більш широкий безкоштовний функціонал для користувачів Google Workspace, але також має платні тарифи для розширених можливостей.

Якщо йдеться про доступність на різних типах пристроїв, то Zoom має ширший спектр підтримуваних пристроїв, включаючи комп'ютери, смартфони, планшети та пристрої з операційною системою Chrome OS. Google Meet також підтримує багато девайсів, але може бути обмежений на деяких пристроях, які не мають доступу до Google Play Services.

Обидва сервіси прагнуть забезпечити безпеку відеоконференцій, але їхні підходи трохи відрізняються. Zoom став об'єктом критики щодо проблем з приватністю та безпекою в минулому, але компанія вжила кроків для поліпшення цієї сфери. Google Meet, як частина Google Workspace, пропонує високий рівень безпеки, включаючи шифрування даних та контроль доступу.

За допомогою платформ Zoom та Google Meet, можна створювати різноманітні типи завдань, такі як питання з вибором відповіді, заповнення пропусків, сортування, перетягування елементів і багато інших.

Однією із великих переваг використання цих платформ є можливість швидкого та зручного оцінювання результатів. Можна швидко побачити загальний прогрес студентів, переглянути правильні та неправильні відповіді, а також зробити детальний аналіз результатів для подальшого вдосконалення навчального процесу.

Застосування платформ для створення інтерактивних завдань та тестів дозволяє зробити процес оцінювання більш об'єктивним, швидким і зручним як для викладача, так і для студента. Крім того, можна зосередитись на аналізі результатів і подальшому вдосконаленні своїх методик навчання, що сприятиме покращенню якості освіти.

Отже, використання платформ Zoom та Google Meet, є перспективним та ефективним аспектом освіти, забезпечуючи розвиток ключових компетенцій студентів та покращення якості освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Гаврилюк О. Г. Інноваційні технології навчання студентів у ВНЗ. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 9 (53). С. 197-204.
2. Лопушинський І. П., Дурман О. Л., Чушак А. В. Особливості функціонування системи вищої освіти України в умовах воєнного стану. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. 2023. № 3 (82). С. 145-152.
3. Стаценко Н. В., Скоробагатська О. І., Горобець Т. І. Диджиталізація вищої педагогічної освіти України: вектори розвитку підготовки освітніх менеджерів. *Академічні візії*. 2023. № 17.

Т. Г. Соловйова
кандидат педагогічних наук, доцент
Запорізький національний університет

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ЛОГОПЕДІВ

Актуальність дослідження, теоретико-методологічне обґрунтування проблеми. Актуальність теми використання інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) у підготовці майбутніх логопедів зумовлена зростанням вимог до фахівців у сфері спеціальної освіти, а також стрімким розвитком цифрових технологій у сучасному освітньому процесі. Інтеграція ІКТ у підготовку логопедів відкриває нові можливості для підвищення ефективності навчання, розширення доступу до інноваційних методик та засобів, а також для оптимізації роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. ІКТ надають майбутнім фахівцям змогу здобувати практичні навички у віртуальних середовищах, освоювати мультимедійні інструменти для корекційно-розвивальної роботи та застосовувати цифрові засоби для діагностики та оцінки мовленнєвих порушень. Систематичне впровадження цифрових технологій у навчальний процес дозволяє майбутнім логопедам засвоювати інноваційні методи корекційної роботи, стимулює критичне мислення та забезпечує гнучкість у підходах до вирішення професійних завдань.

Питаннями використання інформаційно-комунікаційних технологій у підготовці майбутніх педагогів та формування в них відповідних компетентностей займалися вітчизняні науковці Р. Горбатюк, В. Кабак, І. Войтович, І. Вдовенко, А. Гура. Серед зарубіжних вчених схожі питання були предметом досліджень V. Botero-Gomez, L. Ruiz-Herrera, L. Lamalif, M. Machkour та багатьох інших. Ці науковці розглядали сучасні можливості покращення якості освіти майбутніх педагогів, в першу чергу через інформаційно-комунікаційні технології. Питання можливостей ІКТ в освіті спеціальних педагогів, зокрема логопедів вивчали Н. Савінова, Т. Байбара, А. Гета та інші, розглядаючи ІКТ крізь призму реалізації ідей інклюзивної педагогіки. Втім, зважаючи на стрімкий розвиток ІКТ в освіті, зазначені нами питання залишаються актуальними та потребують подальшого вивчення.

Мета дослідження – висвітлення особливостей використання інформаційно-комунікаційних технологій у підготовці майбутніх логопедів.

Результати теоретичного аналізу проблеми. Як зазначає Д. Паньос-Кастро [3], цифрова «зрілість» університетів стала визначальним фактором у подоланні викликів, спричинених пандемією COVID-19, а також у забезпеченні ефективності освітнього процесу в наступні роки. Розвинена цифрова інфраструктура дозволяє швидко адаптуватися до нових умов, продовжити навчання в дистанційному та змішаному форматах і підтримувати високий рівень освітніх послуг, незважаючи на обмеження.

Теоретичний аналіз джерел дозволив зробити висновок про те, що під ІКТ більшість авторів розуміють комплекс методів, процесів, програмного забезпечення, технічних засобів і обладнання, які використовуються для обробки, зберігання, передачі, отримання та управління інформацією [2]. На думку Н. Савінової [4], ІКТ в логопедії розглядаються як комплекс методів і технічних засобів для впровадження інформаційних технологій, що включає методи, засоби та прийоми, які забезпечують

ефективну діяльність педагога з використанням комп'ютерних мереж. Це сприяє налагодженню ефективної взаємодії між логопедом та клієнтом для розвитку, навчання та корекції осіб з мовленнєвими порушеннями. Аналізуючи ці положення, можемо зазначити, що ІКТ відіграють важливу роль у вищій освіті, розширюючи доступ до знань, підвищуючи якість навчання та створюючи можливості для інноваційних підходів у навчальному процесі. Крім того, ІКТ відіграють важливу роль у підготовці саме майбутніх логопедів, забезпечуючи їх інструментами для якісного опанування сучасних методів корекційної роботи. Вони також сприяють розвитку професійних компетенцій логопедів, розширюючи їхній досвід у використанні цифрових платформ і засобів дистанційної взаємодії з клієнтами та їхніми родинами. У практичній логопедії ІКТ допомагають логопедам автоматизувати процеси діагностики та моніторингу прогресу, покращувати комунікацію та підтримку, а також застосовувати мультимедійні засоби для стимулювання мовленнєвого розвитку.

Використання ІКТ у процесі підготовки майбутніх логопедів має низку особливостей, які сприяють глибшому опануванню професійних навичок та знань. Насамперед, ІКТ дозволяють інтегрувати в навчальний процес віртуальні тренажери та симуляційні програми, які дають змогу студентам відпрацьовувати методики діагностики та корекції мовленнєвих порушень. Наприклад, платформи, що використовують елементи штучного інтелекту, можуть моделювати різні ситуації логопедичної роботи, зокрема, особливості мовленнєвих порушень або моделі поведінки дітей з особливими освітніми потребами. Крім того, цифрові платформи для дистанційного навчання, як-от Moodle, Microsoft Teams чи Zoom, надають можливість проводити лекції, семінари, а також практичні заняття в онлайн-форматі. Це особливо корисно для обговорення і моделювання корекційних занять, де студенти можуть брати участь у вебінарах з фахівцями, переглядати відеоаналізи логопедичних занять і навіть демонструвати власні здобутки через презентації чи відеоуроки.

Також ІКТ надають доступ до спеціалізованого програмного забезпечення, яке розроблене для діагностики та корекції мовленнєвих розладів. Наприклад, програми «Артикуляція» або «Логомережа» дозволяють моделювати артикуляційні вправи і контролювати правильність виконання, що допомагає студентам краще розуміти методику корекції. Такі програми можуть містити анімації, аудіо- та відеоматеріали, які полегшують навчання технікам корекції та розвиток артикуляційного апарату у дітей з порушеннями мовлення. Серед особливостей використання ІКТ у підготовці майбутніх логопедів також доступ до електронних бібліотек та наукових баз даних, створення і подальше використання інтерактивних дошок (Padlet, Miro та ін.); наповнення їх необхідними контентом (н-д, Wordwall, LearningsApps); використання Сервісів для створення інтерактивних презентацій, навчальних квестів, завдань тощо. Зрештою, ІКТ допомагають формувати навички самоорганізації та управління часом. Використання інструментів для планування та моніторингу завдань, таких як Google Calendar або Trello, дозволяє студентам організовувати самостійну підготовку, слідкувати за дедлайнами і гнучко розподіляти час.

Висновки. Отже, особливості використання ІКТ у підготовці майбутніх логопедів дозволяють значно підвищити якість навчання, зробивши його гнучким, інтерактивним і практично орієнтованим. Завдяки віртуальним тренажерам,

симуляційним програмам, платформам для дистанційного навчання, спеціалізованому програмному забезпеченню та доступу до наукових баз даних, студенти мають можливість відпрацьовувати професійні навички в умовах, максимально наближених до реальних. Інтерактивні платформи разом із сервісами для створення навчальних матеріалів, сприяють розвитку цифрової грамотності, тайм-менеджменту й організованості, що є критично важливими для професійного становлення логопедів. Ці інструменти забезпечують не лише ефективне засвоєння теоретичних знань, а й формують у майбутніх логопедів навички, необхідні для успішної роботи в сучасному професійному середовищі.

Список використаних джерел

1. Lamalif L., Machkour M., Faris S., Mansouri K. Toward a new model for the successful implementation of information and communication technologies in education. *Frontiers In Education*. 2024. Vol. 9. URL : <http://surl.li/mtjjtf>.
2. Botero-Gómez V. Ruiz-Herrera L. G, Valencia-Arias A. Perspectives on the use of virtual tools among university teachers in the context of an emerging economy. *Cogent Education*. 2024. Vol. 11. URL : <http://surl.li/neisqx>.
3. Panos-Castro J., Korres O., Iriando I., Petchame J. Digital Transformation and Teaching Innovation in Higher Education: A Case Study. *Education Sciences*. 2024. Vol. 14. URL : <http://surl.li/qozsdz>.
4. Савінова Н.В. Інноватика в логопедії. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2015. № 3 (36). С. 51-55.

Секція 3
ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ
ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА І ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ

Л. В. Білозуб

*викладач, спеціаліст вищої категорії, «старший викладач»
заступник директора з навчально-виробничої роботи
Запорізькій фаховий коледж ім. О. Г. Івченка*

**ФУНКЦІЇ ПРОФЕСІЙНО-ЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ
ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Ефективне та стійке функціонування системи освіти у вирішальній мірі залежить від рівня професійної підготовки та розвитку особистості педагога, від його моральних переваг та орієнтації у сфері педагогічного спілкування, вибору методів навчання. Сфера діяльності педагога – це зона довіри між людьми, тому педагог має бути не тільки хорошим фахівцем, професіоналом, але й мати високий рівень професійно-етичної культури.

Висока професійно-етична культура, нарівні з професійними вміннями та навичками, є невід'ємною частиною професійної компетентності викладача закладу вищої освіти, одним з головних критеріїв професійної придатності педагога.

Розглянемо функції професійно-етичної культури педагогів ЗВО.

Функція розглядається дослідниками як призначення, роль, коло діяльності, обов'язок, як зовнішній прояв властивостей будь-якого об'єкта.

У межах системного підходу функція є зовнішнє поведінка системи, її ставлення як цілого коїться з іншими об'єктами, із довкіллям. Функціональний аналіз доповнює структурний. Єдність структури об'єкта та його функції сприймається як прояв його внутрішнього та зовнішнього аспектів [2]

У контексті нашого дослідження нами були виявлені наступні функції професійно-етичної культури педагога:

- гносеологічна функція реалізується через процес пізнання та використання основ філософських знань для формування світоглядних позицій; аналіз основних етапів та закономірностей історичного розвитку суспільства для формування громадянської позиції; пізнання та використання основ педагогічних знань у різних сферах діяльності;

- регулятивна функція реалізується у процесі роботи у колективі, толерантного сприйняття соціальних, етнічних, конфесійних і культурних відмінностей; у процесі саморегуляції, самоосвіти та самоорганізації;

- аксіологічна функція реалізується у процесі формування світоглядних позицій, у процесі формування професійної самосвідомості; у готовності відповідати за свої рішення у професійній діяльності;

- комунікативна функція реалізується в процесі комунікації для вирішення завдань міжособистісної та міжкультурної взаємодії.

Крім того, професія викладача має низку особливостей, що відрізняють її від інших.

По-перше, професія викладача належить до типу «людина – людина». Предметом взаємодії цього типу професій є люди, соціальні системи, суспільство загалом, тому професія «педагог» має яскраво виражену гуманістичну спрямованість [1]. Таким чином можна говорити про гуманістичну функцію, яка реалізується через усвідомлення педагогом своєї професійної діяльності, яка має головною метою формування всебічно та гармонійно розвиненої особистості.

По-друге, педагоги мають такі знання, які ведуть до передбачення ситуацій в навчально-виховних сферах. Це визначає прогностичну функцію, що реалізується через здатність викладачів передбачати наслідки своїх рішень, їх вплив на зацікавлені сторони.

По-третє, ще однією особливістю професії викладача ЗВО є її творчий характер, оскільки викладачеві необхідно вести «конкурентну боротьбу» за вплив на уми та душі студентів. Педагог повинен мати високу професійну культуру, в основі якої лежать насамперед знання та гнучкість мислення, що дозволяє час від часу ці знання ревізувати, викидати застарілі, набувати нових і вкладати в загальну картину свого мислення. у процесі навчання, уміння знаходити нестандартні підходи у вирішенні завдань, здатність виявлення проблем у професійному полі. Філософський словник визначає творчість як здатність людини з відомого матеріалу, що є насправді, створювати в процесі праці нову реальність. У процесі творчості створюється не лише щось нове, а й відбувається розвиток сутнісних сил людини, її здібностей та майстерності [4].

По-четверте, педагогічні знання необхідні не тільки педагогу. Будь-яка людина з нас здійснює педагогічну діяльність, якщо не на професійному, то на побутовому рівні. Висока педагогічна культура громадян, своєю чергою, одна із головних умов стабільності та процвітання країни [3]. Таким чином можна говорити про інформаційно-просвітницьку функцію професійно-етичної культури, яка реалізується у здатності викладача ЗВО постійно оновлювати свої знання в галузі педагогіки та адаптувати ці знання для широкого громадського кола з метою підвищення рівня педагогічної грамотності громадян нашої країни.

По-п'яте, можна говорити і про новаторську функцію професійно-етичної культури викладача ЗВО. Новаторська функція реалізується через здатність педагога використати свої знання, отримані в інших наукових галузях у своїй роботі, через уміння застосовувати досвід інших країн, а також позитивний історичний педагогічний досвід України через готовність до інноваційної професійної діяльності.

Усі функції професійно-етичної культури викладача закладу вищої освіти взаємопов'язані та узгоджені.

Таким чином, професійно-етична культура викладачів ЗВО виконує гносеологічну, регулятивну, аксіологічну, комунікативну, творчу, гуманістичну, прогностичну, інформаційно-просвітницьку та новаторську функції.

Список використаних джерел

1. Кокур О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця : монографія. Київ : ДП «Інформ.-аналіт. агенство», 2012. 200 с.
2. Михайленко О. В. Формування професійно-етичної культури майбутніх фахівців соціальної сфери. *Педагогічні науки*. 2022. URL: <https://visnyk.chnpu.edu.ua/index.php/visnyk/article/download/59/61>.

3. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості : підручник. Київ : Міленіум, 2006. 344 с.
4. Філософський словник / за ред. В. І. Шинкарука. Київ : Голов. ред. УРЕ, 1986. 800 с.

Ю. В. Гончаренко
кандидат педагогічних наук, доцент
Запорізький національний університет
К. С. Кузьмін
викладач
Запорізький національний університет

ФОРМУВАННЯ ПЛАСТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У МАЙБУТНІХ АКТОРІВ ЗАСОБАМИ ХОРЕОГРАФІЇ

Пластична культура грає важливу роль у підготовці майбутніх акторів, оскільки дозволяє їм опанувати навичками виразності тіла, що необхідні для створення повноцінних образів на сцені. Одним із найефективніших методів формування пластичної культури є хореографія. Заняття танцем та різними руховими практиками дозволяють акторам краще розуміти та контролювати своє тіло, розвивають їх фізичні можливості та допомагають передати емоції через пластику.

Пластична культура – поняття, що включає в себе знання про якості організму, навички й уміння, на основі яких при виникненні правильного самопочуття може виникнути органічна фізичних дій. Це поняття втілюється в гармонійності та виразності рухів і, що головне, у майстерному володінні тілом [2].

Як зазначає М. Рожкова «пластична культура являє собою єдність внутрішньої та зовнішньої техніки, містить у собі злагодженість та гармонійність рухів, жвавість технічних процесів – здатність миттєво сприймати й відтворювати у фізичних діях певну ситуацію, виявляти внутрішнє самопочуття в кожний момент своєї дії» [1].

Важливими характеристиками пластичної культури майбутнього актора виступають:

- сенситивність – загострена чуттєвість до зовнішнього середовища, яка проявляється в межах тієї чи іншої моделі сенситивної культури соціального оточення;
- чуттєвість – уміння за допомогою невербальних дій передавати характер емоційно-чуттєвого стану;
- усвідомленість – уміння свідомо та інтуїтивно контролювати й управляти своїм станом і функціями тіла;
- естетичність – здібність «одухотворювати», тобто стимулювати тілесні форми, наділяти їх естетичним і культурним змістом [2].

Основні аспекти пластичної культури включають:

- управління рухом – контроль за тілом, ритмом, плавністю чи різкістю рухів;
- емоційна виразність – здатність використовувати тілесні жести та пози передачі внутрішнього стану персонажа;
- тілесна усвідомленість – розуміння можливостей та обмежень свого тіла, уміння працювати з диханням та напругою.

Хореографія є ефективним інструментом для розвитку пластичної культури, оскільки вона включає елементи ритму, виразності рухів, які необхідні майбутнім акторам.

Робота з хореографічними вправами вимагає від студентів точності у рухах, постійної роботи над координацією, гнучкістю та силою. Під час занять танцем майбутні актори навчаються контролювати своє тіло, що сприяє розвитку балансу та координації. Вміння координувати рухи допомагає акторам природно та органічно рухатися на сцені, виконуючи як динамічні, так і статичні ролі.

Одним із ключових аспектів акторської професії є здатність висловити емоції та ідеї без слів, лише через рухи та жести. У хореографії майбутні актори освоюють техніку ритмічного руху та жестової мови, навчаються відчувати музичну структуру, акценти та динаміку, що допомагає їм передавати настрій та емоції через рухи та жести. Ритмічність і почуття темпу дозволяють акторам вчасно змінювати пози і робити рухи плавними чи різкими залежно від сценічного завдання. На думку Н. Терешенко «жести повинні бути невимушеними й природними, відповідати потребам і призначенню, бути різноманітними, бути помірними, супроводжувати, а не плентатися позаду слова, краще не дотримати жест, ніж перетримати» [3]

Хореографічні практики допомагають майбутнім акторам краще розуміти своє тіло, його можливості та обмеження. Це досягається завдяки роботі над поставою, диханням, розподілом ваги та стійкістю. Тілесна усвідомленість дозволяє актору ефективно використовувати своє тіло на сцені, уникаючи надмірних чи недоречних рухів, що є особливо важливим для створення гармонійного сценічного образу.

Хореографія сприяє емоційному розкріпаченню, що необхідне акторам, які стикаються з різними емоційними станами на сцені. Танцювальні практики дозволяють звільнитися від тілесних затисків та напруг, які можуть заважати виразності. У процесі навчання хореографії студенти навчаються випускати емоції через тіло, що допомагає їм вільніше виражати себе в акторських етюдах та ролях.

Одним з важливих аспектів хореографічної підготовки виступають вміння працювати з простором, що включає усвідомлення сцени, рух на обмеженій площі та взаємодію з партнерами. Хореографічні вправи допомагають акторам розвивати почуття сцени, впевнено пересуватися простором та контролювати взаємодію з партнерами, що вкрай важливо для акторської професії.

Для розвитку пластичної культури у майбутніх акторів за допомогою хореографії необхідно:

1. Вивчити закономірності злиття та взаємодії психічної та фізичної діяльності організму у специфічному процесі танцювального виховання та навчання.
2. Визначити вплив танцю на вдосконалення психофізичного апарату актора.
3. Визначити закономірності, на основі яких виховані на танці навички знаходять вираження у акторському мистецтві.

При цьому можна використовувати різні хореографічні техніки:

1. Класичний танець – для постановки постави та формування координації.
2. Сучасні танці – для вираження динаміки та імпровізації.
3. Імпровізаційні техніки – для розкріпачення та прояву індивідуальності.
4. Елементи ритмічної гімнастики – для роботи з ритмом, контролем дихання та плавністю рухів.

Ці практики допомагають акторам не тільки розвивати пластику, а й формують

здатність адаптуватися до різних емоційних завдань, що особливо важливо у процесі акторської гри.

Отже, формування пластичної культури у майбутніх акторів за допомогою хореографії виступає важливим етапом їхньої професійної підготовки. Хореографія дозволяє розвинути координацію, гнучкість, почуття ритму та виразність, що є основою акторської майстерності. Заняття хореографією вчать студентів усвідомлено контролювати своє тіло, звільнятися від тілесних затисків і використовувати рухи передачі емоційного стану персонажа. Таким чином, хореографія стає незамінним інструментом для виховання пластичної виразності та професійного зростання майбутніх акторів.

Список використаних джерел

1. Рожкова М. М. Формування пластичної культури студентів мистецьких факультетів педагогічних університетів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Луганськ. 2006. 26 с.
2. Терешенко Н. В., Медвідь Т. А. Пластична культура як компонент педагогічної майстерності майбутнього вчителя-хореографа. *Педагогічний альманах*. 2021. Вип. 50. С. 138-147.
3. Терешенко Н. Жест як складова пластичної культури вчителя. *Scientific Achievements of Modern Society : The 9th International Scientific and Practical Conference* (Liverpool, April 28-30, 2020). Liverpool, United Kingdom. 2020. P. 1062-1068.

С. В. Грищенко

доктор педагогічних наук, професор

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

К. А. Кримська

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З МОЛОДДЮ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Актуальність дослідження. У сучасній Україні необхідно значно розширити вивчення особливостей соціальної роботи з молоддю. Це дозволить здійснити всебічний аналіз ключових аспектів соціальної роботи цього напрямку з акцентом на теоретичні засади, практичні підходи та нормативно-правове забезпечення. Молодь в Україні становить одну з найбільших соціальних груп, що потребують особливої уваги з боку соціальних працівників, державних установ і громадських організацій. Визначення молоді як об'єкта соціальної роботи передбачає не лише вивчення її потреб, а й врахування різноманітних чинників, що впливають на формування їхньої особистості.

Теоретико-методологічне обґрунтування проблеми базується на загальних принципах філософії, базових сучасних положеннях педагогічної науки і відображає сутність і зміст соціальної роботи з молоддю.

Об'єкт дослідження: соціальна робота з молоддю в центрах соціальних служб

сучасної України.

Наукова новизна. Обґрунтовано, що сутність соціальної роботи з молоддю в сучасній Україні є важливою складовою процесу формування її особистості та активної громадянської позиції.

Стаття доповнила методологію та інструментарій подальших емпіричних досліджень щодо соціальної роботи з молоддю у сучасній Україні.

Мета дослідження – проаналізувати сутність соціальної роботи з молоддю у сучасній Україні.

Результати теоретичного аналізу проблеми. Молодь є неоднорідною групою, в якій можна виділити різні категорії: студенти, молоді працівники, молоді люди з особливими потребами та інші. Кожна з цих категорій має свої специфічні потреби, проблеми та можливості. Соціальні працівники повинні мати гнучкий підхід до роботи з різними групами молоді, орієнтуватися на їхні інтереси та потенціал [2].

Сутність соціальної роботи з молоддю має на меті не лише вирішення конкретних проблем, а й підтримку молодих людей у їхньому розвитку, допомогу у формуванні їхньої особистості та активної громадянської позиції. Важливим аспектом є також створення умов для участі молоді в різноманітних соціальних ініціативах, що сприяє розвитку їхньої соціальної активності та залученню до соціальних процесів [4].

Нормативно-правове забезпечення соціальної роботи з молоддю в Україні є важливим елементом, який забезпечує правову основу для діяльності соціальних служб. Законодавство у цій сфері має на меті створення сприятливих умов для розвитку молоді, захист їхніх прав та свобод. Закони, такі як Закон України «Про молодь», регламентують основи молодіжної політики, визначають пріоритети роботи з молоддю, а також визначають обов'язки державних органів та громадських організацій у цій сфері [1]. Важливими аспектами правового забезпечення є також програми і стратегії, що спрямовані на підвищення якості життя молоді та розвиток їх потенціалу.

Практичні засади соціальної роботи з молоддю базуються на технологічному аспекті, що включає в себе методи, підходи та інструменти, які використовуються соціальними працівниками для взаємодії з молоддю. Важливо впроваджувати інноваційні технології, що дозволяють соціальним працівникам ефективніше задовольняти потреби молоді, забезпечуючи інформативність і доступність послуг. Основними методами роботи можуть бути: індивідуальне консультування, групова робота, тренінги, проекти, спрямовані на розвиток особистісних і професійних навичок молоді. Соціальні працівники повинні бути готовими до використання сучасних технологій та інструментів для оцінки потреб молоді, проведення соціальних досліджень та моніторингу ефективності своєї діяльності. Тільки спільними зусиллями можна досягти значних результатів у соціальній підтримці молоді, забезпечуючи їй гідне місце в суспільстві та створюючи умови для її розвитку [2].

Соціальні працівники повинні активно налагоджувати партнерські відносини з місцевими органами влади, бізнесом, освітніми закладами та громадськими організаціями. Це дозволить створити більш ефективну мережу підтримки для молоді, яка включатиме різноманітні ресурси та можливості для реалізації їхніх ідей та ініціатив. Необхідно також організовувати тренінги та навчальні програми, що

дозволять молодим людям розвивати свої навички, підвищувати свою конкурентоспроможність на ринку праці та сприяти їхньому соціальному становленню [5].

Важливим аспектом соціальної роботи з молоддю є надання психологічної підтримки. Соціальні працівники повинні бути готові працювати з молодими людьми, які стикаються з емоційними, соціальними або економічними труднощами. Це може включати в себе роботу з молодими людьми, які пережили травми, насильство або інші негативні досвіди. Забезпечення доступу до психологічних консультацій, груп підтримки та інших ресурсів є необхідним для покращення психологічного благополуччя молоді [3].

Особливості соціальної роботи з молоддю в Україні вимагають комплексного підходу, що враховує різноманітність молодіжної аудиторії, їхні потреби та проблеми. Соціальна робота з молоддю має бути орієнтована на створення сприятливих умов для їх розвитку, підтримку їх ініціатив та залучення до соціальних процесів. Співпраця між державними установами, громадськими організаціями та молоддю є ключовим елементом у розвитку ефективних програм соціальної роботи. Тільки спільними зусиллями можливо подолати ті виклики, з якими стикається молодь сьогодні. Сучасний стан соціальної роботи з молоддю в Україні також пов'язаний з численними викликами, які вимагають гнучкості та інноваційного підходу. Соціальні працівники повинні бути готові до змін у суспільстві, враховувати нові тенденції, що впливають на молодь, такі як технологічний прогрес, глобалізація та соціальні мережі [4]. Це передбачає необхідність навчання соціальних працівників щодо використання нових інструментів для роботи з молоддю.

Висновки. Ефективна соціальна робота з молоддю досягається лише за умови всебічної підтримки з боку держави, громадськості та самої молоді. Також можна стверджувати, що соціальна робота з молоддю в Україні є важливою складовою частиною розвитку суспільства. Вона не лише сприяє вирішенню актуальних проблем молоді, а й формує активну громадську позицію, розвиває їх навички та здібності. Цього можна досягти спільними зусиллями у соціальній підтримці молоді. Соціальна робота з молоддю в Україні вимагає комплексного підходу.

Список використаних джерел

1. Іванова І. Б. Соціальна робота з людьми з особливими потребами : навч. посіб. для студ. ВНЗ. Київ : Задруга, 2011. 416 с.
2. Касьян О. Молодіжна політика ради європи. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2009. Вип. 85. Ч. 2. С. 119-120.
3. Васютинський Є.В. Соціальна реклама як технологія соціальної роботи з молоддю : магістерська робота. 2021. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/6161>.
4. Організації та установи, які працюють з молоддю – молодіжні та дитячі організації України – molodist.ua. Intro – Molodist.ua. URL: http://molodistua.org/ukrainian_youth_organizations/list/?pid=3771
5. Чайка А. Молодіжна рада громади як інструмент місцевого розвитку. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. № 7 (21). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-7\(21\)-170-183](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-7(21)-170-183).

В. В. Дмитренко
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Запорізький національний університет

Н. В. Заверико
кандидат педагогічних наук, професор
Запорізький національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Підготовка майбутніх соціальних педагогів до попередження девіантної поведінки підлітків є надзвичайно важливою, адже саме соціальні педагоги часто стають першими помічниками для дітей та їхніх сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах.

Соціальний педагог, який допомагає подолати різного роду відхилення у поведінці підлітка, повинен звертати увагу на причини виникнення девіантної поведінки, фактори, що вплинули на її формування. вік особистості, коло її моральних інтересів, сферу міжособистісних відносин підлітків.

Підготовка кваліфікованих соціальних педагогів є запорукою успішного попередження девіантної поведінки підлітків та створення сприятливих умов для їхнього виховання та розвитку.

О. Пожидаєва зазначає, «що набуття студентами теоретичних знань, практичних умінь і навичок є визначальним у процесі підготовки і формуванні готовності майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності» [1 с. 135]

Український дослідник М. Фіцула у змісті підготовки педагогів до попередження девіантної поведінки підлітків виділив: наявність у студентів знань про помилки та недоліки сімейного виховання, наслідки невірної виховання у сім'ї, основи виховної роботи з батьками по усуненню таких недоліків, методи виправлення та перевиховання учнів, шляхи подолання важковиховуваності, особливості організації самовиховання важких підлітків [9]. В сучасних програмах підготовки соціальних педагогів це знаходить відображення у таких освітніх компонентах: «Соціальна педагогіка», «Соціально-педагогічна профілактика», «Технології соціально-педагогічної діяльності» та ін.

Теоретичні і методичні основи виховної діяльності соціального педагога, вплив особистості педагога на процес розвитку та формування особистості дитини, можливі шляхи вдосконалення професійної підготовки майбутнього соціального педагога у закладах вищої освіти розглянуто у багатьох роботах вітчизняних науковців, зокрема Безпалько О.В., Вайнола Р.Х., Зверєва І.Д, Поліщук В.А., Штефан Л.М., Харченко С.Я. та інші.

Майбутній соціальний педагог повинен навчитися спрямовувати розвиток особистості, допомагати підлітку долати труднощі, але вибір цілей та засобів їх досягнення має залишатися за підлітком з урахуванням його індивідуальних, вікових та психологічних особливостей. Супровід підлітка у процесі попереджувальних заходів має реалізовуватися у взаємодії всіх суб'єктів профілактики (школа, сім'я, соціум).

Як показують дослідження, сучасна загальна модель системи попередження

девіантної поведінки серед підлітків є об'єднанням різновідомчих органів, установ та служб, діяльність яких спрямована на реалізацію державної політики у сфері захисту прав та інтересів неповнолітніх, профілактику бездоглядності та правопорушень. Тому акцент у підготовці соціальних педагогів робиться на формування умінь взаємодіяти з різними фахівцями у соціумі.

Таким чином, під підготовкою студентів університету до роботи з підлітками девіантної поведінки ми розуміємо процес формування у студентів під час навчання у ЗВО сукупності науково-педагогічних знань, професійно-педагогічних умінь, навичок, а також якостей особистості, що обумовлюють ефективне вирішення завдань корекційно-виховної роботи з підлітками девіантної поведінки.

Список використаних джерел

1. Пожидаєва О. В. Педагогічні умови підготовки майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності. *Наукові записки. Психолого-педагогічні науки*. 2012. № 6. С. 133-139.
2. Фіцула М. Педагогіка : базовий підручник для студентів. Харків : Фоліо, 2013.

О. С. Дудников

директор, викладач

спеціаліст вищої категорії, «викладач-методист»

Запорізькій фаховий коледж ім. О. Г. Івченка

ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Розвиток вищої школи неможливий без усвідомлення величезної ролі культури та освіти, особистісно-творчої самореалізації викладача та студента. Характерні для сучасного суспільства зміни у всіх сферах життя та діяльності, активне освоєння культурних цінностей об'єктивно вимагають перетворення закладу вищої освіти на інститут відтворення та створення педагогічної культури. Але які б зміни не відбувалися у вищій школі, всі вони обов'язково стосуються викладача, педагога та вченого як носія наукового знання, культурно-педагогічного досвіду суспільства. У загальній та педагогічній культурі проявляється соціокультурний, інтелектуальний, моральний потенціал викладача. Цей потенціал становить національне багатство і має бути своєчасно затребуваним та раціонально використаним.

Педагогічна культура є частиною загальнолюдської культури. У ній втілені духовні цінності освіти та виховання (педагогічні знання, теорії, концепції, накопичений педагогічний досвід, професійні етичні норми) та матеріальні (засоби навчання та виховання), а також способи творчої педагогічної діяльності, які служать соціалізації особистості у конкретних історичних умовах. Педагогічна культура викладача ЗВО є системною освітою.

Культурний педагог – це не взірць формально-етикетної шляхетності, а інтелігентна людина за своєю найвищою духовною сутністю із творчим і гуманним

способом світобачення і світосприймання [2].

Педагогічна культура викладача відображає його прагнення до постійного вдосконалення в професійній діяльності. Визначення педагогічної культури як однієї з ключових частин суспільства зумовлено особливостями роботи викладача, яка полягає у формуванні особистості, здатної в майбутньому відтворювати та збагачувати культурні цінності суспільства.

Педагогічна культура охоплює різні аспекти, зокрема світоглядні, моральні, професійні, інтелектуальні, емоційні, естетичні та фізичні. Вона відображає ставлення викладача до своєї освітньої діяльності, усвідомлення її сутності, а також розуміння власної ролі і позиції в педагогічному процесі. Важливими компонентами є характер спеціальної підготовки, стиль щоденної навчальної та науково-дослідної роботи, взаємодія, поведінка, а також прагнення до особистісного розвитку.

С. Вітвицька зазначає, що до складових педагогічної культури викладача належать: науковий світогляд, рівень наукової ерудиції, духовне багатство, педагогічна майстерність, природні педагогічні здібності та людські якості, а також педагогічна техніка [1]. В. Лозова вважає, що педагогічна культура викладача є складовою професійної культури, що демонструє гармонію між педагогічним мисленням і творчою діяльністю, що в свою чергу позитивно впливає на якість організації навчального процесу. Автор підкреслює, що професійно-педагогічна культура знаходиться у діалектичній взаємозв'язці з усіма аспектами особистісної культури: моральною, естетичною, інтелектуальною, правовою, політичною, екологічною тощо. Це пояснюється тим, що вона є інтегративним показником інших культур і одночасно включає їх у свою структуру [3].

На наш погляд, основними складовими педагогічної культури викладача закладу вищої освіти слід вважати професійну компетентність, комунікативну культуру, соціальну відповідальність та конфліктостійкість.

Професійна компетентність викладача включає знання предмета, методичні вміння, володіння сучасними освітніми технологіями, а також здатність адаптувати навчальні матеріали до рівня підготовки та індивідуальних потреб студентів.

Під комунікативністю визначається одна з найголовніших властивостей особистості, що є, по-перше, основою формування особистості, по-друге, підвалиною будь-якої діяльності, особливо – педагогічної. Комунікативна культура викладача розуміється нами як здатність до ефективної взаємодії, вміння слухати, проявляти емпатію та будувати конструктивне педагогічне спілкування.

Соціальна відповідальність є однією з ключових складових педагогічної культури викладача, що визначає його вплив не лише на академічний розвиток студентів, але й на їхнє становлення як свідомих громадян. Викладачі є не просто передавачами знань, а й важливими вихователями, які своїм прикладом формують у студентів цінності, соціальні норми та громадську свідомість. Соціальна відповідальність відображає не тільки фахову майстерність викладача, а й його внесок у розвиток морального та громадянського потенціалу молодого покоління.

Ще однією важливою складовою педагогічної культури є конфліктостійкість – здатність людини зберігати конструктивні засоби взаємодії з оточенням всупереч

впливу конфліктогенних факторів [4]. Профілактика конфліктів вимагає від викладача не тільки знання способів впливу на колективну, групову психологію, але й знання особливостей індивідуальної психології, уміння впливати на поведінку окремих людей. При цьому важливо враховувати, що існують психологічні типи, які грають особливу роль в генеруванні конфліктів, що виділяються деякими специфічними рисами характеру. Їх іноді називають «конфліктними особистостями». Серед них зустрічаються і такі, за якими по всій їх життя тягнеться шлейф різноманітних конфліктних історій, що створює їм стійку репутацію «фахівців з псування стосунків». Такі люди грають роль свого роду ферментів, багаторазово прискорюють процес розвитку конфліктної ситуації в негативному напрямі [5].

Ці складові формують комплексну педагогічну культуру викладача, спрямовану на ефективне виконання професійних обов'язків, сприяння особистісному зростанню студентів та розвитку освітнього середовища.

Культура викладача пройшла певні етапи свого розвитку разом із розвитком культури суспільства. Вона, як феномен педагогічної практики, існувала завжди, але мала різне соціальне й професійне «забарвлення» залежно від впливу різних чинників: політики в сфері освіти; моральних відносин, що склалися в суспільстві; пануючої релігії; певного типу виховання, котрий був необхідний державі.

Отже, професійне становлення і розвиток особистості викладача, його життєва позиція залежать від рівня інтелектуального та морального розвитку, здатності до самореалізації та самовдосконалення, уміння керувати своєю професійною діяльністю. Саме висококультурна особистість викладача та педагогічна культура забезпечує успішність освітнього процесу у ЗВО.

Таким чином, педагогічна культура викладача закладу вищої освіти – це міра та спосіб творчої самореалізації його особистості у різних видах педагогічної діяльності, спрямованої на освоєння, передачу та створення педагогічних цінностей та технологій. Педагогічна культура постає як узагальнена характеристика різноманітних видів діяльності викладача, припускаючи розвиток здібностей, інтересів, ціннісних орієнтацій та здібностей особистості.

Список використаних джерел

1. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 384 с.
2. Зарічна Т. П., Райкова Т. С. Педагогіка вищої школи : навч.-метод. посіб. Запоріжжя : ЗДМУ, 2016. 122 с.
3. Лекції з педагогіки вищої школи : навч. посіб. / за ред. В. І. Лозової. Харків : «ОВС», 2006. 496 с.
4. Психологія конфлікту : навч.-метод. посіб. / уклад. : В. Ф. Орлов, О. М. Отич, О. О. Фурса. Київ : ДЕДУТ, 2008. 422 с.
5. Хапілова В. Н. Конфліктологія : навч. посіб. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2010. 280 с.

Л. М. Завацька

кандидат педагогічних наук, професор

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Актуальність дослідження. У сучасному суспільстві, коли роль освіти змінюється, і все частіше мова йде про необхідність неперервної освіти, протягом всього життя, гостро постає питання адаптації людини на кожному новому етапі отримання освіти. У системі безперервного навчання вища освіта для молоді повинна стати тим щаблем професійного становлення, на якому вона одержує потужний імпульс розвитку інтелектуального потенціалу, стимулювання процесів саморозвитку й самоосвіти, активного формування пізнавальних і професійних мотивів. Але до такого інноваційного освітнього процесу у закладі вищої освіти студент повинен бути готовий.

Теоретико-методологічне обґрунтування проблеми. Молодь, а саме студентство, відіграє важливу роль у суспільному житті, яка може позитивно впливати на зміни у суспільстві, творити добродіє та соціально значущі справи, вирішувати нагальні проблеми, долучаючись до активної участі повноцінного життя громадян. Усе це, безперечно, впливає на професійне самовизначення майбутніх фахівців та соціальне становлення студентів в умовах закладу вищої освіти.

Залучення студентів до проєктування своєї освіти, свого майбутнього фаху, з одного боку, це можливість змінювати професійну мотивацію, а з іншого – слугувати зразком для побудови життєвої і професійної стратегії. Відповідно надзвичайно важливо, щоб на ранніх етапах професійного становлення студенти почали осмислювати свій ціннісний простір, побачили його зв'язок з цілями й завданнями обраної професії, а також були залученими до спеціально організованої роботи з розвитку своїх смислових орієнтирів [1]. Сучасність вимагає особливих умов і щодо соціалізаційних процесів студентства. Результати аналізу соціально-педагогічної літератури свідчать про те, що вивченню цієї проблеми приділяється значна увага. Одне із основних призначень соціальної педагогіки полягає у вирішенні завдань соціалізації особистості через її навчання, освіту, виховання, формування умінь і навичок до адаптації в існуючих умовах. Вітчизняний науковець М.Б.Євтух виокремив кілька критичних етапів у житті дорослих: вибір професії, балансування між вимогами роботи і родини, подолання вікових криз, а також одним із таких етапів є соціалізація студентів [2].

Мета дослідження. Теоретичне обґрунтування особливостей соціалізації сучасної студентської молоді.

Результати теоретичного аналізу проблеми. У сучасній науці проблема соціалізації студента розглядається у кількох напрямках:

- формування особистості студента, який здатний успішно виконувати функції громадянина держави;
- формування особистості студента, який повинен оволодіти нормами моралі свого народу, його національними традиціями і вчитися використовувати їх у своїй практичній діяльності;

- формування особистості студента, який відкритий новому досвіду, толерантний до ситуації неоднозначності, вміє вирішувати складні життєві ситуації;
- формування соціально-активної особистості студента, який готується до виконання в суспільстві активної життєвої позиції.

Зазначені напрями формування особистості студента спрацьовують у випадку успішної адаптації першокурсників до навчання. Процес адаптації відбувається на кількох рівнях: пристосування до нової системи навчання; до зміни режиму праці і відпочинку; до входження у студентський колектив. Усе це супроводжується істотною перебудовою життя, психічних і фізіологічних станів молодого людини. Тому, хоча факт вступу до закладу вищої освіти, як правило, зміцнює віру у власні сили і здібності, але період адаптації, пов'язаний із цим явищем, може обумовити низьку успішність, а також труднощі у спілкуванні і налагодженні контактів.

Загалом, у процесі адаптації першокурсників до навчання у закладі вищої освіти виявляються наступні труднощі: негативні переживання, пов'язані із залишенням шкільного колективу; невизначеність у мотивації вибору професії; недостатня психологічна готовність до нового рівня освіти; невміння здійснювати психологічне саморегулювання поведінки та діяльності за відсутності звичного повсякденного контролю педагогів; пошук оптимального режиму праці та відпочинку в нових умовах; налагодження побуту та самообслуговування, особливо при переході з домашніх умов до гуртожитку; відсутність навичок роботи з літературою, словниками, першоджерелами, каталогами.

Відповідно варто розрізняти три форми адаптації студентів-першокурсників до навчання у закладі вищої освіти, що безпосередньо впливають на процес соціалізації сучасної молодого людини:

- формальна, яка стосується пізнавально-інформаційного пристосування до нового оточення, структури закладу вищої освіти, змісту навчання, обов'язків студента;
- соціально-психологічна (суспільна) адаптація відображає процес внутрішньої інтеграції (об'єднання) групи студентів-першокурсників та інтеграцію цієї групи зі студентським оточенням в цілому;
- дидактична форма адаптації стосується проблем підготовки до нових форм освітньої діяльності і методів роботи у закладі вищої освіти і відображає інтелектуальні можливості студента.

До зазначених рівнів пристосування до нової системи навчання зараз під час повномасштабного вторгнення додалися проблеми, пов'язані з онлайн навчанням. Важливим фактором під час російської агресії є також безпека студента закладу вищої освіти. Повномасштабне вторгнення є складною соціальною ситуацією, яка впливає на життя кожного громадянина. Але молодь є найбільш вразливою категорією, особливо в період активного формування особистості та інтеграції у суспільство в роки студентства. Відповідно, важливим є зміна сприйняття студентом освітнього процесу. Університети активно впроваджують електронні платформи, щоб надати студентам доступ до лекцій, матеріалів та завдань та інтегрують їх з традиційною формою для забезпечення гнучкого графіка навчання. Також зростає популярність онлайн курсів, які можуть бути доступними для всіх бажаючих незалежно від їх місця перебування та надають можливість повторного перегляду матеріалів [3].

Наразі поряд з перевагами можливі негативні наслідки онлайн-освіти не тільки

для соціалізації студентів-першокурсників, але й загалом для соціалізації студентської молоді. Для деяких студентів є проблемою доступ до Інтернету та відповідних пристроїв. Відсутність можливостей для спілкування та взаємодії з викладачами та студентами може призвести до відчуття соціальної ізоляції, погіршити емоційний стан молоді людини.

Висновки. Таким чином для досягнення ефективної соціалізації сучасної студентської молоді необхідно враховувати соціальні, економічні та політичні фактори, що впливають на формування особистості та її інтеграцію у суспільство. Важливо забезпечити молодим людям можливість доступу до освіти та інших ресурсів, здійснювати підтримку і захист молоді у складні часи, щоб допомогти їм впоратися з викликами і спроектувати власне майбутнє.

Список використаних джерел

1. Бакіров В. С. «Суспільство знань» та трансформація вищої освіти. *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства* : зб. наук. праць. Харків : Видав. центр Харківського нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна, 2006. Т. 1. С. 352-357.
2. Євтух М. Б. Методологічні засади розбудови особистісно-орієнтованої навчальної діяльності у вищій школі. *Філософія освіти XXI століття: Проблеми і перспективи* : зб. наук. праць. Київ : Знання, 2000. С.42-50.
3. Онлайн-освіта: перспективи та ризики. URL: https://education.24tv.ua/online-osvita-perspektivi-ta-risiki_n1308488.

О. І. Іваницький

доктор педагогічних наук, професор
Запорізький національний університет

ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ VS ОСОБИСТІСТЬ ПЕДАГОГА

У вітчизняній та зарубіжній теорії й практиці виховання термін «технологія» з'явився у середині ХХ століття як запозичення із інженерно-технічної сфери. Буквально в перекладі з грецької мови слово «технологія» походить від двох слів; *τέχνη* (техне) – мистецтво, майстерність, уміння; *λόγος* – слово, вчення) – тобто знання про майстерність. Цей термін окреслював сукупність методів, необхідних для здійснення процесу виробництва, а також як науковий опис способів певного типу і виду виробництва. Фактично він ґрунтувався на розумінні технології як виготовлення певного продукту з визначеними властивостями за допомогою строго визначених, наперед заданих операцій.

На сьогодні це поняття набуло дещо іншого змісту. Попри сотні його визначень, на наш погляд, поняття «педагогічна технологія» зводиться до узгодженого поєднання форм, методів, способів, прийомів навчання та виховних засобів, які системно застосовуються в освітньому процесі на основі декларованих психолого-педагогічних установок, що приводить завжди до досягнення прогнозованого освітнього результату. Тобто, педагогічна технологія – це комплексна інтегративна система, що містить чимало упорядкованих операцій і дій, які забезпечують

педагогічне цілепокладання, змістові, інформаційно-предметні та процесуальні аспекти, спрямовані на засвоєння систематизованих знань, надбання професійних умінь, формування особистісних якостей студентів (учнів), що задані цілями навчання.

Отже, педагогічна технологія повинна забезпечувати прогнозовані результати навчання, під якими сьогодні ми розуміємо формування загальних і фахових компетентностей та програмних результатів навчання у закладах вищої освіти, і базових (ключових) та предметних компетентностей у закладах загальної середньої освіти [2]. Проте виникає проблема особистості викладача (вчителя) – наскільки визначальним є вплив його особистості на результати навчання під час застосування тієї чи іншої педагогічної технології.

Ще за часів існування СРСР масово тиражований досвід вчителів-новаторів (Ш. Амонашвілі, М. Гузика С. Лисенкової, В. Шаталова, та ін.) не дав очікуваних результатів [1]. Так, вчителі копіювали системи діяльності цих педагогів, проте не враховували вплив особистості вчителя на результати навчання. Автор цієї роботи теж пройшов шлях такого копіювання з великим розчаруванням тими знаннями і вміннями, які продемонстрували учні. А починалося все так: до школи приїхала інспектор районного відділу освіти, побувала на уроках, і сказала, що в районі ніхто з учителів не застосовує систему В. Шаталова. Так молодому вчителю, який тільки почав працювати, «довірили» такий відповідальний експеримент – застосувати, як тоді говорили, «методику Шаталова».

Проблема копіювання тієї чи іншої педагогічної технології полягає у тому, що автор цієї технології багато років йшов до її конструювання, застосовував різноманітні варіанти, творчо ставлячись до процесу пошуку, відточуючи свою педагогічну майстерність, долаючи невдачі і перешкоди, і розвиваючись як особистість.

Отже, ні в якому разі не можна сліпо копіювати кимось створені педагогічні технології, необхідно пробувати застосовувати їх елементи, вносити своє, пристосовуючи до своїх особистісних якостей, вибудовуючи свій власний імідж успішного викладача (вчителя), і врешті решт створюючи свою власну, авторську педагогічну технологію.

Список використаних джерел

1. Громовий В. Як у 80-х роках здійснювали новаторську хвилю? URL: <https://osvita.ua/blogs/79696/>.
2. Стандарт вищої освіти України. Другий (магістерський) рівень, галузь знань – 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність – 011 Освітні, педагогічні науки. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti>.

І. Г. Карпова

кандидат педагогічних наук, доцент

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

ВИКОНАВСЬКА МАЙСТЕРНІСТЬ ЯК ЧИННИК СТАНОВЛЕННЯ РИТОРИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА, ФАХІВЦЯ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Актуальність дослідження. В сучасних умовах розвитку української держави, викликах сьогодення підготовка висококваліфікованих фахівців, здатних на високому професійному рівні вирішувати складні політичні, воєнні, культурні, соціальні та ін. проблеми на різних рівнях соціального середовища, залишається одним із пріоритетних завдань сучасної вищої освіти.

В ст.3 Закону України «Про основні засади молодіжної політики» зазначається, що держава створює умови для забезпечення соціальних гарантій, створення механізмів соціалізації та інтеграції молоді в суспільні процеси, соціального захисту та підтримки молодих осіб; залучення молоді до участі у громадському житті, до прийняття рішень на всіх етапах формування та реалізації молодіжної політики. Закон, зокрема, декларує й створення державою умов для здобуття молоддю компетентностей, необхідних для особистісного і професійного розвитку [1].

Саме тому актуальним є питання дослідження проблеми використання в освітньому просторі вищого навчального закладу, крім традиційних, нових форм, методів організації навчальної, наукової, позанавчальної діяльності студентів, що здатні забезпечити виконання завдання, спрямованого на професійне становлення майбутнього фахівця, набуття ним компетентностей, необхідних для якісного виконання своїх професійних функцій.

Теоретико-методологічне обґрунтування проблеми. Дослідженню різноманітних аспектів становлення риторичної культури майбутніх фахівців присвячені численні наукові розвідки учених (Гаркуша І., 2019; Гевко О., 2014; Герман В., 2018; Залюбівська О., 2012; Залюбівська О., Діденко О., 2015; Олійник К., 2019; Шупта О., 2015; Уварова А., 2009; Усатий А., 2016) [3]. Зокрема, І. Гаркуша досліджувала специфіку фахової риторичної культури мовлення майбутніх фахівців-психологів, К. Олійник – практичні шляхи формування риторичної культури у майбутніх соціальних працівників.

Стосовно наукових публікацій останніх років, в контексті нашої розвідки, привертають увагу праці Л. Калініченко [2] (досліджується місце риторичної культури у мовній підготовці правників як основи становлення їх професійної мовнокомунікативної компетентності); Т. Ліштаби [4], зокрема, нам імponує думка автора, що риторичні вміння є професійно необхідними для майбутнього спеціаліста (розуміємо, будь-якої спеціальності – заув. авт.), а риторична освіта сприяє розвитку цілої системи особистісних якостей молодого людини: культури мислення, мовлення, поведінки, спілкування, виконавської майстерності, емоційної культури.

Мета дослідження полягає у виявленні окремих аспектів формування виконавської майстерності здобувачів вищої освіти як важливого чинника становлення риторичної культури майбутніх фахівців психологів, соціальних працівників.

Результати теоретичного аналізу проблеми. Виходячи із положень сучасних нормативно-правових актів, аналізу наукової літератури, сучасних освітніх програм спеціальностей можна зробити висновок, що риторична культура майбутнього фахівця, зокрема, психолога чи соціального працівника в цілому розглядається науковцями з позицій компетентнісного підходу, як засіб для набуття цілого ряду загальних і фахових компетентностей, як-от: навичок міжособистісної взаємодії; здатності організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову); здатності взаємодіяти з клієнтами, представниками різних професійних груп та громад; здатності налагоджувати взаємодію закладів освіти, сім'ї і суспільства у вихованні здобувачів освіти, сприяти їх адаптації до умов соціального середовища та ін..

Ми розуміємо риторичну культуру як багатоаспектне поняття, що відображає органічне поєднання цілого ряду складових: мовленнєвої, комунікативної культури, риторичних знань, умінь і навичок, або, інакше кажучи, майстерності, риторичної грамотності чи компетентності, а також гуманістичного, духовного, естетичного, аксіологічного, культурологічного, етичного та психологічного компонентів.

Особливу увагу хочемо звернути на те, що навіть при наявності у риторичній культурі здобувача вищої освіти означених компонентів, своєрідним «лакмусовим папірцем» її сформованості є його виконавська майстерність, яка, з нашої точки зору, передбачає не лише вміння чітко, грамотно, лаконічно, емоційно- та естетично-виразно та ін. висловлювати свої думки під час спілкуванням із клієнтом чи аудиторією, а й вміння вести дискусію у конструктивному руслі, миттєво реагувати на можливі провокаційні запитання, здатність оперативно, професійно відреагувати на озвучену клієнтом чи аудиторією проблему.

Для набуття здобувачами вищої освіти загальних і фахових компетентностей, зокрема, пов'язаних як із мовленнєвою, риторичною культурою в цілому, так і навичками виконавської майстерності, зокрема, використовується значний арсенал форм, методів, засобів організації навчальної, наукової, позанавчальної та позааудиторної роботи: традиційні лекційні, практичні заняття, виконання різноманітних самостійних і практичних завдань.

Становленню виконавської майстерності можуть сприяти виступи здобувачів вищої освіти на наукових конференціях, студентських круглих столах, проведення різноманітних заходів під час проходження практик, інтерактивне спілкування на тренінгах, під час зустрічей на молодіжних просторах та ін.

Вважаємо, що формуванню виконавської майстерності як важливого компоненту риторичної культури майбутнього психолога, соціального працівника значною мірою сприяє такий метод як «експромтний виступ». Суть його полягає в тому, викладач (як правило, на практичних заняттях) пропонує здобувачу вищої освіти тему для виступу, яка заздалегідь не озвучувалась.

Час на обдумування не дається, студент повинен миттєво почати виголошувати промову. Теми промов можуть бути як на загально-соціальну, загально-культурну тематику, так і дотичні до проблем соціальної роботи чи психології. Для прикладу: «Що модно завжди?», «В чому секрет справжньої дружби?», «Чому люди розлучаються?», «Що таке здоровий спосіб життя?», «Ціннісні орієнтації сучасної молоді», «Чи можна врятувати світ красою?», «Чому з'являються молодіжні субкультури?», «В чому секрет щасливої родини?», «Чому сім'ї опиняються в

складних життєвих обставинах?» та ін.

В якості тем експромтних виступів можуть виступати українські народні прислів'я, що дозволяють формувати не тільки навички виконавської майстерності здобувача, а й його морально-етичну культуру в цілому: «Як ви розумієте народні прислів'я «Живуть між собою, як риба з водою», «Кінь пізнається в їзді, людина – в спілкуванні», «Залізо випробовується у вогні, а людина – в біді», «Людина без друзів, що дерево без коріння», «Лежачого хліба ніде нема», «Краще синиця у руках, ніж журавель у небі», «Обідала не обідала, аби рід одвідала» та ін.

Отже, метод «експромтного виступу» є, з нашої точки зору, своєрідним варіантом мозкового штурму, з тією різницею, що відбувається процес генерування не значної кількості нових ідей, а генерування студентом у процесі мобілізації пам'яті різноманітної інформації, дотичної до теми завдання, генерування ним загальних знань із озвученого питання, інформації, отриманої під час навчання, активізація творчого мислення, навіть творчої уяви і фантазії, що в цілому сприяє формуванню його виконавської майстерності.

Висновки. Таким чином, формування риторичної культури майбутніх фахівців (психологів, соціальних працівників, соціальних педагогів), професії яких належать до типу професій «людина-людина», є неодмінною умовою формування їх професійних компетентностей в цілому. Використання методу «експромтний виступ» у процесі навчальної чи позанавчальної діяльності сприяє формуванню виконавської культури як важливого компонента риторичної культури студента в цілому, стимулює його творче мислення, сприяє формуванню готовності до вирішення нестандартних завдань, формує здатність оперативно реагувати на різноманітні виклики, пов'язані з професійною діяльністю.

Список використаних джерел

1. Про основні засади молодіжної політики : Закон України від 27.04.2021 р. № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text>.
2. Калініченко Л. Риторична культура як основа формування професійної мовнокомунікативної компетентності майбутніх правників. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології* : науковий журнал / МОН України, Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка ; редкол.: А. А. Сбруєва, О. А. Біда, Ю. А. Бондаренко та ін. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2020. № 1 (95). С. 192-198.
3. Карпова І. Г. Риторична культура майбутнього фахівця з соціальної роботи та соціального педагога. URL: <http://erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/9122/1/Риторична%20культура%20майбутнього%20фахівця%20з%20соціальної%20роботи%20та%20соціального%20педагога.pdf>
4. Ліштаба Т. В. Формування риторичної компетентності фахівця у сфері фізичної культури і спорту. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. Кропивницький : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 2 (205). С. 118-123.

Г. В. Локарєва
доктор педагогічних наук, професор
Запорізький національний університет

КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК УМОВА РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО АКТИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Актуальність дослідження. Для забезпечення ефективності формування соціально активної особистості та взаємодії суб'єктів соціалізувального впливу необхідним є середовище з пізнавально інформаційним наповненням та творчою атмосферою. Його створення можливе шляхом моделювання соціально-творчого культурного простору. Центральними у ній виступають об'єкт (учнівська молодь, як середньої, так і вищої освіти) і суб'єкт (суб'єкти соціалізаційного впливу: педагоги, вихователі, психологи та ін.) культурно-освітнього простору розвитку особистості здобувачів освіти. Структурною оболонкою є умови, завдяки яким реалізуються мета та завдання. Процес створення культурно-освітнього середовища розвитку соціально активної особистості буде ефективним за умов: наявності зразка креативної поведінки; співтворчості молоді творчих формальних та неформальних інституцій; суб'єктної позиції та взаємодії у творчій діяльності; створенню «ситуації успіху».

Мета дослідження – окреслити актуальність формування соціально активної особистості в умовах культурно-соціального середовища та розглянути сутність понятійного ланцюжка позначеної проблеми.

Результати теоретичного аналізу проблеми. Як зазначає С.Сисоєва, зразки креативної поведінки та її результати доступні завдяки інформаційній складовій освітнього середовищу навчального закладу і глобальній мережі Internet [9]. Важливо, однак, щоб вони були не тільки присутніми у мікросередовищі, але не нав'язувались. Так, зразком для наслідування виступає не чітко визначений алгоритм дій та операцій, а передусім творча спрямованість особистості, її креативна поведінка, особистий приклад соціально активної позиції. При цьому важливо, щоб педагог, який демонструє творче ставлення до дійсності, був значущим для молоді. Емоційний контакт, що виникає між ними, створює умови для продукування учасниками об'єднання оригінальних ідей, емоційного занурення у інформаційно-творчий процес.

У науковому дискурсі робочими є поняття «середовище», «соціально-педагогічне середовище», «культурне середовище», «простір». «освітній простір», «виховуюче середовище», «творча атмосфера», детермінанти яких розкривають сутнісні характеристики позначеного феномену. Цією проблемою займалися українські дослідники Т. Волобуєва [1], В. Докучаєва [2], В. Каташова [3], О. Кульчицька [4], А. Макаренко [6], К. Петровська [5; 7], С. Подмазін [8], А. Цимбалару [10] та інші.

Середовище – це реалія, яка не є результатом діяльності конкретної людини, а простір – результат освоєння суб'єктом цієї реалії. Творча атмосфера виступає мірилом освоєння суб'єктом довкілля через різні види діяльності. Будь-яка діяльність пов'язана з середовищем, отже, людина змінює його для досягнення цілей. Змінена нею або іншими суб'єктами зовнішня частина середовища впливає на пізнавально-соціальну активність суб'єкта. «Виховує не сам вихователь, а середовище», – писав

А. Макаренко [6, с. 127].

Творче, культурне середовище це одна з умов вільного розвитку активної особистості. Поняття «творче» та «культурне» виступають як якісно-рівневі характеристики у визначенні сутності середовища. Якщо поглянути на стосунки в системі «культурне середовище – особистість», ми бачимо, що воно саме зазнає впливу особистості, змінюючись при цьому. Отже, чим вищий рівень культури особистості, тим помітніший і більш плідний її вплив на оточуючих. На нашу думку, треба розрізняти в означуваній проблемі соціально-педагогічне середовище, яке за ефективних умов виступає осередком самовиховання соціуму, оскільки являє собою і людське оточення, і соціокультурний простір, що відбиває певні умови співіснування людини й суспільства. Соціально-педагогічне середовище є простором, в якому завдяки цілеспрямованій педагогічній діяльності уможлиблюється розвиток індивіда як соціально активної особистості, активного перетворення на суб'єкт соціального розвитку.

Творча атмосфера є частиною середовища, в якому панує певний педагогічно сформований спосіб життя. Ураховуючи багатоплановість поняття «творча атмосфера», Т. Волобуєва [1] та інші відводять вирішальну роль позиції учасників виховного впливу, їхньому творчому ентузіазму, доброзичливості в створюваній ними атмосфері свободи думки й самовияву. Спираючись на дослідження цих авторів, ми виділили низку прийомів для досягнення творчої атмосфери: виявляти інтерес до дій молоді; визнавати й заохочувати їхні власні варіанти рішення в будь-якому питанні; заохочувати почуття передбачення й очікування; показувати нову точку зору тощо.

Освітній простір є частиною соціально-культурного життя суспільства й визначає рівень побутового, освітнього, професійного оточення людини як на рівні макро, так і мікросередовища, що виконує по відношенню до особистості формувальну, виховну, розвивальну та інші функції і, впливаючи на її свідомість, визначає напрям діяльності в межах освітньої системи.

Дослідженням поняття «освітній простір» займалися науковці в П. Бурдє, А. Цимбалару та ін. У їх дослідженнях розглядалися поняття освітнього простору за територіальним принципом (світовий освітній простір, державний, регіональний, освітній простір освітнього закладу), за сферами суспільної діяльності, де здійснюється цілеспрямоване формування особистості, відбувається нарощування соціально-духовного, інтелектуального та економічного потенціалу суспільства.

Розглядаючи освітній простір відносно теорії й практики вищої освіти науковцями визначено його як умову наукової діяльності викладача, як педагогічну реальність. Освітній простір, у якому проявляється зв'язок людини з оточуючим світом упродовж усієї освітньої життєдіяльності, характеризується як сукупність взаємодіючих середовищ, соціально-освітніх ситуацій, які забезпечують процес активізації творчої ініціативи особистості, розкриття її потенційних можливостей.

У результаті аналізу наукових робіт, А. Цимбалару характеризує поняття «освітній простір» як відображення системи соціальних зв'язків у галузі освіти, структуровану систему педагогічних факторів, спрямованих на розвиток і становлення особистості в спеціально організованому педагогічному середовищі. Автор розглядає освітній простір як місце, де забезпечується реалізація творчого потенціалу всіх учасників освітнього процесу, характер якого залежить від території,

розташування, культурних коренів. З метою втілення освітніх планів, проектів шляхом надання певного обсягу освітніх послуг, використання існуючої системи знань, накопичених попередніми поколіннями, дослідник приходить до висновку, що виникнення в педагогічній науці поняття «освітній простір» було обумовлене пошуком педагогічних технологій, що мали забезпечити високий рівень опанування знань і прогнозованість результатів навчальної діяльності [10].

Освітній простір є частиною соціального середовища, у якому відбувається особистісне, професійне й соціальне становлення індивіда. Відповідно він насичений різноманітними видами інформації: пізнавальною, художньою, естетичною, соціальною, багатоплановою професійною тощо, дає змогу розкрити творчі здібності особистості, стимулює та забезпечує участь особистості в різних формах творчої соціальної діяльності. За вказаним функціоналом освітній простір можна визначити як інформаційно-креативний.

Створення інформаційно-креативного освітнього простору в закладі вищої освіти є необхідною умовою як для фахової підготовки майбутнього фахівця, так і безпосередньо для підготовки його до соціально активної діяльності, що є актуальним для сьогодення нашої країни.

Інформаційна складова освітнього простору має задовольняти прагнення студентів до активного та усвідомленого засвоєння навчального матеріалу теоретичних дисциплін, до взаємодії в пошуках шляхів спільного вирішення творчих завдань.

Креативний аспект освітнього простору забезпечує різноманітність можливостей творчої реалізації майбутнього фахівця, це здатність особистості до створення духовних та інтелектуальних цінностей, об'єктів матеріальної культури.

Висновки. Отже, виникнення в педагогічній науці поняття «культурно-освітній простір» було обумовлене пошуком педагогічних технологій, що мали забезпечити високий рівень опанування знань і прогнозованість результатів навчальної діяльності, а відповідно, умовою формування соціально активної особистості.

Список використаних джерел

1. Волобуєва Т. Б. Розвиток творчої компетентності школярів. *Управління освітою*. 2007. № 12. С. 15-16.
2. Докучаєва В. В. Проектування інноваційних педагогічних систем у сучасному освітньому просторі. Луганськ : Альма-матер, 2005. 304 с.
3. Каташова О. А. Збагачуємо духовно-інтелектуальне середовище : досвід експериментальної роботи педагогічного колективу ЛЛІМ : посібник. Луганськ : Луганський янтар, 2008. 100 с.
4. Кульчицька О. І. Соціальне середовище у розвитку особистості. *Обдарована дитина*. 2007. № 1. С. 25-31.
5. Локарева Г., Петровська К. Суспільно-нормативна поведінка учнівської молоді в творчих неформальних об'єднаннях як соціально-педагогічна проблема : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2014. 384 с.
6. Макаренко А. С. Методика виховної роботи. Київ : Радянська школа, 1990. 368 с.
7. Петровська К. В. Мотиви участі молоді у неформальних групах та об'єднаннях. *Науково-теоретичний вісник «Гуманітарний вісник» Переяслав-*

Хмельницького державного педагогічного університету імені Г. Сковороди. 2011. № 21. С. 214-217.

8. Подмазін С. І. Збагачене освітнє середовище. *Школа життєтворчості особистості* : збірник. Київ : ІСДЩ, 1995. С. 37-49.

9. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості вчителя : навчальний посібник. Київ : ІСДОУ, 1994. 112 с.

10. Цимбалару А. Д. Компонентно-структурний аналіз поняття «освітній простір». Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2007 рік : наукове видання / АПН України; відп. за вип. Н. М. Бібік. Київ : Педагогічна думка, 2008. 322 с.

О. В. Михайленко

кандидат педагогічних наук, доцент

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

ІННОВАЦІЙНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК УМОВА САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Інноваційність освітніх процесів, упровадження інноваційних компонентів у традиційну освітню діяльність стали на сьогодні основою конкурентоспроможності вищої освіти України в цілому і окремих її галузей. Відповідно до Концепції розвитку педагогічної освіти на 2020-2025 рр. розвиток наукової й інноваційної діяльності в освіті, підвищення якості освіти на інноваційній основі мають стати одним із ключових напрямів освітньої політики в нашій державі.

Концептуальним засадам інноваційного розвитку закладів вищої освіти, створенню їхнього інноваційного освітнього середовища присвятили роботи такі науковці, як: Л. Мацук, О. Кузенко, О. Куклін, П. Саух, Л. Смолінчук, І. Сяська та інші науковці.

Відмінною сутнісною характеристикою інноваційного освітнього середовища є синтез основних чинників розвитку особистості – середовища життєдіяльності, виховання, самоосвіти та самовиховання, спрямованих на реалізацію творчого потенціалу кожного студента. Таке середовище є комплексною формою функціонування та реалізації основоположних принципів інноваційної педагогіки та є єдиним освітнім простором освітнього закладу, що дозволяє кооперувати зусилля всіх зацікавлених суб'єктів у якісній підготовці майбутніх фахівців [3].

Особистісний зміст інноваційного освітнього середовища полягає у створенні умов для розвитку всіх сутнісних сил і творчих потенціалів студента та побудови на цій основі базису для успішної професійної підготовки та кар'єри. Соціальний зміст інноваційного освітнього середовища полягає у підготовці конкурентоспроможного фахівця.

Основними тенденціями розвитку інноваційного освітнього середовища є взаємопроникнення (конвергенція) та зближення зовнішньої та внутрішньої складових освітнього середовища освітнього закладу: посилення впливу суспільного

фактору на розвиток інноваційного середовища; посилення залежності динаміки розвитку інноваційного середовища від інформаційно-технологічної складової; інтеграція науково-дослідної роботи з інтересами освітніх установ; гармонізація особистісних та професійних сенсів, організація та зміст підготовки фахівців в освітньому закладі [4]

У порівнянні з традиційною системою навчання стратегічною спрямованістю інноваційної діяльності є якісна зміна особистості здобувача освіти. Це передбачає використання принципово нових або вдосконалених освітніх програм. Пріоритетні завдання інноваційної діяльності – розвиток природних здібностей, творчого нестандартного мислення, здатності самостійно орієнтуватися в інформаційному просторі та вміння правильно вмотивувати свої дії. Упровадження інновацій у педагогічний процес закладу вищої освіти покликане забезпечити підвищення якості навчання і знизити витрати на досягнення звичних результатів освіти.

Інноваційне освітнє середовище надає можливість всім її суб'єктам бути включеними у взаємодію через створення, впровадження та рефлексію нововведень. Даний фактор впливає на розвиток екзистенційної сфери – усвідомлення себе як творчої індивідуальності, свого місця у суспільній, освітній та професійній діяльності, розуміння свого творчого потенціалу у сфері професійної освіти та майбутньої професійної діяльності; прояв незалежності, свободи у виборі своїх дій, думок, вчинків [6].

Інноваційно-освітнє середовище стає провідним чинником самореалізації як окремих суб'єктів, так і педагогічних співтовариств. В основі самореалізації лежить принцип єдності свідомості та діяльності (С.Л. Рубінштейн), що стимулюється інноваційним освітнім середовищем освітнього закладу, особистісними, професійними та соціальними мотивами суб'єктів освітнього процесу. Однією з основних характеристик самореалізації як найвищого типу творчості є незалежність його носіїв від традиційних варіантів вирішення проблем та спрямованість їх ідей та проєктів у майбутнє.

В основі стратегії підготовки кадрів лежить ідея створення інноваційного освітнього середовища, орієнтованого на розвиток стратегій самореалізації. Самореалізація особистості пов'язана з процесом здійснення самого себе в житті та професійній діяльності, пошуку та утвердження власного особливого шляху у професійному світі, своїх цінностей та сенсу свого існування за допомогою власних зусиль, діяльності, співтворчості з іншими людьми.

Становлення індивідуальності суб'єктів інноваційного освітнього простору відбувається у процесі особистісної самореалізації. Соціальна активність особистості визначає можливість розширення внутрішнього світу людини, збагачення її змісту в інтерсуб'єктному спілкуванні. Інтерсуб'єктне спілкування є самостійною цінністю залучення до творчої унікальності людини, готовності та здатності до щирого взаєморозкриття та внеску у розвиток внутрішнього світу іншого – самореалізації у формі персоналізації [1].

У педагогічній науці, яка покликана забезпечити освіту людини, треба, перш за все, розуміти того, хто навчається, його інтереси, потреби, здібності, ціннісні орієнтації та установки. Однак як би добре педагог не вивчив кожного студента, не діагностував процес та результати самовиховання, воно неможливо без того, щоб кожен здобувач сам добре знав себе, свої переваги та недоліки, а тому

найважливішим завданням педагога є стимулювання самопізнання здобувачів освіти. Тут право мірно говорити про єдність педагогічної діагностики самовиховання та самопізнання студентів.

Потреба у збереженні власної індивідуальності (прагнення незалежності від інших та бажання зберегти неповторність, своєрідність власної особистості, своїх поглядів та переконань) посідає чільне місце у структурі мотивів студентів майбутніх фахівців соціальної сфери. Така мотивація здобувачів є рушійною силою розвитку психологічної готовності до інноваційної діяльності та роботи в інноваційному освітньому просторі.

Сучасна орієнтація вищої освіти на формування компетенцій як готовності та здатності людини до професійної діяльності передбачає створення умов, у яких студент як учасник освітнього процесу проявляє себе не лише за допомогою пізнавальної активності, але й через особистісну соціальну позицію, що дозволяє виразити себе як суб'єкта освоєння професійної діяльності.

В умовах зміни, що відбуваються в сучасному українському суспільстві, висуваються нові вимоги до кожної особи, фокусуючись на здатності бути суб'єктом свого професійного розвитку, самостійно знаходити вирішення соціально та професійно значущих проблем у швидкоплинних умовах.

Список використаних джерел

1. Дубасенюк О. А. Інноваційні освітні технології та методики в системі професійно-педагогічної підготовки. *Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики* : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. С. 14–47.
2. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи : монографія / за ред. П. Сауха. Житомир : Видавництво ЖДУ ім. І. Франка. 2011. С. 444.
3. Куклін О. Концептуальні засади інноваційного розвитку вищих навчальних закладів. *Ефективна економіка*. 2012. № 6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_6_5.
4. Мацук Л., Кузенко О., Кузенко П. Створення інноваційного освітнього середовища в контексті модернізації ЗВО України. *Молодь і ринок*. 2021. № 4. С. 119–124. URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/236413/234921>
5. Про затвердження розвитку педагогічної освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України № 776 від 16.07.2018 р. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>.
6. Смолінчук Л., Сінь Ч. Створення інноваційного освітнього середовища закладу вищої освіти. *Актуальні проблеми вищої професійної освіти*. Київ. 2022. С. 77–78. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/54991>.

Л. В. Рень

кандидат педагогічних наук, доцент

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ЯК ОСОБИСТІСНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФАХІВЦІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Вчені розглядають поняття «толерантність» насамперед як складне особистісне утворення; професійно значущу якість особистості; моральний та інтелектуальний принцип вчинків; стійку позицію особистості або групи людей, пов'язану з цінностями; характеристику суспільства, що гарантує право на захист людської гідності, повагу до іншого світогляду та способу життя. Толерантне ставлення – це наявність потреби у взаємодії з іншими, розуміння іншого за позитивного ставлення до нього, а також і соціальна цінність, що забезпечує права людини, свободу і безпеку, і визнання індивідом, соціальною групою права іншого на власне переконання, інтереси [1]. Тому формування толерантного ставлення до особистості клієнта для фахівців із соціальної роботи – це не тільки спосіб взаємодії з людиною, але й активна життєва позиція, як фахівця із соціальної роботи, який забезпечує допомогу і захист прав кожної людини незалежно від релігії, етнічних і політичних поглядів, віку, соціального статусу.

Толерантність як особистісна якість може бути сформована в процесі навчання, виховання й самовиховання в безпосередній взаємодії суб'єктів освітнього процесу, в ході оволодіння моральними принципами й прийомами комунікації та за наявності емоційно-вольової готовності до рівноправного діалогу [4].

Для розуміння процесу формування толерантності як особистісної характеристики фахівців із соціальної роботи звернемося до теоретичної моделі рівнів детермінації толерантності та її структурних елементів (рис. 1), запропонованої В. Павленко та М. Мельничук [3].

Рисунок 1. Теоретична модель рівнів детермінації толерантності та її структурних елементів (за В. Павленко, М. Мельничук)

Дослідниці дійшли висновку, що можна спрогнозувати модель етапів становлення толерантності. Так, «якщо ознаки, які входять до «толерантності-витривалості», передують її розвитку, а ознаки «толерантності-поблажливості» характеризують початковий етап її становлення, то ознаки «толерантності-прийняття» відображають її у всій повноті. Ієрархія структурних елементів толерантності дозволяє верхнім (пізнішим) складникам виконувати регулюючу функцію щодо нижніх. Так, людина, яка має ціннісні орієнтації на доброту, гуманність, може компенсувати недостатню психофізіологічну стійкість» [3, с. 44].

Модель толерантності як особистісної характеристики фахівця із соціальної роботи є важливим аспектом у роботі з клієнтами різних культур, соціальних груп та з різним життєвим досвідом, цінностями. Толерантність в цьому контексті означає «бути відкритим до розмаїття відмінностей та поважати інші точки зору». Метою прояву толерантності як особистісної характеристики фахівця із соціальної роботи є налагодження довірливих взаємин із клієнтом, активізація внутрішніх ресурсів та відповідальності за вирішення ними своєї життєвої ситуації.

До компонент толерантності як особистісної якості фахівця із соціальної роботи ми відносимо:

- емоційну – здатність до емпатії, зокрема фахівці із соціальної роботи повинні вміти відчувати та розуміти емоції, переживання та потреби своїх клієнтів. Емпатія дозволяє створювати довіру та сприяти вибудовуванню позитивних взаємин з клієнтами, незважаючи на їхні індивідуальні характеристики [5];

- когнітивну – культурна компетентність, що передбачає, що фахівець із соціальної роботи може мати справу з клієнтами з різних культур та ментальностей, важливо мати розуміння особливостей культурних практик. Окреслене актуалізує необхідність розуміння різноманітності традицій, релігійних вірувань та інших соціокультурних аспектів, які можуть впливати на життя та потреби клієнтів; самопізнання – це важливий елемент моделі толерантності, оскільки самопізнання та розуміння своїх стереотипів, цінностей та потреб допомагає фахівцю уникнути проявів дискримінації щодо інших та вибудовувати позитивні взаємини з різними категоріями клієнтами;

- поведінкову – повага до відмінностей та особливостей людей. А отже, поважати та приймати людей такими, якими вони є, незалежно від їхньої расової, етнічної, гендерної, соціальної чи економічної приналежності. Фахівці із соціальної роботи мають бути уважними та поважати індивідуальність кожної людини та її право на етнічну, соціальну, професійну ідентичність; гнучкість – фахівець із соціальної роботи зіштовхується з різними ситуаціями та потребами клієнтів. Тому важливо мати гнучкість, почуття гумору, відповідальність у підході до різних осіб та ситуацій, шукаючи ефективні способи співпраці та підтримки.

Окреслені аспекти знайшли своє відображення в освітніх програмах з підготовки соціальних педагогів, фахівців із соціальної роботи бакалаврського та магістерського рівнів вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота», що впроваджуються у Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка. Зокрема, серед програмних результатів навчання визначено «демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень» [2]. У процесі вивчення дисциплін циклу професійної підготовки («Вступ до спеціальності», «Технології соціальної

роботи», «Соціальна педагогіка», «Соціальне виховання», «Соціально-педагогічне консультування», «Основи корекційної педагогіки») через представлення теоретичних підходів, тренінгові активності, кейсові завдання викладачі демонструють важливість шанобливого ставлення до інакшості, прояви толерантної лексики, формують здатність до емпатії, здатність розпізнавати стереотипи та упередження.

Таким чином, формування толерантності як особистісної якості фахівців із соціальної роботи є важливим завданням у підготовці таких спеціалістів, адже це сприяє встановленню взаємин довіри з клієнтом, ефективній комунікації, відчуттю підтримки клієнтом, а відтак наснаженню клієнта для вирішення своєї життєвої ситуації, якості наданих соціальних послуг у цілому.

Список використаних джерел

1. Молчанова А. О. Толерантність як ціннісна основа професійної діяльності педагога : посібник. Київ : Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, 2013. 188 с.
2. Освітньо-професійна програма «Соціальна педагогіка» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка. URL: <http://surl.li/duhnpw>.
3. Павленко В. М., Мельничук М. М. Психологія толерантності особистості (на матеріалі дослідження студентів) : монографія. Полтава : ФОП Мирон І.А., 2014. 244 с.
4. Федосєєва І. В. Формування толерантності особистості в умовах кризових викликів сучасності. *Особистість в умовах кризових викликів сучасності* : матеріали методологічного семінару НАПН України (24 березня 2016 року) / за ред. академіка НАПН України С.Д. Максименка. Київ, 2016. С. 613-619.
5. Corey G., Corey M. S., Corey C., & Callanan P. Issues and ethics in the helping professions. Cengage Learning, 2018.

Н. Г. Рудик

*викладач, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
заступник директора з навчальної роботи
Запорізькій фаховий коледж ім. О. Г. Івченка*

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Формування екологічної культури майбутніх педагогів є одним з найважливіших завдань сучасної педагогіки. Від рівня екологічної свідомості педагога залежить екологічна культура майбутніх поколінь. Тому вивчення педагогічних умов формування екологічної культури майбутніх педагогів є актуальним і необхідним для забезпечення сталого розвитку суспільства.

Формування екологічної культури – це цілеспрямована система, що відповідає певним педагогічним умовам.

Поділяємо думку В. Гончарук, який визначає педагогічні умови формування екологічної культури майбутніх педагогів як «сукупність взаємопов'язаних обставин,

які сприяють організації та здійсненню навчально-виховного процесу у закладі вищої освіти з урахуванням потреб, інтересів, можливостей студентів, що передбачає підготовку гармонійно розвиненої особистості зі сформованими екологічними знаннями, вміннями і навичками, особистісно-ціннісними установками щодо охорони природи, екологічним світоглядом, екологічним стилем мислення, які уможливають проведення екологічної діяльності, спрямованої на моделювання і прогнозування екологічно безпечного навколишнього середовища, на вирішення екологічних проблем України та світу» [1].

Отже, виділимо наступні педагогічні умови формування екологічної культури студентів – майбутніх педагогів:

- реалізація діяльнісного підходу до формування екологічної культури студентів педагогічних спеціальностей;
- забезпечення позитивної мотивації майбутніх педагогів до формування екологічної культури;
- використання інноваційних форм, методів і технологій навчання для активізації навчально-пізнавальної діяльності.

За наявності таких педагогічних умов у студентів – майбутніх педагогів значно підвищиться рівень сформованості екологічної культури за рахунок забезпечення постійного розвитку мотивації, відповідності реальним вимогам до майбутньої професійної діяльності та врахування індивідуально-психологічних особливостей.

Першою педагогічною умовою є реалізація діяльнісного підходу до формування екологічної культури студентів педагогічних спеціальностей.

Діяльнісний підхід у формуванні екологічної культури майбутніх педагогів передбачає не просто передачу теоретичних знань про природу, а активне залучення студентів до практичної діяльності, яка спрямована на розуміння взаємозв'язків людини і природи, формування екологічного мислення та відповідального ставлення до довкілля.

Це питання розглядається в працях Т. Вайди, Л. Коробейнікової та ін. У них визначаються педагогічні умови щодо організації діяльності здобувачів освіти у природі, що забезпечує таку взаємодію між ними, під час якої виникає психологічна атмосфера, яка сприяє виникненню етично-ділових стосунків. Значну увагу в межах діяльнісного підходу приділено практичним діям при формуванні екологічної культури. Це практичні заняття, практики (навчальна, виробнича, педагогічна) і науково-дослідна робота студентів.

Отже, діяльнісний підхід є ефективним інструментом для формування екологічної культури майбутніх педагогів. Залучаючи студентів до активної діяльності, ми сприяємо розвитку їхніх екологічних компетентностей та формуємо нове покоління педагогів, які зможуть виховувати у своїх учнів відповідальне ставлення до природи.

Другою педагогічною умовою є забезпечення позитивної мотивації майбутніх педагогів до формування екологічної культури.

Основою мотиваційної складової формування екологічної культури є навчальні мотиви як система відношень до різноманітних аспектів навчального процесу, яка визначається екологічною спрямованістю особистості і включає різні сторони екологічних потреб, інтересів, соціальних установок, що взаємодіють між собою [2].

Мотив – це спонування до діяльності, пов'язане із задоволенням потреб людини;

сукупність зовнішніх або внутрішніх умов, які викликають активність суб'єкта і визначають його спрямованість [3]. Мотиви поділяються на зовнішні й внутрішні. Зовнішні мотиви є сукупністю умов, обставин, які спонукають до навчання, стимулюють його. До них належить усе, що стосується організації навчання: вдало складений розклад занять; естетично оформлена аудиторія; гарна бібліотека; лекції високопрофесійних викладачів; надійні, працелюбні друзі. Такі мотиви мають соціальний характер і, як правило, залежать від організаторів навчання. Набагато складнішими і вагомішими для прийняття природоохоронних рішень є внутрішні мотиви – сукупність бажань, намірів, прагнень. Такі стимули мають індивідуальний, особистісний характер і базуються не лише на пізнавальному інтересі, а й на усвідомленні необхідності отримання екологічних знань, набуття навичок екологодоцільної поведінки.

Важливим мотивом, який проявляється в емоційному ставленні до природи, є пізнавальний інтерес – група мотивів, пов'язана зі змістом і процесом учіння, спрямована на опанування способом певної діяльності. Формування екологічних пізнавальних інтересів студентів, пов'язане з новизною навчального матеріалу

Таким чином, формування екологічної культури студентів у процесі професійної підготовки залежить не тільки від рівня сформованості розумових знань, умінь, навичок, способів розумової діяльності, але й від розвитку мотиваційної сфери особистості студента.

Третя педагогічна умова – це використання інноваційних форм, методів і технологій навчання для активізації навчально-пізнавальної діяльності.

Згідно з цією умовою при формуванні екологічної культури майбутніх педагогів передбачається використання у навчально-виховному процесі закладів вищої освіти підібраних форм, методів і технологій навчання.

Серед аудиторних форм навчально-пізнавальної діяльності проблемна лекція посідає центральне місце, адже викладач за допомогою вмілої постановки проблеми на її початку має зацікавити студентів тим матеріалом, який пропонується згідно з програмою для вивчення.

До позааудиторних форм навчання, які активізують природоохоронну діяльність студентів, сприяють формуванню їхньої екологічної культури, належать такі: екологічні ігри, вікторини, брейн-ринги, конференції, конкурси, фестивалі, звіти; виставки; еколого-дослідницькі експедиції, походи, екскурсії, стежини; екологічні гуртки; екологічні акції, свята. Використання цих форм навчання у професійній підготовці майбутніх педагогів дозволяє формувати у них конкретні уявлення про різноманітність видів рослинного і тваринного світу, почуття відповідальності за наслідки своєї діяльності у природному середовищі, усвідомлення себе частиною природи і засвоєння культурних навичок поведінки в ній.

Отже, екологічна культура студентів педагогічних спеціальностей у процесі їх професійної підготовки буде формуватися ефективно, коли будуть реалізовуватися визначені педагогічні умови. Зокрема, коли буде: реалізовано діяльнісний підхід до формування екологічної культури студентів – майбутніх учителів; забезпечена позитивна мотивація майбутніх учителів до формування екологічної культури; використовуватимуться інноваційні форми, активні методи та інтерактивні технології навчання.

Список використаних джерел

1. Гончарук В. В. Формування екологічної культури майбутніх учителів природничих спеціальностей у процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2019. 298 с.
2. Пузир Т. М. Формування екологічної культури майбутніх техніків-екологів у процесі професійної підготовки в коледжах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Житомир, 2016. 213 с.
3. Савчин М. В. Педагогічна психологія : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2007. 424 с.

Н. В. Соха

старший викладач

Запорізький національний університет

ВПЛИВ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК ВИКЛАДАЧІВ ТА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

В умовах швидкісних змін сучасного суспільства, освітнє середовище закладу вищої освіти (ЗВО) стає одним із головних чинників розвитку особистості як педагогічного працівника, так і здобувача вищої освіти. Освітнє середовище ЗВО впливає на формування професійної компетентності студентів та їхнє професійне становлення як майбутніх фахівців, протягом усього періоду навчання. Сучасні вимоги ринку праці ставлять перед закладами вищої освіти задачі по підготовці конкурентоспроможного фахівця, який здатний комунікувати, вирішувати складні завдання, пристосовуватися до різноманітних умов праці та готового до професійного зростання й саморозвитку.

На думку В. Ковальчук, освітнє середовище закладу вищої освіти є сукупністю умов різного характеру (природного та створеного суб'єктами), у яких розгортається конструктивна взаємодія суб'єктів та явищ соціокультурної дійсності, спрямованих на реалізацію визначених завдань професійної освіти [2].

Наразі, освіта та освітнє середовище стали взаємопов'язаними та взаємозалежними ключовими компонентами освітньої системи, які незалежно від майбутньої професії впливають як на професійний розвиток викладачів так й на становлення особистості здобувачів вищої освіти.

В наукових роботах українських дослідників таких як М. Братко, Т. Водолазька, Л. Гуцуляк, І. Добрянський, Л. Макар, Л. Оболенська, А. Смолюк, розкривається важливість та значення освітнього середовища, його сприяння освітньому процесу й вплив на особистість [3].

Аналіз наукової літератури дозволяє визначити, що феномен та сутність освітнього середовища розглядалися науковцями з різних точок зору. Так А. Артюхіна розглядала освітнє середовище як педагогічний феномен та як частину просторово-предметного оточення, В. Мастерова як засіб формування творчої індивідуальності здобувача вищої освіти, О. Молдонен як умову професійної ідентифікації, І. Габа, В. Панов, В. Ясвін як засіб набуття різних компетентностей майбутніх фахівців, В. Новиков, В. Литвиненко як особистісний та професійний

стимулюючий фактор тощо [1].

Тож метою нашого дослідження є визначення впливу освітнього середовища ЗВО на особистісний розвиток викладачів та здобувачів вищої освіти.

Наразі, трансформаційні зміни та сучасні підходи до процесу навчання, такі як: студентоцентрований, практикоорієнтований, компетентісний, аксіологічний, які сформувалися в європейському освітньому просторі, на нашу думку, слід розглядати як якісні процеси перебудови освітнього середовища. Сучасне перенесення акценту на вище зазначені підходи, впливає не тільки на здобувачів вищої освіти, алей торкається науково-педагогічних працівників ЗВО, оскільки новими орієнтирами в освітньому середовищі стають: формування у студентів здатності до критичного мислення, вміння розв'язувати проблеми. Основною метою викладачів стає формування компетентісної особистості студента, здатної до саморозвитку та самореалізації. Розвиток сучасного освітнього середовища спрямований на передачу практичних знань та умінь здобувачам вищої освіти, формування їх індивідуальної траєкторії навчання на основі партнерської взаємодії та підняття рівня пізнавальної активності студентів.

Слід зазначити, що високоякісно організоване освітнє середовище не лише сприяє академічним досягненням, але й відіграє вирішальну роль у формуванні соціальних, емоційних та етичних аспектів особистості як здобувачів вищої освіти, так і науково-педагогічних працівників.

Останні декілька років стали надскладними для системи вищої освіти України, через пандемію COVID-19 та військову агресію з боку Росії. Тривала ізоляція та переміщення студентів у різні куточки України та світу дали поштовх для розвитку та впровадження інноваційних технологій дистанційного та інтерактивного навчання. Сучасні технології відкривають нові можливості педагогічного потенціалу освітнього середовища, надаючи можливість здійснювати індивідуальний підхід до кожного здобувача, оскільки, знаходячись в умовах дистанційного навчання вони потребують підтримки та наставництва з боку викладачів, в свою чергу це спонукає викладачів до постійного професійного розвитку, пошуку нових форм командної роботи тощо. Саме освітнє середовище стає платформою для розвитку комунікативних навичок, які дають можливість брати участь у колективних проєктах та розвивати лідерські навички.

Хочемо підкреслити важливість створення високоякісно організованого освітнього середовища у ЗВО, оскільки воно впливає на особистісний розвиток студентів під час навчання, допомагаючи їм утвердитися у виборі професії та здобути не тільки професійні компетентності, але й отримати реальний практичний досвід. Високоякісне освітнє середовище сприяє збереженню індивідуальності, стимулює ціннісно-моральну, когнітивну, комунікативну та науково-дослідницьку діяльність здобувачів вищої освіти.

Таким чином, теоретичний аналіз наукових джерел надав нам можливість визначити, що освітнє середовище є не лише простором для здобуття знань, але й відіграє важливу роль у формуванні всебічно розвиненої особистості, здатної ефективно діяти в сучасному суспільстві.

В свою чергу змінив освітньому середовищі, які відбуваються повсякчас, впливають й на науково-педагогічних працівників, сприяючи їхньому постійному саморозвитку та підвищенню кваліфікації.

Список використаних джерел

1. Димар Н. М. Освітнє середовище закладу вищої освіти як фактор впливу на формування фахових компетентностей студентів. *Збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції* (21-22 січня 2022 р., м. Одеса). Одеса : ГО «Південна фундація педагогіки», 2022. 196 с. С. 159-162 URL: https://kpibs.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/126/2022/02/.pifp_org_январь_2022_САЙТ.pdf.
2. Ковальчук В. Освітнє середовище закладу професійної освіти як фактор розвитку особистості майбутнього фахівця. *Креативна педагогіка*. Житомир : Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки «Полісся», 2023. Вип. 16. С.48-53
3. Цінь Шен. Роль освітнього середовища у формуванні загальної культури майбутнього вчителя музики в Україні та КНР. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 71, т. 1. С. 181-184.

Н. В. Стадніченко

кандидат педагогічних наук, доцент
Запорізький національний університет

РОБОТА НАД ЛІТЕРАТУРНИМ ТЕКСТОМ НА ЗАНЯТТЯХ З ДИСЦИПЛІНИ «СЦЕНІЧНА МОВА» ТА «ПРОФЕСІЙНА ПОСТАНОВКА ДИХАННЯ ТА ГОЛОСУ» ЯК ШЛЯХ ВИЯВЛЕННЯ ПРОБЛЕМ ФОРМУВАННЯ ЗАСОБІВ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ АКТОРА

Одним з першочергових завдань у роботі студента над літературним твором є розуміння творчого задуму автора художнього твору, його теми, ідеї тощо. Відсутність розуміння тексту, що є наслідком недостатньої аналітичної роботи, призводить до гальмування розвитку творчої природи студента, а саме – відсутності емоційного ставлення до подій, що складають сюжетну лінію літературного твору, механічного відтворення тексту, відсутності внутрішньої свободи, наявності фізичного затиску, що призводить до неможливості досягнення імпровізаційного самопочуття [1].

Проблема формування сценічного мовлення як засобу вербального спілкування актора в процесі фахової підготовки, теоретико-методологічні, методичні та практичні аспекти висвітлені в працях філологів (Н. Грипас, Н. Костриця, Л. Мацько та ін.), театральних педагогів, викладачів сценічної мови вітчизняних та зарубіжних мистецьких закладів освіти, акторів, професійних читців, режисерів (С. Беррі, А. Гладишева, К. Лінклейтер, Р. Черкашин). Трактуючи сценічне мовлення як мистецтво словесної взаємодії, вони визнавали слово найголовнішим елементом акторської виразності, завдяки чому були сформульовані закони логіки мовлення, опанування та використання яких є основою формування готовності майбутнього актора до професійного спілкування:

- закон підтексту – демонстрація актором-читцем оцінки проголошуваної інформації, закладеної в тексті автора, а також ставлення до суб'єкта чи об'єкта спілкування;
- закон надзавдання – усвідомлення мети, задля якої актор-читець від імені

персонажа вступає у процес спілкування і взаємодії із суб'єктами, об'єктами та предметами в межах публічного виконання літературного твору;

- закон наскрізної дії – виконання послідовних логічних дій, які відбуваються в безперервному процесі спілкування в системах трьох діад (суб'єкт-суб'єкт, суб'єкт-об'єкт, суб'єкт-предмет);

- закон нового поняття – використання нових засобів виразності (інтонацій, підтекстів, немовних виразів (якості матрикулу) з метою акцентувати увагу глядача на нових обставинах, що вплинули на хід подій у процесі виконання літературного твору;

- закон порівняння і протиставлення - трансляція процесу проходження думки від моменту сприйняття інформації, її аналізу та реакції на неї актора-читця до висловлення судження та висновку;

- закон створення та відображення послідовної лінії внутрішніх бачень – напрацювання в уяві актора-читця кінострічки внутрішніх бачень на основі чуттєвого образного уявлення про дійсність, представлену автором у літературному творі та трансляція лінії внутрішніх бачень глядачеві [3].

Знання законів мовлення та правильне їх використання не завжди забезпечує успіх під час публічного виконання літературного твору. Виконавська діяльність завжди набуває особистісного характеру. Студент, працюючи над літературним твором, емоційно розкривається, реагуючи на події, описані автором і демонструючи таким чином зв'язок між літературним твором і власним життям. Роботу над літературним твором важливо починати з виявлення спільних проблем у житті літературного героя і виконавця, на основі чого майбутній актор буде формувати власні думки з приводу тексту, над яким працює, самостійно приймати творчі рішення - заради чого він висловлює ту чи іншу думку, що він особисто хоче сказати, проголошуючи авторський текст.

Майбутній актор ніби відкриває для себе світ, створений автором, знайомлячись ближче з історичною епохою, з обставинами життя, які вплинули на формування його світогляду і переконань, ніби вступає в діалог з автором, займає його позицію, співчуває. Такий підхід до роботи над текстом призводить до розуміння і прийняття авторської позиції, означеної у творі. Без набуття виконавцем авторського бачення світу, неможливе досягнення глибини художнього змісту літературного твору, тому у роботі над літературним твором студенту дуже важливо максимально дотримуватися художніх, структурних, синтаксичних особливостей авторського стилю письма, оскільки це важлива умова успішної реалізації творчого задуму.

Усвідомлення студентом змісту літературного твору відбувається поступово, в процесі вивчення твору, здійснення логічного аналізу. Робота над сценічним втіленням літературного твору засобами мовлення має починатися не з розміщення логічних пауз, не з наголошення змістовно важливих слів, не з вивчення студентом тексту напам'ять, не з пошуку «правильної» інтонації, а з усвідомлення глибинного змісту, розуміння того, що хотів донести автор до читача[2].

Робота майбутнього актора над літературним твором (вивчення історії його написання, формуванням внутрішніх бачень, створення власної емоційної партитури розповіді) дає можливість здійснити змістове впорядкування тексту, розподілити логічні акценти, сформулювати ланцюг подій, визначити які з них є основними, які другорядними. Побудова ланцюга подій дає можливість майбутньому актору

усвідомлювати перспективу виконання, що сприяє вірному розподілу сил і контролю за використанням засобів виразності. Відсутність розуміння перспективи призводить до неконтрольованого використання студентом засобів виразності, або ж до монотонного невиразного виконання твору [4].

Формування компетентностей, що засвідчують готовність майбутнього актора до професійного спілкування, відбувається у межах опанування дисциплін «Сценічна мова» та «Професійна постановка дихання та голосу», через демонстрацію професійних якостей, що відображені в матрикулі характеристик професійного спілкування майбутніх акторів, а саме: бажання творчої реалізації, установки на самовдосконалення, прагнення до самопізнання, розвинутий розмовний слух, фонаційне дихання, гучність голосу, політність голосу, чітка дикція, артикуляційна виразність, відчуття темпоритму, володіння немовними виразами, фізична й психічна активність, мімічна виразність [5].

Отже, завданням студента, що працює над сценічним втіленням літературного твору, є здійснення переходу від літератури до сценічного мистецтва. Виконавець має відкрити звукову природу авторського тексту, використовуючи для цього власні природні якості. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми, де представлені компетентності, на яких ґрунтується підготовка майбутнього актора до професійного спілкування, студент повинен знати теоретичні основи дисциплін «Сценічна мова», «Професійна постановка дихання та голосу» - жанрові особливості літературного твору, специфіку авторського стилю, режим експлуатації голосового апарату; засоби сценічного мовлення; закони логіки мовлення, правила орфоепії та вміння використовувати їх у процесі підготовки та публічного виконання. Окрім того майбутній актор має навчитися застосовувати практичні навички володіння мовно-голосовим апаратом, самостійно працювати над сценічним утіленням різножанрових творів засобами сценічного мовлення, використовувати в практичній діяльності здобутки та досягнення видатних майстрів, представників вітчизняних і зарубіжних театральних шкіл.

Список використаних джерел

1. Башманівська Л. А., Башманівський В. І. Дикція й емісія голосу. Виразність професійного мовлення журналіста : навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів і дистанційного навчання. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2022. 108 с.
2. Грицан Н. В. Техніка сценічного мовлення: навч.-метод. посіб. 2-ге вид., переробл. і доповн. Івано-Франківськ, 2020. 286 с.
3. Локарева Г. В., Стадніченко Н. В. Підготовка майбутнього актора до професійного спілкування: теорія, практика, перспективи : монографія. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2019. 416 с.
4. Стадніченко Н. Сучасні тенденції підготовки майбутнього актора до професійного спілкування у Вітчизняних та зарубіжних навчальних закладах. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*. 2019. Т. 2. С. 126-130.
5. Стадніченко Н. В. Етапи формування вмінь і навичок професійного спілкування актора у процесі створення дипломної вистави. *Педагогічні науки : теорія та практика*. 2022. Т. 44, № 4. С. 134-141.

О. В. Хаустова

кандидат педагогічних наук, доцент

Комунальний заклад «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради

ЯКІСТЬ МІЖОСОБИСТІСНИХ ВЗАЄМИН ПЕДАГОГА І ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ ЯК УМОВА СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Модернізація освітньої галузі в умовах глобальних викликів базується на сучасних наукових підходах, серед яких чільне місце займає середовищний, спрямований на створення умов, можливостей, ресурсів для розвитку, навчання й виховання особистості. В інтерпретації сучасних дослідників середовищний підхід постає як теорія та технологія «безпосереднього управління (через середовище) процесами виховання і розвитку особистості учня чи студента; як система дій суб'єкта управління, спрямованих на перетворення середовища у засіб проектування й діагностики результату навчання і виховання».

Значення середовища у розвитку людини підкреслювали К. Ушинський, А. Макаренко, Г. Костюк. Ідеї виховного впливу середовища простежується у досвіді сусідських, інтегрованих шкіл у Німеччині (Е. Нігермайер, Ю. Ціммер), «паралельних шкіл» у Франції (Б. Бло, Л. Порше, П. Ферра), «шкіл без стін» (Р. Уолтер, С. Уотсон, Б. Хоскен) та школи «екосистеми» (Дж. Гудленд) у США.

Класики нашої української педагогіки вказували на беззаперечну значущість середовища. Так, А. Макаренко зазначав, що «виховує не сам вихователь, а середовище». Вітчизняний педагог і психолог Г. Костюк у 30-х роках минулого століття запропонував формулу «середовище – спадковість – виховання».

Сьогодні сутність середовищного підходу вивчають вітчизняні та зарубіжні вчені, такі як А. Артюхіна, А. Баль, Т. Гущина, Л. Кочемасова, Ю. Мануйлов, Т. Менг, С. Смолюк, І. Суліма, Г. Шек.

У педагогіці середовищний підхід зазвичай розглядають в декількох аспектах. По-перше, як методологію педагогічних досліджень (І. Суліма, Г. Щек). По-друге, як теорію й технологію опосередкованого (через середовище) управління процесами розвитку особистості (Ю. Мануйлов, В. Стрельніков). Цікавою є наукова точка зору про те, що система дій із середовищем дозволяє перетворити середовище на засіб діагностики, проектування та продукування педагогічного результату (Ю. Мануйлов, Г. Товканець).

Феномен «освітнє середовище» у вітчизняних наукових дослідженнях розглядають Г. Балл, М. Боришевський, Н. Максимова, В. Рибалка, Р. Семенова, В. Ясвін та інші.

Спільною є думка дослідників про значущість міжособистісних взаємин учасників освітнього процесу як однієї з складових безпечного освітнього середовища, втім їх характеристики є недостатньо вивченими.

Метою даного дослідження є висвітлення характеристик міжособистісних взаємин учасників освітнього процесу як характеристик безпечного освітнього середовища.

Результати теоретичного аналізу проблеми показали, що в сучасних наукових працях дослідники трактують освітнє середовище, як частину життєвого, соціального

середовища людини, яка виявляється у сукупності всіх освітніх факторів, що безпосередньо або опосередковано впливають на особистість у процесах навчання, виховання та розвитку; є певним виховним простором, в якому здійснюється розвиток особистості.

З точки зору В. Ясвіна, освітнє середовище – це характеристика життя всередині освітнього закладу, система впливів і умов формування особистості, а також система можливостей для розвитку особистості, які містяться у соціальному та просторово-предметному оточенні [2].

Сучасні мінливі умови створюють зовнішній та внутрішній вектори змін освітнього середовища. Зовнішній вектор пов'язаний з процесами євроінтеграції, інтернаціоналізації, індивідуалізації, технологізації, інформатизації тощо. Серед внутрішніх векторів визначають цільові, соціально-психологічні, змістовні, діяльнісні, ресурсні зміни. Соціально-психологічні особливості освітнього середовища пов'язують з характером взаємодії педагогів, здобувачів освіти, керівників, важливими стають академічний вплив, підтримка, заохочення, залучення.

У сучасних дослідженнях виокремлюють чотири ознаки безпечного освітнього середовища, що безпосередньо пов'язані з міжособистісними стосунками:

1. Якість міжособистісних взаємин, які визначають позитивні чинники (довіра, доброзичливість, схвалення, толерантність); негативні чинники (агресивність, конфліктність, ворожість, маніпулятивність);

2. Захищеність в освітньому середовищі: відсутність насильства у всіх його видах, формах для всіх учасників освітнього процесу (психологічного зокрема);

3. Задоволеність освітнім середовищем, що передбачає задоволення базових потреб здобувачів освіти у допомозі та підтримці; збереженні та підвищенні її самооцінки; пізнанні та діяльності; розвитку здібностей та можливостей;

4. Комфортність освітнього середовища: оцінка емоцій, почуттів та переживань, що домінують у процесі взаємодії педагогів і здобувачів освіти в освітньому середовищі закладу.

Дослідники які вивчають коло проблем психологічної безпеки освітнього середовища (С. Репетій, В. Духневич, З. Сіверс, О. Бондарчук та інші), підкреслюють, що психотравмуючі ситуації прямо чи опосередковано впливають на фізичне і психічне здоров'я особистості. Зокрема, до психотравмуючих ситуацій в освітньому процесі можна віднести: конфлікти у стосунках вчитель–учень, учень–учень, учень–батьки тощо; проблема адаптації; атмосфера конкуренції між однолітками; надмірна вимогливість педагогів тощо [3].

Значущість психологічної безпеки освітнього середовища у сучасних умовах є надзвичайною, вона виявляється, на думку І. Баєвої, через: позитивне ставлення здобувачів освіти до освітнього середовища; задоволеність учасників основними соціально-психологічними характеристиками освітнього середовища (задоволення потреби в особистісно-довірливому спілкуванні); захищеність учасників освітнього середовища від психологічного насильства.

Розглядаючи важливість міжособистісних взаємин як умови створення безпечного освітнього середовища, слід відзначити, що в умовах війни особливе значення має наявність психологічно стійкої та стабільної фігури педагога, яка відповідає нагальній потребі здобувача освіти в емоційній регуляції; забезпечення в навчальному закладі гуманістичної парадигми та розвивального характеру освіти;

особистісно-орієнтована спрямованість освітнього процесу; психологічний захист кожного учасника освітнього середовища; формування соціально-психологічної компетентності учнів, батьків, педагогів, адміністрації, інших спеціалістів закладу освіти.

Висновки. Створення безпечного освітнього середовища базується на якості міжособистісних взаємин педагога та здобувачів освіти, що базується на довірі, доброзичливості, схваленні, толерантності; відмови від агресії та маніпуляцій, психологічного насильства; активізації продуктивної взаємодії здобувачів освіти. Необхідними для сучасного педагога виявляються вміння здійснювати профілактику конфліктів, уникати підвищені вимоги до здобувачів освіти; сприяти адаптації, надавати підтримку, розвивати емоційний інтелект учасників освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Національна стратегія розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у Новій українській школі. URL: <https://nus.org.ua/news/dyvitsya-natsionalnu-strategiyu-rozbudovybezpechnogo-i-zdorovogo-osvitnogo-seredovyssha-u-nush/>.
2. Стрельников В. Ю. Технологія безпосереднього управління процесом виховання студента. *Сучасні аспекти виховання студентської молоді*. 2012. URL: <https://eprints.kname.edu.ua/29567/1/108.pdf>.
3. Цюман Т. П., Бойчук Н. І. Кодекс безпечного освітнього середовища : метод. посіб. / за заг. ред. Т. П. Цюман. Київ, 2018. С. 8-11.

Р. Я. Шумада

*завідувач ОНМЦ моніторингових досліджень якості освіти
Комунальний заклад «Запорізький обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти» Запорізької обласної ради*

О. І. Гура

*доктор педагогічних наук, професор
Запорізький національний університет*

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ В ПІДГОТОВЦІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Актуальність дослідження. У сучасних умовах реформування освітньої системи в Україні, питання моніторингу якості освіти набуває особливої актуальності. Згідно з результатами досліджень [1; 2; 5; 6] та інших, педагогічний моніторинг виступає важливим інструментом для оцінки ефективності освітніх процесів та забезпечення їхньої якості. Після ухвалення указу Президента України від 04.07.2005 № 1013/2005. Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні, інтерес до моніторингу якості освіти зріс, що підкреслює необхідність систематичного аналізу цієї проблеми.

Теоретико-методологічне обґрунтування проблеми полягає в необхідності розробки системи методів і прийомів, які дозволяють здійснювати комплексний

аналіз освітніх результатів, а також у формуванні компетентностей педагогічних працівників, зокрема в системі післядипломної педагогічної освіти, для проведення моніторингових досліджень.

Метою даного дослідження визначення ролі педагогічних працівників в проведенні освітніх моніторингів, а також визначення основних компетентностей, які повинні бути розвинені у педагогічних працівників для ефективного проведення моніторингових досліджень.

Результати теоретичного аналізу проблеми. У процесі теоретичного аналізу було виявлено, що моніторинг якості освіти є важливим елементом педагогічної діяльності та охоплює різноманітні компоненти. Компетентності педагогів у сфері моніторингу якості освіти охоплюють знання, навички та вміння, необхідні для ефективного проведення моніторингових досліджень. Це включає знання теоретичних основ моніторингу, методів збору та аналізу даних, а також вміння інтерпретувати результати та вносити корективи в освітній процес. Педагоги, які володіють цими знаннями та навичками, здатні краще оцінювати результати навчання своїх учнів і вносити необхідні зміни до своїх методів викладання. Дослідження також свідчать про те, що моніторинг є не лише інструментом оцінки, а й важливим елементом управління якістю освіти, що дозволяє коригувати змістовні та технологічні аспекти освітнього процесу.

Важливо виділити різні типи компетентностей, які повинні бути розвинені у педагогів:

- теоретичні знання – розуміння концепцій, методів та інструментів моніторингу якості освіти;
- практичні навички – вміння розробляти інструменти збору даних (анкети, тести, спостереження) та проводити аналіз отриманих результатів;
- володіння інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ) – здатність використовувати сучасні програмні засоби для обробки та візуалізації даних;
- розвинення комунікаційних навичок – уміння взаємодіяти з учасниками дослідження та ефективно презентувати результати досліджень різним аудиторіям.

Також педагогічні працівники повинні мати розвинуті компетентності з методів оцінювання та моніторингу результатів освітнього процесу, що включають предметно-методичну, емоційно-етичну, прогностичну та рефлексивну компетентності.

В деяких нормативних актах [3; 4] моніторинг якості освіти розглядається як підсистема педагогічної діяльності, що дозволяє коригувати змістовні та технологічні аспекти освітнього процесу. Також підкреслюється важливість моніторингів для покращення освітнього процесу, а також окреслюють вимоги до навичок працівників, які безпосередньо організовують та проводять такі моніторинги.

Теоретичний аналіз також вказує на ряд викликів, з якими стикаються педагоги, деякі з них це: недостатня теоретична підготовка з тематики моніторингових досліджень; суперечливість нормативних документів, зокрема відсутність чітких стандартів і рекомендацій щодо проведення моніторингових досліджень; формальне сприйняття моніторингу учасниками та громадськістю.

Для подолання зазначених викликів необхідно: організувати курси та тренінги для педагогів із зазначеної тематики, які б охоплювали основи моніторингу, методи збору та аналізу даних; створити чіткі нормативні документи, які б регламентували

проведення моніторингових досліджень та їхню інтеграцію в освітній процес; проводити інформаційні кампанії, які б підкреслювали важливість моніторингу як інструменту для покращення якості освіти.

Таким чином, теоретичний аналіз проблеми формування компетентностей педагогів у сфері моніторингу якості освіти вказує на важливість системного підходу до підготовки педагогічних працівників, що дозволить підвищити ефективність освітнього процесу та забезпечити його якість.

Висновки. Отже, результати теоретичного дослідження підтверджують, що моніторинг якості освіти є ключовим елементом для забезпечення ефективності освітньої системи в Україні. Важливість підготовки педагогів до проведення моніторингових досліджень підкреслюється численними нормативними документами, які регламентують цю діяльність. Також підтверджується важливість підготовленості педагогів до проведення моніторингових досліджень для забезпечення коректності отриманих результатів. Нормативні документи наголошують на необхідності формування у педагогів відповідних компетентностей для успішного виконання функцій моніторингу.

Подальші дослідження в цій галузі повинні зосередитися на розробці нових методик та інструментів, які сприятимуть підвищенню якості освіти та розвитку професійних компетентностей педагогічних працівників. Існує також потреба надалі у створенні методичних рекомендацій для педагогічних працівників, що сприятиме підвищенню якості освіти в Україні.

Список використаних джерел

1. Ілійчук Л. Моніторинг якості освіти: концептуальні підходи та проблеми класифікації. *Нова педагогічна думка*. 2021. Т. 108, № 4. С. 16-19. URL: 10.37026/2520-6427-2021-108-4-16-19 (дата звернення: 10.10.2024).
2. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (До 30-річчя незалежності України) : монографія / Нац. акад. пед. наук України; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : КОНВІ ПРИНТ, 2021. 384 с. URL: 10.37472/NAES-2021-ua (дата звернення: 10.10.2024).
3. Про затвердження Порядку проведення моніторингу якості освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.01.2020 № 54. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0154-20#Text> (дата звернення: 20.12.2023).
4. Професійний стандарт вчителя : Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства від 23.12.2020 № 2736-20. URL: https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/266-nakaz_2736.pdf (дата звернення: 21.12.2023).
5. Савченко Л. О. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до педагогічної діагностики якості освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2014. 594 с. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/610/1/Савченко%20Лариса%20Олексіївна.pdf> (дата звернення: 10.10.2024).
6. Хлебнікова Т. М. Моніторинг як складова педагогічної діяльності вчителя. *Grail of Science*. 2023. № 28. С. 88-93. URL: 10.36074/grail-of-science.09.06.2023.12 (дата звернення: 10.10.2024).

СЕКЦІЯ 4
НАУКОВО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ

В. В. Анухтіна

*доктор філософії, старший викладач
Запорізький національний університет*

А. А. Пилипенко

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Запорізький національний університет*

**ОСНОВИ ПРИКЛАДНОГО АНАЛІЗУ ПОВЕДІНКИ (АВА), ЯК МЕТОДУ
РОБОТИ З ДІТЬМИ З РАС**

Актуальність дослідження, теоретико-методологічне обґрунтування проблеми. Зростаюча кількість дітей з розладами аутистичного спектра (РАС) визначає необхідність розробки й упровадження новітніх методів корекційної роботи, зокрема прикладного аналізу поведінки (АВА). РАС супроводжуються суттєвими труднощами у розвитку мовлення, соціальної взаємодії та адаптивної поведінки, що робить актуальним пошук ефективних підходів для покращення життєвих навичок цих дітей. АВА-терапія як науково обґрунтована методика дає змогу індивідуально підходити до розвитку соціально значущих поведінкових навичок, застосовуючи принципи поведінкового зумовлювання.

Теоретико-методологічне обґрунтування АВА базується на поведінковій психології та концепції зумовлювання, згідно з якою наслідки поведінки впливають на частоту її проявів у майбутньому. Завдяки поєднанню методів позитивного підкріплення, структурованих інструкцій та постійної оцінки поведінкових змін АВА-терапія дозволяє досягти значних покращень у розвитку дітей з РАС. Дослідження І. Lovaas та інших фахівців підтвердили, що систематичне застосування АВА може сприяти соціалізації та інтеграції дітей у навчальні середовища, значно підвищуючи їхні комунікативні та адаптивні можливості.

Мета дослідження. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та практичне підтвердження ефективності прикладного аналізу поведінки (АВА) як методу корекційної роботи з дітьми, що мають розлади аутистичного спектра (РАС). Дослідження спрямоване на вивчення особливостей впровадження АВА для розвитку комунікативних, соціальних та адаптивних навичок у дітей з РАС, а також на визначення оптимальних умов і методик, що забезпечують сталий позитивний вплив на мовленнєвий і соціальний розвиток цих дітей.

Результати теоретичного аналізу проблеми. Прикладний аналіз поведінки (АВА) є науково обґрунтованим методом корекційної роботи з дітьми з розладами аутистичного спектра (РАС), що базується на принципах поведінкової психології та концепції оперантного зумовлювання. Основна ідея АВА-терапії полягає в тому, що поведінка формується через підкріплення або гасіння залежно від наслідків. Згідно з дослідженнями І. Lovaas, раннє інтенсивне втручання за допомогою АВА (до 40 годин на тиждень) дозволяє досягти істотних змін у розвитку дітей з аутизмом, зокрема в таких сферах, як комунікація, когнітивні навички та соціальна адаптація [1, с. 4].

АВА-терапія передбачає розробку індивідуальних програм, де особлива увага приділяється поступовому навчанню соціально значущих навичок. Позитивне підкріплення в структурованих навчальних сесіях допомагає дітям з РАС виробляти цільову поведінку та покращувати навички комунікації та самоконтролю. Цей підхід надає можливість коригувати навіть глибокі поведінкові порушення, розвивати адаптивну поведінку та підвищувати інтерес до соціальної взаємодії, що підтверджується численними дослідженнями [2; 3; 4].

Прикладний аналіз поведінки використовує широкий набір методів, кожен з яких фокусується на дослідженні факторів, що передують поведінці, та наслідків, які виникають після неї. Основою АВА є позитивне підкріплення, що передбачає закріплення бажаної поведінки через винагороду або заохочення, завдяки чому ця поведінка частіше повторюється у майбутньому.

АВА виділяє чотири основні функції поведінки, які пояснюють причини її виникнення:

1. Уникнення або уникання – людина може діяти, щоб уникнути неприємної ситуації. Наприклад, дитина може влаштувати істеріку, щоб уникнути виконання домашніх завдань.

2. Отримання уваги – поведінка може бути спрямована на привернення уваги інших людей. Це може бути як позитивна увага (схвалення), так і негативна (критика).

3. Досягнення бажаного – дії спрямовані на отримання конкретного результату. Наприклад, дитина просить іграшку або солодощі.

4. Сенсорна аутостимуляція або саморегуляція – поведінка спрямована на досягнення внутрішнього комфорту, часто через стереотипичні дії, що допомагають дитині знижувати тривогу або стрес [2, с. 72].

Основні принципи АВА-терапії включають посилення, ослаблення та гасіння поведінки: позитивне підкріплення – додає стимул у середовище відразу після реакції, щоб підкріпити бажану поведінку; негативне підкріплення – видаляє стимул із середовища після поведінки, щоб посилити бажані реакції, включаючи запобіжне та реактивне уникнення від неприємного стимулу; гасіння – метод, за якого поведінка зникає, коли припиняється підкріплення, тобто не має наслідків. Це часто називають нехтуванням поведінки [2, с. 55].

Для ефективного підкріплення поведінки АВА застосовує різні типи стимулів:

- Первинні стимули – життєво необхідні елементи (їжа, вода, дотик).
- Вторинні стимули – винагороди, що підкріплюють корисну поведінку (увага, іграшки) [3, с. 70].
- Генералізовані стимули – пов'язані з первинними чи вторинними винагородами (жетони, навіть гроші), які обмінюються на інші заохочення.

Для досягнення ефективності стимулів можуть використовуватися жетони як гнучкий спосіб винагороди, що мотивує дітей на виконання завдань. Жетони можуть збиратися для отримання призів чи доступу до приємних занять, з варіантами винагороди, які дитина може вибрати або отримати автоматично після їх накопичення [4, с. 55].

Висновки. АВА-терапія є науково обґрунтованим і високоефективним методом корекційної роботи, який забезпечує індивідуалізований підхід до дітей з розладами аутистичного спектра (РАС). Завдяки застосуванню принципів поведінкового аналізу, таких як позитивне та негативне підкріплення, а також гасіння, методика дозволяє досягти значних покращень у розвитку мовленнєвих, соціальних та адаптивних

навичок.

Розробка індивідуальних програм АВА та використання функцій поведінки як основи для корекції дає змогу зосередитися на специфічних потребах кожної дитини. Це сприяє ефективному формуванню соціально значущої поведінки, розвитку комунікативних навичок та інтеграції дітей у соціальне середовище. Позитивне підкріплення та система винагород дозволяють мотивувати дітей до цільової поведінки, а застосування первинних, вторинних та генералізованих стимулів забезпечує стійкість цих навичок у різних життєвих ситуаціях.

Таким чином, прикладний аналіз поведінки, завдяки своїм науково обґрунтованим принципам і практичним результатам, є незамінним інструментом для логопедів і корекційних педагогів у роботі з дітьми з РАС.

Список використаних джерел

1. Ткач Х. Обстеження мовленнєвого розвитку дітей з аутизмом і тяжкими порушеннями мовлення на основі поведінкового підходу. Тернопіль : Видавництво «Мандрівець», 2020. 132 с.
2. Leach D. Bringing ABA to Home, School, and Play for Young Children with Autism Spectrum Disorders and Other Disabilities. Travis Thompson Ph.D, 2012. 200 p.
3. Schramm R. Motivation and reinforcement : Turning the tables on autism, 2011. 383 p.
4. Lovaas O. I. Behavioral treatment and normal educational and intellectual functioning in young autistic children. *Journal of consulting and clinical psychology*. 1987. T. 55. №. 1. P. 3.

Н. О. Венцева

*докторка педагогічних наук, професорка
Бердянський державний педагогічний університет*

О. О. Коробова

*здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Бердянський державний педагогічний університет*

НАВЧАННЯ ЧЕРЕЗ ДІЮ ЯК ЗАСІБ ФАСИЛІТАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА ЗЗСУ

Актуальність. Сучасна освітня політика визначає одним з пріоритетів формування особистості з високим інтелектуальним потенціалом, яка може швидко адаптуватися до світу високих технологій та інформації, застосовувати свої знання на практиці, досягати успіху в різних сферах діяльності та бути конкурентоспроможною на ринку праці. Заклади освіти традиційно відіграють ключову роль у розвитку інтелектуального і творчого потенціалу, а також соціально значущих якостей особистості.

Успіх реформування освітньої системи та модернізації конкретного закладу освіти тісно пов'язані з діяльністю його керівника. Майбутнє розвитку закладу освіти багато в чому залежить від загальних і професійних компетентностей керівника ЗЗСУ, його спроможності адаптуватися до вимог сьогодення. Фасилітаційна діяльність, яка полягає в створенні сприятливих умов для співпраці, навчання та розвитку як здобувачів освіти, так і педагогічного колективу, є однією із новітніх

методів і засобів управління закладом освіти.

Мета дослідження полягає у визначенні навчання через дію як одного із актуальних засобів фасилітаційної діяльності керівника ЗЗСУ.

Сутність дослідження. У професійному стандарті визначено загальні компетентності керівника ЗЗСУ, як-от: громадянську, соціальну, культурну, когнітивну та підприємницьку. На нашу думку, соціальна компетентність, яка передбачає «здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, налагоджування соціальної взаємодії, співробітництва з колегами, попередження та розв'язання конфліктів», потребує застосування фасилітаційної діяльності керівника ЗЗСО [1].

Фасилітація може спиратися на принципи навчання через дію. Навчання через дію (дієве навчання) – це формальний процес, який можна використовувати в багатьох ситуаціях. Навчання через дію – це метод навчання через досвід, який базується на принципі «навчання на практиці». Стійкий ефект навчання досягається завдяки поєднанню теорії та практики. Науковець Олів'єр Серра визначає дієве навчання як «структурований метод, який дозволяє невеликим групам регулярно та колективно працювати над складними проблемами, вживати заходів та навчатися як індивідуально, так і в команді» [2]. Дослідник виокремлює ключові принципи дієвого навчання, як-от:

- навчання починається з незнання;
- індивіди та групи, які беруть на себе відповідальність, мають найкращі шанси вжити дій, які принесуть зміни;
- навчання передбачає як запрограмоване знання, так і проникливе розуміння;
- навчання має випереджати темп змін [2].

Важливим аспектом навчання через дію є «відмова» від надто поширених звичок переходу від проблеми до її вирішення через надавання порад. Для цього необхідно дотримуватися дисциплінованої методології активного слухання та опитування. Умілий і досвідчений керівник-фасилітатор може допомогти досягти вищезазначеного. Зокрема, він спроможний створити безпечний простір для чесного обговорення через нагадування учасникам групи про методику проведення групових зустрічей на засадах фасилітації; моделювання прямих корисних запитань для переконання, що опитування відбувається у належному темпі; привертання уваги до проблем процесу обговорення та при дотриманні менеджменту часу.

Застосування принципів дієвого навчання для проведення групових засідань на засадах фасилітації є найефективнішим, коли участь відбувається на добровільних засадах. Керівник-фасилітатор також має зосереджуватися на реальних життєвих проблемах, пов'язаних із практикою, які мають відкритий характер і не мають правильної чи неправильної відповіді. Важливо, щоб будь-яке групове засідання, як-от: педрада, нарада, круглий стіл із залученням представників громадськості та батьківства тощо, мало чітку мету. Також необхідною запорукою є повага до різних точок зору; активне слухання; застосування відкритих запитань; утримування від порад; відповідальність за власні дії кожного учасника тощо.

Функція керівника ЗЗСО як фасилітатора виходить за рамки простої презентації; це – сприяння створенню середовища, де можуть процвітати ідеї та досягатися колективні цілі. Вона вимагає унікального поєднання навичок, що включає, але не обмежується активним слуханням, вирішенням конфліктів і здатністю сприяти інклюзії в різних групах. Кваліфікований керівник-фасилітатор не лише керує процесом засідання, але й гарантує, що кожен учасник відчуває себе почутим і

зацікавленим.

Саме тому, керівник-фасилітатор має ставити відкриті прямі запитання в потрібний час і в правильний спосіб. Чим коротше запитання, тим корисніше воно для того, кому його задають, оскільки вони надають особі, яка відповідає, простір для відповіді, що і має на меті справжня фасилітація. Складні питання блокують мислення людини. Запитання-пропозиції як до прикладу «Чому б Вам не звернутися за допомогою до колег у складній ситуації?» спонукають до більшої взаємодії ніж запитання типу «Що Ви можете зробити у складній ситуації?». Мета керівника-фасилітатора полягає в тому, щоб завдяки відкритим прямим запитанням, допомогти людині (педагогічному працівнику, здобувачу освіти, батькам, або особам, що їх замінюють) знайти власні відповіді. Стратегічні прямі запитання дозволяють особі отримати доступ до своїх знань, навичок і досвіду.

Висновки. Отже, навчання через дію, ключовими принципами якого є командна, групова колективна робота, заснована на практичній діяльності, рефлексії, співпраці, активної залученості до процесів обговорення, є одним із дієвих засобів фасилітаційної діяльності керівника ЗЗСУ. Саме така діяльність спроможна допомогти керівнику-фасилітатору створювати безпечне освітнє середовище, що сприяє відкритому обміну ідеями та досвідом, колективному вирішенню проблем, розвитку особистості всіх учасників освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Професійний стандарт керівника (директора) закладу загальної середньої освіти від 17 вересня 2021 року № 568-21. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2021/09/22/Nakaz-568-zatverdzh.standartu.keriv.22.09.pdf> (дата звернення: 16.09.2024).
2. Навчання через дію. URL: https://www.researchgate.net/publication/318024721_Action_Learning (дата звернення: 16.09.2024).

Н. В. Заверико

*кандидат педагогічних наук, професор
Запорізький національний університет*

Ю. Р. Мацкевіч

*кандидат педагогічних наук, доцент
Запорізький національний університет*

ДО ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ

У сучасних реаліях України особливе значення набуває такий напрям державної підтримки як організація соціальної роботи у сфері зайнятості.

Соціальна робота в сфері зайнятості в Україні має ґрунтовне нормативно-правове забезпечення. На державному рівні достатньо сформоване законодавче підґрунтя, яке регламентує діяльність служби зайнятості: Закони України «Про зайнятість населення» (2012 р.), «Про професійний розвиток працівників» (2012 р.) «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування служби зайнятості, соціального страхування на випадок безробіття, сприяння продуктивній зайнятості населення, у тому числі молоді, та впровадження нових

активних програм на ринку праці» (2022 р.), Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України «Положення Про Державну службу зайнятості» (2020 р.) та інші нормативні акти.

Головні ідеї соціальної роботи у сфері зайнятості зосереджені навколо розвитку професії та накопичення досвіду соціального захисту осіб, які опинились у складних життєвих ситуаціях.

Метою соціальної роботи у сфері зайнятості є дослідження проблем зайнятості населення, зокрема в Україні, та пошук шляхів їх вирішення. Це передбачає надання соціальної допомоги та захисту у працевлаштуванні тим уразливим групам, які намагаються конкурувати на рівних на ринку праці.

Зміст соціальної роботи у сфері зайнятості розкривається через функцій, серед яких можна виокремити такі:

1) діагностична, яка полягає у вивченні потреб, здібностей, якостей зареєстрованих безробітних, соціальної ситуації, яка детермінує їх можливості працевлаштування, вплив на них соціально зумовлених макро-, мезо- та мікрочинників;

2) прогностична – прогнозує процес працевлаштування клієнтів центрів зайнятості, сприяє розробці заходів з працевлаштування безробітного населення механізми зниження соціальних ризиків для безробітних;

3) правозахисна – ініціює прийняття і використання законів, нормативно-правових актів, які спрямовані на забезпечення зайнятості різних категорій громадян;

4) організаційна, яка сприяє створенню системи працевлаштування, надання різного виду послуг з організації зайнятості населення;

5) профорієнтаційна – полягає у розробці та реалізації механізмів (юридичних, психолого-педагогічних, соціальних), які спрямовані на майбутнє працевлаштування молоді;

6) соціально-педагогічна спрямована на виявлення потреб та інтересів зареєстрованих безробітних у сфері додаткової професійної освіти, залучення до цієї роботи асоціацій працедавців, освітніх установ та організацій, виробничих спілок, товариств, союзів тощо;

7) психологічна полягає в консультативній соціальній роботі з питань професійної орієнтації і професійного консультування, у сприянні соціальній адаптації зареєстрованого безробітного в суспільстві;

8) комунікативна спрямована на встановлення контактів безробітних як клієнтів центрів зайнятості із підприємствами, організаціями та установами, сприяння обміну інформацією з працевлаштування.

Як свідчить практика, сьогодні в Україні державна служба зайнятості здійснює роботу з такими категоріями населення: з безробітними (сприяння у працевлаштуванні, професійне навчання, підвищення кваліфікації; юридична допомога; фінансова допомога); з молоддю (профорієнтація; підготовка до трудової діяльності; соціально-психологічна допомога; юридично-правова допомога); з жінками (консультування, сприяння в пошуку роботи; працевлаштування; соціально-психологічна допомога; юридично-правова допомога); з внутрішньо переміщеними особами (соціальна адаптація до нових умов; працевлаштування; соціально-психологічна допомога; юридично-правова допомога). З початком військового стану державна служба зайнятості розвиває новий напрям соціальної роботи – робота з

військовослужбовцями, їх сім'ями, з ветеранами тощо.

Слід зазначити, що у роботі з цією категорією є певні проблеми, зокрема:

- надзвичайно високий рівень участі держави у сфері соціального захисту та, водночас, надзвичайно слабка участь роботодавців;
- надзвичайно стрімке зростання вартості послуг, що породжене інфляцією і воєнним станом у країні, які надають заклади й установи охорони здоров'я, освіти та культури ветераном, що не відповідає їхній якості;
- неефективність бюджетного управління наявними фінансовими ресурсами як головними розпорядниками, так і окремими соціальними установами;
- недостатність державних коштів для фінансування заходів у сфері соціального захисту ветеранів.

Все вище означене впливає на ефективність та результативність соціальної роботи у сфері зайнятості.

Список використаних джерел

1. Болотіна Є. В., Шубна О. В., Бившева Л. О. Особливості фінансування та управління системою соціального захисту населення в Україні. *Вісник економічної науки України*. 2021. № 1 (40). С. 120-126. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.1\(40\).120-126](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.1(40).120-126)
2. Соціальна робота у сфері зайнятості населення : навч. посібн. для студ. спец. «Соціальна робота» / за ред. В. В. Харабет, А. І. Андрющенко, В. М. Ніколаєвського. Маріуполь : Новий світ, 2012. 568 с.

Л. С. Іванова

кандидат філософських наук, доцент
Запорізький національний університет

ПРОФЕСІЙНІ ТА ЦИФРОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА

Актуальність дослідження, теоретико-методологічне обґрунтування проблеми. Сучасний цифровий світ – це взаємопов'язане та технологічно розвинене середовище, яке охоплює різні аспекти нашого життя та суспільства. Він сформований широким використанням цифрових технологій, Інтернету та онлайн-платформ. Освічена людина, навіть з молодшого учнівського віку має можливість легко спілкуватися з іншими людьми по всьому світу за допомогою соціальних мереж, електронної пошти, додатків для обміну повідомленнями та інструментів для відеоконференцій. Такий всеохоплюючий зв'язок радикально змінив інформаційні відносини.

Особливого соціального-педагогічного значення у контексті даної роботи набуває проблема переслідування в Інтернеті та кіберзалякування. Цифровий світ надає платформу для онлайн-переслідувань та кібербулінгу, які можуть мати серйозні емоційні та психологічні наслідки для дітей та підлітків. Таким чином, значна увага в процесі організації освітнього середовища приділяється формуванню цифровим компетентностям педагога.

Молода людина, яка прагне до плідної ефективної роботи у навчальних закладах, повинна впродовж студентських років дуже ретельно ставитися до

формування власної цифрової компетентності. Інформаційно-комунікаційна, професійна цифрова компетентність сучасного вчителя набувають особливого значення в умовах нових викликів, що встають перед освітою, особливо з урахування дистанційного навчання та впливу штучного інтелекту.

Мета дослідження – дослідити значення цифрової компетентності педагога, як провідної, у сучасному освітньому середовищі.

Цифрова компетентність педагога – це здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати дані та оперувати ними відповідно до власних потреб і вимог сучасного цифрового суспільства. Цифрова компетентність педагога має надпредметний, загальнонауковий характер.

Цифрову компетентність учителя можна визначити як здатність учителя ефективно та результативно використовувати інструменти цифрових технологій для покращення викладання та навчання.

Структура цифрової компетентності може бути представлена складовими, що враховують особливості професійно-педагогічної діяльності: мотиваційно-особистісним, когнітивним, діяльнісним та рефлексивно-оцінним [4, с. 295].

Мотиваційно-особистісний компонент цифрової професійної компетенції педагога в сучасних умовах представляє особливий інтерес, тому що відображає усвідомлену потребу особистості у застосуванні цифрових технологій у професійній діяльності. Мотиви поділяються на дві загальні категорії. До першої категорії належить сама навчальна діяльність та процес її виконання (пізнавальні інтереси, оволодіння новими знаннями, вміннями, навичками). Друга пов'язана з потребою у спілкуванні, в оцінці та схваленні зворотного зв'язку. Таким чином, мотиваційний компонент цифровий професійної компетентності можна визначити як суму внутрішніх та зовнішніх мотивів до своєї майбутньої професійної діяльності, що характеризується прагненням майбутнього вчителя до застосування цифрових технологій, бажанням самовдосконалюватись у цій сфері, формуванням внутрішнього прагнення до досягнення успіху під час вирішення нестандартних завдань.

Когнітивна складова у професійній діяльності педагога відзначається як наявність актуальних інтегрованих знань, здатність до їхнього постійного вдосконалення, готовність до творчої активності, володіння гнучкістю та критичністю мислення, здатність до аналізу професійної ситуації та рефлексії. Когнітивна складова професійної діяльності педагога – це готовність до постійного підвищення свого освітнього рівня, потреба в актуалізації та реалізації особистісного потенціалу, здатність самостійно набувати нових знань і вмінь, прагнень. Когнітивний компонент цифрової професійної компетентності як сукупність теоретичних знань, умінь і навичок майбутнього вчителя, яка включає здатність і готовність до оволодіння базовими та спеціальними знаннями, вміннями та навичками в галузі цифрових технологій для ефективної побудови педагогічного процесу із застосуванням цифрових засобів навчання.

Діяльнісна складова полягає в практичному втіленні професійно-педагогічних знань майбутнього педагога, його інтелектуальних, пізнавальних, технічних, конструкторських та технологічних умінь; необхідних навичок для ефективного впровадження цифрових технологій в освітній процес, для обґрунтованого вибору цифрового контенту, у оволодінні навичками створення власного цифрового контенту; у придбанні умінь організації комунікації між учасниками освітнього

процесу та ін.

Рефлексивно-оцінна складова цифрової професійної компетентності включає здатність до аналізу та самоаналізу виконуваної діяльності, узгодження цілей, способів та отриманих результатів, усвідомлення свого стилю діяльності, готовність до його творчої зміни, готовність до самовдосконалення та саморозвитку, вміння та навички самоконтролю, саморегуляції, самосвідомості та самореалізації.

Особливе значення набувають професійні та цифрові компетентності, які треба формувати та розвивати під час зустрічі з негативними впливами мережі Інтернет та соціальних мереж, зокрема з кібербулінгом. До таких компетентностей відносяться:

- знання цифрових технологій та вміння визначати потенційні джерела кіберзалякування.

- вчителі повинні мати можливість створити безпечне та сприятливе середовище для своїх учнів, де кіберзалякування не допускається.

- педагогі повинні мати можливість швидко й ефективно реагувати на випадки кібербулінгу. Це включає здатність виявляти випадки кіберзалякування та втручатися в них, а також мати навички надання підтримки та консультацій учням, які постраждали від цього [2, с. 211-213].

Нарешті, вчителі повинні мати сильні комунікативні навички, як цифрові, так і міжособистісні. Це включає в себе здатність спілкуватися з батьками та будувати позитивні стосунки з учнями та створювати відкриті та підтримувальні канали спілкування.

Результати теоретичного аналізу проблеми. Цифрова компетентність – це одна з нових концепцій, яка описує навички, пов'язані з інформаційно-комунікаційними технологіями. В останні роки кілька термінів застосовувалися для опису навичок та умінь використання цифрових технологій, таких як «навички ІКТ», «навички роботи з технологіями», «навички інформаційних технологій», «цифрова грамотність» та «цифрові навички». Високий рівень цифрової компетентності також може допомогти вчителям бути в курсі технологічних досягнень, а також підтримати їх у розробці інноваційних методів навчання [1].

Висновки. Отже, підсумовуючи, можна відзначити, що важливість формування у педагогів цифрової компетентності в рамках сучасного освітнього середовища - як однієї з ключових компетенцій – незаперечна, що обумовлено стрімкими темпами цифровізації всіх сфер людської діяльності, непередбачуваними глобальними наслідками, а також повсюдним використанням цифрових технологій в особистому та професійному житті.

Список використаних джерел

1. Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі. URL: <https://ipv.org.ua/wp-content/uploads/2021/08/Kontseptsia-vykhovannia-ditey-ta-molodi-v-tsyfrovomu-prostori.pdf>.
2. Пихтіна Н. П. Основи педагогічної техніки : навч. посіб. Київ : «Центр учбової літератури», 2013. 316 с.
3. Плутицька К. М. Підходи до розуміння булінгу як форми шкільного насильства. *Юриспруденція*. 2017. № 29, т. 2.
4. Стельмах С. Антигуманізм: вчитель як фасилітатор булінгу в дитячому середовищі. *Наукові записки УКУ. Педагогіка. Психологія*. 2014. Вип. 1. С. 293-302.

В. М. Махньова
старший лаборант кафедри дизайну
Запорізький національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Високої якості освітніх послуг можна досягти тільки за наявності висококласних педагогів, які постійно вдосконалюють свою майстерність, мобільно реагують на зміни, що відбуваються в освітньому просторі. Сучасній освіті потрібен творчий педагог, який реалізовуватиме у навчально-виховному процесі власний стиль викладацької діяльності, сприятиме розвитку пізнавальних інтересів студентів, їхніх індивідуальних особливостей.

Індивідуальний стиль діяльності – це стійка індивідуально-специфічна система психологічних та педагогічних засобів, прийомів, навичок, методів, способів виконання тієї чи іншої діяльності [6].

Вважаємо, що індивідуальний стиль педагога найчастіше проявляється: у темпераменті (час і швидкість реакції, індивідуальний темп роботи, емоційна відкликаність); у характері реакцій на ті чи інші педагогічні ситуації; у виборі методів навчання; у підборі засобів виховання; в стилі педагогічного спілкування; в реагуванні на дії і вчинки здобувачів освіти; в манері поведінки; у перевазі тих або інших видів заохочень і покарань; у застосуванні засобів психолого-педагогічного впливу на учнів [5].

Основними функціями індивідуального стилю діяльності педагога закладу вищої освіти можна вважати: системоутворюючу, сенсоутворюючу, компенсаторну та інструментальну.

Сенсоутворююча функція індивідуального стилю професійної діяльності проявляється у різного роду інтенціях педагога. Становлення стилю відбувається завдяки особливому, універсальному мотиву – завжди залишатися самим собою, розвивати свою індивідуальність.

Системоутворююча функція індивідуального стилю педагогічної діяльності виявляється у тому, що по мірі становлення стилю, по-перше, окремі властивості індивідуальності педагога інтегруються у гармонічне ціле, утворюючи неповторне єднання елементів професійної компетентності; а по-друге, закріплюються індивідуально-неповторні способи виконання об'єктивних вимог до діяльності, покращуються її результати, підвищується задоволеність професійним вибором [3].

Компенсаторна функція передбачає те, що завдяки окремим індивідуальним властивостям, що створюють єдину систему – стиль, відбувається компенсація, заміщення тих індивідуальних особливостей особистості, які за своєю суттю протилежні вимогам конкретної професії, в результаті чого фахівець досягає успішності у професійній діяльності завдяки поєднанню певних індивідуально-стильових характеристик.

Що стосується інструментальної функції то вона полягає у тому, що стиль обумовлює систему операцій, завдяки яким фахівець реалізує власну діяльність, досягає поставлених цілей [1].

Кожна із цих функцій, як окремо, так і у своїй сукупності робить індивідуальний

стиль викладання більш досконалим та зрозумілим.

Важливою складовою індивідуального стилю викладача, є індивідуальний імідж – як зовнішній прояв його особистісної культури та професійної компетентності. Імідж, з одного боку, має особистісний, індивідуальний відтінок, а з іншого – це «погляд зі сторони», сприйняття особистості оточенням.

На думку фахівців, «імідж включає показники декількох рівнів: зовнішнього вигляду, психологічних властивостей, соціальних задатків, відповідних потребам часу та суспільства».

У світлі нових вимог, що ставляться до майбутнього педагога, роль іміджу для досягнення особистістю професійного успіху стає більш помітною. Професія педагога є публічною, стиль його іміджевої поведінки впливає на формування загальної культури, уявлень, цінностей вихованців та сприяє створенню іміджу студентів. Формування іміджу може бути цілеспрямованим, коли свідомо посилюються необхідні властивості та ослаблюються, затушовуються непотрібні.

Успішний імідж базується на соціальних перевагах, бажаннях та сподіваннях визначеної групи людей, тобто, спираючись на вивченні очікувань певної аудиторії, можливо сконструювати імідж, який буде «приречений на успіх» [2].

Індивідуальний стиль професійної діяльності особистості за своєю психологічною сутністю вже не може бути помилковим, оскільки він визначає яким саме способом досягається ефективність професійної діяльності.

Він обирається фахівцем не тільки тому, що є найуспішнішим, а і тому, що привносить задоволення від професійної діяльності, породжує стан емоційного комфорту, почуття особистої свободи. І хоча індивідуальний стиль викладача визначає, перш за все, його індивідуальне – те, що є особливим у особистості, що обумовлене його індивідуально-психологічним розвитком та вихованням, в ньому проявляється і типове – те, що є характерним для професійної діяльності, для групи професіоналів.

Індивідуальний стиль професійної діяльності педагога ЗВО на даний час, на думку сучасних дослідників, повинен мати такі властивості як:

- адаптивність – здатність адекватно пристосовуватися до нової професійної ситуації;
- гнучкість – використання того чи іншого способу реалізації діяльності в залежності від наявних можливостей педагога, студентів та чинників освітнього середовища;
- соціальна орієнтованість – кожний викладач має певної міри соціальну відповідальність перед суспільством, наукою;
- інноваційність – постійний пошук та оволодіння новими способами професійної діяльності;
- прогностичність – передбачення та попередження негативного впливу на професійну діяльність та створення комфортних умов для успішної її реалізації;
- презентативність – представленість індивідуального «Я», його самовизначеність;
- гуманістична спрямованість [4].

Отже, якщо педагог вищої школи успішно реалізує всі функції своєї професійної діяльності, має задоволеність від результатів праці, ефективно організує освітній процес й позитивно характеризується студентами, які цінують та поважають його як

викладача, наставника та науковця, його індивідуальний стиль професійної діяльності може вважатися оптимальним та добре сформованим.

Список використаних джерел

1. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : метод. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2003. 256 с.
2. Гузій Н. В. Педагогічний імідж і професійна культура вчителя. *Творча особистість вчителя : проблеми теорії і практики*. 1997. № 2. С. 28-31.
3. Давидова О. В. Психологічні особливості впливу педагогічних стереотипів на професійну діяльність учителя : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2017. 246 с.
4. Педагогічна майстерність : підручник / І.А. Зязюн та ін. Київ : Вища школа, 2004. 418 с.
5. Спінул І. Особливості індивідуального стилю діяльності майбутніх учителів хореографії. *Наукові записки*. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/53035188.pdf>.
6. Хохліна О. Індивідуальний стиль активності та його становлення як умова успішного функціонування суб'єкта. *Індивідуальність у психологічних вимірах спільнот та професій в умовах мережевого суспільства* : монографія колективна / за ред. Л. В. Помиткіної, О. П. Хохліної. Київ : ТОВ «Альфа-ПІК», 2019. С. 43-55.

О. Г. Платонова

кандидат педагогічних наук, доцент

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Л. В. Лесун

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З СИНДРОМОМ ДЕФЦИТУ УВАГИ ТА ГІПЕРАКТИВНОСТІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Проблеми дітей, які мають порушення поведінки та пов'язані з ними труднощі у навчанні, у наш час є особливо актуальними. Постійно збуджені, неухважні, непосидючі й галасливі, – такі діти приковують до себе увагу вчителя, якому необхідно стежити, щоб вони спокійно сиділи, виконували завдання, не заважали однокласникам. Ці учні постійно зайняті своїми справами, їх важко втримати на місці, змусити вислухати завдання і, тим більш, виконати його до кінця. Вчителів вони «не чують», все гублять, все забувають. Вони є «незручними» для вчителів завдяки своїй надмірній активності й імпульсивності. Та оскільки сучасна школа являє собою систему норм, правил, вимог, що регламентують життя дитини, то можна говорити про існуючу систему навчання, як про непристосовану до роботи з гіперактивними дітьми.

Ще кілька років тому у початкових класах гіперактивних дітей було 1-2 на клас, а зараз до цієї групи потрапляють вже близько 20-30 % учнів. І цей відсоток постійно збільшується. Саме тому останні роки проблеми ефективності навчання

гіперактивних дітей стає все більш актуальною і такою, що її обговорюють педагоги і шкільні психологи.

Дослідження та аналіз проблеми синдрому дефіциту уваги та гіперактивності (СДУГ) знаходимо в численних наукових публікаціях зарубіжних і вітчизняних учених, серед яких: Л. Алексєєва, Р. Барклі, П. Бейкер, У. Брек, І. Брязгунов, А. Єськова, О. Єфіменко, М. Заваденко, О. Касатікова, А. Комелева, І. Лангмейєр, О. Лютова-Робертс, З. Матейчик, Г. Моніна, В. Оклендер, О. Романчук, А. Сиротюк, Є. Суковський, О. Тохтамиш, З. Тржесоглава, Л. Чутко та ін.

Слід визнати, що в Україні рівень обізнаності щодо гіперактивності дітей і в суспільстві, і поміж фахівців залишається низьким. Мало вивчена і соціальна значущість цієї проблеми. На жаль, переважна частина гіперактивних дітей не отримує належної допомоги.

Завданням сучасної школи являється досягнення найбільш ефективної суспільної форми організації навчальної діяльності дітей. Однак, для цього необхідно знати природу й закономірності індивідуальних особливостей учнів, як суб'єктів навчальної діяльності.

Розлад дефіциту уваги та гіперактивності (РДУГ) є одним з найбільш поширених нейропсихіатричних розладів у дітей та підлітків. Він характеризується стабільними симптомами неувважності, гіперактивності та імпульсивності, які впливають на функціонування і розвиток дитини. Діагностика і розуміння соціально-психологічних особливостей дітей з РДУГ є важливими аспектами для ефективного надання їм допомоги [1].

Етіологія РДУГ є багатофакторною. Генетичні дослідження показують, що спадковість відіграє значну роль у виникненні РДУГ. Також важливими є пренатальні і перинатальні фактори, зокрема вживання алкоголю і тютюну під час вагітності, передчасні пологи та низька вага при народженні. Психосоціальні фактори, такі як стрес у родині, також можуть впливати на розвиток РДУГ, хоча вони переважно розглядаються як модифікуючі, а не основні причини.

Для дітей з РДУГ пік гіперактивності припадає на дошкільний та молодший шкільний вік. В більш старшому віці вона проявляється непосидючістю, метушливістю, ознаками рухового неспокою (крутиться, вертиться, смикає постійно щось у руках.). Несформованість рухової координації майже унеможлиблює для дитини заняття спортом, а також підвищує рівень травматизму [3].

Ці основні порушення поведінки супроводжуються серйозними вторинними порушеннями, до числа яких у першу чергу відносяться низька успішність в школі та ускладнення у спілкуванні з іншими людьми.

З урахуванням різноманітності проявів РДУГ можна зробити висновок, що допомога таким дітям має носити комплексний характер і поєднувати різні підходи. Корекція гіперактивних дітей має включати роботу з батьками та шкільними педагогами, методи модифікації поведінки, психолого-педагогічну корекцію, релаксаційні методи, рухову активність, а також медикаментозне лікування [2, с. 36].

Корекційна робота з дітьми з РДУГ має бути спрямована на вирішення таких завдань:

- Нормалізація атмосфери в сім'ї, налагодження взаємин з членами сім'ї, а також вироблення адекватного ставлення родини до дитини з урахуванням її особливостей, навчання членів родини уникати конфліктних ситуацій.

- Досягнення максимально можливої для дитини слухняності, розвиток охайності, навичок самоорганізації; формування здатності планувати і доводити до кінця свої дії, розвивати почуття відповідальності за свої вчинки.

- Навчання дитини правильному вербальному спілкуванню, контролю своїх емоцій і вчинків; розвиток навичок ефективної соціальної взаємодії з оточуючими людьми.

- Встановлення контакту із вихователями дошкільного закладу, ознайомлення їх з особливостями та проявами синдрому дефіциту уваги та гіперактивності, а також з ефективними методами взаємодії з такими дітьми.

- Досягнення підвищення самооцінки у дитини, впевненості в своїх силах за рахунок засвоєння нею нових знань та вмінь, досягнень у навчанні і повсякденному житті. Необхідно виявити сильні сторони особистості дитини і добре розвинуті вищі психічні функції для того, щоб спиратися на них у подоланні наявних труднощів [2].

Одним з ефективних напрямків власне корекції дітей зі РДУГ є нейропсихологічна корекція, що включає в себе розтяжки, дихальні вправи, вправи для дрібної моторики, окорухальні вправи, вправи для релаксації, вправи для розвитку комунікативної та когнітивної сфери.

З найбільш частих супутніх розладів при РДУГ, є мовні порушення, що значно ослаблюють соціальну адаптацію дітей, обмежуючи комунікативний розвиток. Корекція порушень мовлення, в даній ситуації, повинна проходити з урахуванням неврологічних і психологічних особливостей таких дітей.

Важливо включати в корекційні заняття і у вільну діяльність дітей ігри, що сприяють розвитку уваги, тренують посидючість, що сприяють контролю імпульсивності, а так само соціалізації дітей з РДУГ. Але гіперактивним дітям не рекомендуються ігри з занадто вираженим емоційним компонентом, а також види спорту зі статичним навантаженням [4].

При корекційній роботі не слід забувати, що гіперактивним дітям дуже важко тривалий час підпорядковуватись груповим правилам, бо вони швидко втомлюються, не вміють слухати і виконувати інструкцію. Тому слід починати заняття в індивідуальній формі, потім поступово включаючи дитину до групової діяльності.

Однак для покращення результату корекційної роботи слід дотримуватись основних рекомендацій батькам щодо організації діяльності дитини, її режиму дня та спілкування з дитиною з РДУГ [1].

Таким чином аналіз наукової психологічної літератури та врахування практичного досвіду дає нам можливість зробити висновок, що СДУГ – це комплексне порушення, яке включає в себе гіперактивність, дефект механізмів уваги і гальмівного контролю. Педагог, помітивши ознаки гіперактивності із дефіцитом уваги, має залучити до команди фахівців психолога, невропатолога, терапевта, батьків. В окремих випадках може знадобитися медикаментозне лікування. У повсякденній роботі та спілкуванні з учнем всі члени команди мають дотримуватися

виробленої спільної стратегії поведінки. Корисними будуть і сімейні психологічні тренінги, які знизять рівень стресу в родині, зменшать ймовірність конфліктів у соціальній взаємодії з дитиною, вироблять у батьків навички позитивного спілкування з нею.

Проблеми гіперактивних дітей не розв'язуються миттєво та однією людиною. Ця комплексна проблема потребує уваги як батьків, так і лікарів, педагогів і психологів. До того ж, медичні, психологічні і педагогічні завдання подекуди так перекликаються, що між ними неможливо провести розподільну лінію.

Список використаних джерел

1. Боряк О. Молодші школярі з гіперактивним розладом із дефіцитом уваги в умовах сучасного інклюзивного простору. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. № 5-6. С. 12-23.
2. Брызгунов І. П., Казакова С. В. Непосидюча дитина, або все про гіперактивних дітей. Київ : Вид-во Інституту психіатрії, 2002. 106 с.
3. Романчук О. Гіперактивний розлад з дефіцитом уваги у дітей. Львів : Джерело, 2008. 326 с.
4. Сухіна І. В. Гіперактивна дитина. Харків : Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 40 с.

Л. В. Чемоніна

кандидатка педагогічних наук, доцентка

Бердянський державний педагогічний університет

М. О. Коробов

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Бердянський державний педагогічний університет

ФАСИЛІТАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ КОМУНІКАЦІЙНИХ НАВИЧОК ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Актуальність дослідження. Сучасний розвиток загальної середньої освіти й активне впровадження концепції Нової української школи вимагають підготовки кваліфікованих педагогів, здатних організовувати освітній процес на основі принципів поваги і толерантності. Це передбачає створення умов для саморозвитку та самореалізації кожного учня як унікальної особистості, актуалізацію його індивідуального досвіду, а також гармонійне самовираження як педагога, так і здобувачів освіти. У зв'язку з цим актуальності набуває необхідність підготовки майбутніх педагогів до фасилітації, яка є специфічним видом педагогічної діяльності, що має за мету допомагати здобувачу освіти усвідомити себе як самоцінність, підтримувати його прагнення до саморозвитку, самореалізації, самовдосконалення.

Мета дослідження полягає у визначенні фасилітації як інструменту педагогічної

діяльності для формування та розвитку комунікаційних навичок здобувачів освіти.

Сутність дослідження. Розвиток комунікативних навичок іншомовного спілкування є невід'ємним складником процесу формування комунікативної компетентності здобувачів освіти. Отже, майбутні педагоги, зокрема вчителі іноземних мов, мають досконало володіти різними методами та прийомами формування і розвитку комунікативних навичок учнів. Одним із дієвих інструментів, на нашу думку, виступає педагогічна фасилітаційна діяльність, оскільки навчання комунікації відбувається у групі та є інтерактивним процесом, у якому задіяні двоє чи більше учасників. Відповідно, навчання комунікації не може обмежуватись індивідуальними монологічними завданнями. Навпаки, розвиток навичок спілкування слід будувати на групових і парних вправах, оскільки спільна робота в колективі сприяє формуванню та розвитку комунікативних умінь.

Передусім, необхідним є визначення поняття «педагогічна фасилітація». Науковець Н. Кошечко вважає фасилітацію основним фактором, що сприяє успіху в навчанні, вихованні та розвитку учасників освітнього процесу, залежним від особливого стилю спілкування і особистісних якостей педагога [2].

Дослідниця О. Гусакова визначає педагогічну фасилітацію майбутніх учителів іноземної мови як «специфічну діяльність, яка стимулює процес вивчення мов та заохочує учнів до самостійного творчого навчання та комунікації за підтримки вчителя, який має фасилітативні вміння» [1]. Нам імпонує думка науковця, що вищезазначені вміння «формуються в результаті виконання різноманітних завдань під час професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови, що залежить від умов навчання, організації освітнього процесу, а також індивідуальних особливостей» [1].

Використання фасилітації у процесі розвитку комунікативних навичок іншомовного спілкування сприяє створенню сприятливого середовища для навчання, де здобувачі освіти активно залучені до діалогу й обміну ідеями. Педагог-фасилітатор допомагає учасникам освітнього процесу подолати мовні бар'єри, мотивує до практики та надає підтримку, що сприяє більш ефективному засвоєнню мови. Такий підхід дозволяє створювати атмосферу співпраці та взаєморозуміння, що є ключовим для розвитку комунікативної компетенції.

Майбутні фахівці мають усвідомлювати переваги застосування фасилітаційної діяльності у процесі формування комунікативних навичок здобувачів освіти. По-перше, учитель-фасилітатор стає частиною групи, активно залучається до завдань і допомагає учням, коли це необхідно. Така форма взаємодії дозволяє вчителю непомітно виправляти помилки, підказуючи правильні варіанти, і підтримувати учнів. Здобувачі освіти, відчуючи підтримку, можуть навчатися через приклад педагога, а процес стає інтерактивним і природним.

По-друге, фасилітація також дозволяє вчителю допомогти тим, хто почувається менш впевнено, підтримуючи їх активну участь у спілкуванні. Учитель-фасилітатор контролює динаміку групи, адаптує завдання відповідно до емоційного стану учасників, що сприяє створенню комфортного освітнього середовища.

По-третє, плануючи заняття на засадах фасилітаційної діяльності, учитель-фасилітатор ураховує різноманітні форми взаємодії між учасниками освітнього

процесу, однією з яких є дискусія. Дискусія є важливим інструментом фасилітаційної діяльності, оскільки вона сприяє розвитку критичного мислення, активної участі та взаємодії між учасниками освітнього процесу. У рамках фасилітації дискусія дозволяє створити атмосферу відкритості, де кожен учасник може висловити свою думку, обмінятися ідеями й отримати зворотний зв'язок. Роль фасилітатора полягає в організації та спрямуванні обговорення, підтримці рівноваги між учасниками та стимулюванні їх до пошуку спільних рішень, що робить процес навчання більш ефективним та інтерактивним.

Основні висновки. Отже, фасилітаційна діяльність майбутніх педагогів, учителів іноземних мов, виступає важливим інструментом діяльності для формування та розвитку комунікаційних навичок здобувачів освіти. Активне застосування методів та інструментарію фасилітації (дискусія, створення цікавого та позитивного середовища на уроці) є ключовою позицією для успішного розвитку комунікативних навичок здобувачів освіти.

Список використаних джерел

1. Гусакова О. О. Фасилітативні вміння майбутніх учителів іноземної мови: характеристика та структура. *Освіта та педагогічна наука*. 2021. № 1 (176). С. 53-62.
2. Кошечко Н. Фасилітація як інноваційна технологія управління педагогічними конфліктами у закладах вищої освіти. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Педагогіка»*. 2018. Т. 2, № 8. С. 24-29.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Безкоровайна Л. В., Шевченко В. В.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ ІЗ ТУРИЗМУ ТА РЕКРЕАЦІЇ..... 3

Галушкова М. М., Лесик А. С.

РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ..... 5

Грищенко С. В., Єфремова О. П., Грищенко О. П.

АВТОНОМІЯ УНІВЕРСИТЕТУ ЯК ГОЛОВНИЙ ПРИНЦИП
УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ..... 7

Зубцова Ю. Є., Щербакова В. В.

РОЗВИТОК ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ОСВІТІ..... 9

Книш О. Ю.

УМОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО
НАВЧАННЯ..... 12

Коваль К. В.

ЗАГАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ТОЛЕРАНТНІСТЬ»
В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ..... 14

Козич І. В.

РОЗВИТОК МЕДІАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК СКЛАДОВОЇ SOFT
SKILLS МАЙБУТНІХ ОРГАНІЗАТОРІВ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА..... 16

Кондратенко Ю. І.

ПРОВІДНИЦЬКІ ЯКОСТІ КЕРІВНИКА У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ
ПРОСТОРІ..... 18

Кононенко М. О., Коваль К. В.

ОСОБЛИВОСТІ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ
ШКОЛИ З БАТЬКАМИ В СИСТЕМІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ..... 21

Крижко В. В.

ПРОВІДНИЦТВО – НОВИЙ ЧИННИК ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ..... 23

Лесик А. С., Сапранкова К. В.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ
ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У НУШ..... 25

Лісіна Л. О., Коломоєць Г. Г.

КОНЦЕПЦІЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО
КОНСТРУЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ..... 28

Мартинов А. С., Іваницький О. І.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ДИСТАНЦІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ..... 31

Мухіна Т. Є., Куза А. А.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ
ВІЙНИ..... 33

Оверченко М. В.

ДІАГНОСТИКА ТА СТРАТЕГІЇ ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ У
ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ..... 35

Олексієнко В. В.

СПІЛЬНА РОБОТА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У СІМ'Ї У
ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ..... 38

Передерій К. П., Іваницький О. І.

ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ БАКАЛАВРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ..... 40

Пономаренко О. В.

ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ: НОВІ ВИКЛИКИ ТА СУЧАСНІ РІШЕННЯ В
УМОВАХ ВІЙНИ..... 43

Пушкар Н. Й.

ЗМІСТ І ФОРМИ РОБОТИ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З СІМ'ЄЮ В
СУЧАСНИХ УМОВАХ..... 45

Тіщенко О. Л.

ВПЛИВ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОЄКТУ ОФІСУ ДОБРОЧЕСНОСТІ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АГЕНЦІЇ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ «ПРОЗОРА
ШКОЛА» НА ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ
СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ..... 47

Ткаченко Н. А.

ПІЗНАВАЛЬНА АКТИВНІСТЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ:
ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ..... 50

Шалатов Д. С.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПРОДУКТИВНОГО МИСЛЕННЯ
УКРАЇНСЬКИМИ НАУКОВЦЯМИ..... 53

Щербакова Н. М.

АКТИВІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ПРОЦЕСІ ЇХ ПІДГОТОВКИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ
ПАРТНЕРСЬКИХ ВЗАЄМИН В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НУШ..... 56

СЕКЦІЯ 2
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО
СЕРЕДОВИЩА

Акінішин С. Ю., Іваницький О. І.

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ
ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ МАГІСТЕРСЬКОЇ
ПІДГОТОВКИ..... 59

Андрєєв А. М., Андрєєва О. А.

РОЛЬ СУБ'ЄКТІВ ТВОРЧОГО СЕРЕДОВИЩА НА ОСНОВНИХ ЕТАПАХ
ВИКОНАННЯ УЧНЯМИ STEM-ПРОЄКТІВ 61

Білоус П. О.

ПРОБЛЕМИ ПРОВЕДЕННЯ УЧНІВСЬКИХ ТВОРЧИХ КОНКУРСІВ З
ФІЗИКИ ЗА ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ..... 63

Гаращенко А. П., Пшенична О. С.

РОЛЬ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ВПРОВАДЖЕННЯ STEM-
ОСВІТИ..... 66

Голованова Т. П.

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ..... 69

Гура О. О.

АКТУАЛЬНІ ТРЕНДИ ПІДГОТОВКИ ІНЖЕНЕРІВ ПРОГРАМІСТІВ ДО
ТЕСТУВАННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ..... 72

Домніч Л. М.

ПІДТРИМКА НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЧЕРЕЗ
СКАФФОЛДІНГ: АНАЛІЗ СТРАТЕГІЙ НА ВСІХ РІВНЯХ ОСВІТИ..... 74

Кашипор А. О., Шрамко Н. В.

ВПЛИВ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ НА ОРГАНІЗАЦІЮ ОСВІТНЬОГО
СЕРЕДОВИЩА..... 77

Копил Н. М.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
У ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ..... 79

Лілік О. О., Попелюх А. С.

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ
УПРОВАДЖЕННЯ ПРОФІЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ..... 81

Платонова О. Г.

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ПЛАТФОРМ В ОСВІТНЬОМУ
ПРОЦЕСІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ..... 84

Соловйова Т. Г.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ЛОГОПЕДІВ..... 87

СЕКЦІЯ 3

ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА І ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ

Білозуб Л. В.

ФУНКЦІЇ ПРОФЕСІЙНО-ЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ
ВИЩОЇ ОСВІТИ..... 90

Гончаренко Ю. В., Кузьмін К. С.

ФОРМУВАННЯ ПЛАСТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У МАЙБУТНІХ АКТОРІВ
ЗАСОБАМИ ХОРЕОГРАФІЇ..... 92

Грищенко С. В., Кримська К. А.

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З МОЛОДДЮ В СУЧАСНІЙ
УКРАЇНІ..... 94

Дмитренко В. В., Заверико Н. В.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО
ПОПЕРЕДЖЕННЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ..... 97

Дудников О. С.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ
ВИЩОЇ ОСВІТИ..... 98

Завацька Л. М.

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ..... 101

Іваницький О. І.

ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ VS ОСОБИСТІСТЬ ПЕДАГОГА..... 103

Карпова І. Г.

ВИКОНАВСЬКА МАЙСТЕРНІСТЬ ЯК ЧИННИК СТАНОВЛЕННЯ
РИТОРИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА, ФАХІВЦЯ ІЗ
СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ..... 105

Локарева Г. В.

КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК УМОВА РОЗВИТКУ
СОЦІАЛЬНО АКТИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ..... 108

Михайленко О. В.

ІННОВАЦІЙНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК УМОВА САМОРЕАЛІЗАЦІЇ
МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ..... 111

Рень Л. В.

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ЯК ОСОБИСТІСНОЇ
ХАРАКТЕРИСТИКИ ФАХІВЦІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ..... 114

Рудик Н. Г.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ
МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ..... 116

Соха Н. В.

ВПЛИВ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК
ВИКЛАДАЧІВ ТА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ..... 119

Стадніченко Н. В.

РОБОТА НАД ЛІТЕРАТУРНИМ ТЕКСТОМ НА ЗАНЯТТЯХ З
ДИСЦИПЛІНИ «СЦЕНІЧНА МОВА» ТА «ПРОФЕСІЙНА ПОСТАНОВКА
ДИХАННЯ ТА ГОЛОСУ» ЯК ШЛЯХ ВИЯВЛЕННЯ ПРОБЛЕМ
ФОРМУВАННЯ ЗАСОБІВ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ АКТОРА..... 121

Хаустова О. В.

ЯКІСТЬ МІЖОСОБИСТІСНИХ ВЗАЄМИН ПЕДАГОГА І ЗДОБУВАЧА
ОСВІТИ ЯК УМОВА СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО
СЕРЕДОВИЩА..... 124

Шумада Р. Я., Гура О. І.

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПРАКТИЧНІ
АСПЕКТИ В ПІДГОТОВЦІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ..... 126

СЕКЦІЯ 4

НАУКОВО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Апухтіна В. В., Пилипенко А. А.

ОСНОВИ ПРИКЛАДНОГО АНАЛІЗУ ПОВЕДІНКИ (АВА), ЯК МЕТОДУ
РОБОТИ З ДІТЬМИ З РАС..... 129

Вєнцєва Н. О., Коробова О. О.

НАВЧАННЯ ЧЕРЕЗ ДІЮ ЯК ЗАСІБ ФАСИЛІТАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
КЕРІВНИКА ЗЗСУ..... 131

Заверико Н. В., Мацкевіч Ю. Р.

ДО ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ..... 133

Іванова Л. С.

ПРОФЕСІЙНІ ТА ЦИФРОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА..... 135

Махньова В. М.

ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА
ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ..... 138

Платонова О. Г., Лесун Л. В.

ОСОБЛИВОСТІ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З СИНДРОМОМ
ДЕФІЦИТУ УВАГИ ТА ГІПЕРАКТИВНОСТІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ..... 140

Чемоніна Л. В., Коробов М. О.

ФАСИЛІТАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ
КОМУНІКАЦІЙНИХ НАВИЧОК ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ..... 143

Наукове видання

**Матеріали
I Всеукраїнської науково-практичної конференції**

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Статті друкуються в авторській редакції.
Матеріали зведено з електронних носіїв, наданих авторами публікацій.
Відповідальність за зміст статей і матеріалів несуть автори публікацій.

Головні редактори: О. І. Іваницький, О. В. Пономаренко.

Відповідальна за випуск О. О. Чепур

Формат 60х90/16. Папір офсетний
Друк ризографічний. Умови. друк. арк 10,6
Наклад 60 прим.

Запорізький національний університет
69600, м. Запоріжжя, МСП-41
вул. Університетська, 66